

W. A. ENGELBRECHT.

OVER

ARTIKEL 2. REGLEMENT OP HET BELEID DER REGERING VAN NEDERLANDSCH INDIË,

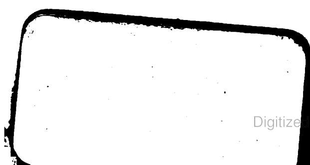
IN VERBAND MET

ART. 107 REG. REGLEMENT VAN N. I.

EN

DE NEDERLANDSCHE WETGEVING OP HET NEDERLANDERSCHAP.

ARTIKEL 2. REGLEMENT OP HET BELEID DER REGERING VAN NEDERLANDSCH INDIE,

IN VERBAND MET

ART. 107 REG. REGLEMENT VAN N. I.

EN

DE NEDERLANDSCHE WETGEVING OP HET NEDERLANDERSCHAP.

LEYDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN A. W. SYTHOFF.

ARTIKEL 2. REGLEMENT OP HET BELEID DER REGERING VAN NEDERLANDSCH INDIE,

IN VERBAND MET

ART. 107 REG. REGLEMENT VAN N. I. EN DE NEDERLANDSCHE WETGEVING OP HET NEDERLANDERSCHAP.

ACADEMIESCH PROEFSCHRIFT,

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD VAN

Doctor in het Romeinsch en Hedendaagsch Regt,

AAN DE HOOGESCHOOL TE LEYDEN,

OP GEZAG VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. A. KUENEN,

HOOGLEERAAR IN DE GODGELEERDHEID,

VOOR DE FACULTEIT TE VERDEDIGEN

DOOR

WILLEM ANTONIE ENGELBRECHT,

VAN BATAVIA (JAVA),

OP DINGSDAG DEN 14den JANUARIJ 1862, DES NAMIDDAGS TE 3 UUR.

TE LEYDEN, BIJ JACS. HAZENBERG, CORNS. ZOON.

1862.

7/23/29

Aan mijn Ouders.

Bij het verlaten van de Academie een woord van dank aan wie ik het mij verpligt gevoel.

In de eerste plaats rigt ik mij tot U, Mr. GOUDSMIT, hooggeschatte Promotor! U in het bijzonder heeft aanspraak op mijn dankbaarheid, die reeds vóór het aanvaarden van het Hoogleeraarsambt, door Uw onderrigt bij mij de liefde voor de schoone regtsstudie wist op te wekken, en later als Hoogleeraar te versterken. Ontvang mijn innigen dank voor al de rijke lessen die ik van U genoten heb, voor de nuttige wenken, mij gegeven bij het bewerken van deze proeve, en voor de welwillendheid die ik steeds van U mogt ondervinden!

U, Hoogleeraar DE WAL, komt mijn opregte dank toe voor de hulp, mij in mijn Academie-jaren zoo dikwerf met zooveel bereidwilligheid verleend, en voor de goedheid mij steeds den toegang open te stellen tot Uw rijke boekerij.

U, Hoogleeraars COCK, VISSERING en VAN BONEVAL FAURE, betuig ik mijn erkentelijkheid voor Uw lessen die ik het voorregt had bij te mogen wonen.

Academievrienden, ontvangt mijn heilwensch voor Uw toekomst, de verzekering dat met de herinnering aan de genoegelijke Academiejaren bij mij steeds zal verbonden zijn de gedachte aan U, maar tevens de hoop, dat ook Gij mij gedachtig zult blijven.

VOORREDE.

In Neêrland's Indië geboren, en hopende dáár mijn loopbaan te zullen voortzetten, of liever te beginnen, kwam ik op het denkbeeld voor mijn dissertatie een zoogenoemd Indiesch onderwerp te kiezen. Mijn oog viel daartoe op het Reglement op het Beleid van de Regering in Ned. Indië, dat, hoe dikwijls ook besproken en behandeld, niettemin nog ruime stof aanbiedt, vooral aan hem, die het uit een zuiver juridiesch oogpunt wil beschouwen.

Het plan, dat ik oorspronkelijk gevormd had, was aanteekeningen te leveren op eenige artikels uit dat Regerings-Reglement; terwijl ik mij voorstelde, die te verklaren en uit te leggen naar algemeen aangenomen regels, en mij daarbij streng te onthouden van een kritiek van de beginsels, in de Wet opgenomen; — vooreerst, omdat ik met Prof. OPZOOMER [1]) van de meening ben, dat het beter is eerst te weten wat door de Wet als regt wordt erkend, eer men gaat redeneren over hetgeen regt behoort te zijn; ten tweede, omdat zij, die de Hoogeschool verlaten, na er de gronden van de Regtswetenschap beoefend

[1]) Voorrede van de Aanteekening op de Wet, houdende Alg. Bep. van Wetg., 2de druk.

te hebben, doorgaans nog weinig ingewijd zullen zijn in de kennis van Indische zaken, en derhalve weinig bevoegd om een oordeel te vellen over dergelijke beginsels van Indiesch staatsregt en staatkunde, waarvoor naar het gevoelen van velen, jaren van ondervinding gevorderd worden.

Ik had daarom in mijn keus mij bepaald tot zoodanige artikels, die quaestiën opleverden van streng juridischen aard. Een zoodanige wordt ook gevonden in art. 2 R. R., waarover dit proefschrift handelt.

Die quaestie echter bleek al spoedig van grooter omvang te zullen worden dan mij in den aanvang voorkwam. Een afzonderlijke beschouwing van de Nederlandsche Wetgeving op het Nederlanderschap, die daarvan de oorzaak is, maar vooral de dringende Delftsche studiën, en de korte tijd, welken ik dientengevolge voor dit Proefschrift beschikbaar had, waren omstandigheden, die mij noodzaakten de overige aanteekeningen onuitgewerkt te laten liggen.

Een woord over de indeeling der Hoofdstukken van het Proefschrift acht ik hier niet ongepast, en, om later te vermelden redenen, zelfs noodzakelijk. In de Inleiding wordt geschiedkundig nagegaan, wat vóór het Reg. R. van 1854, van de in art. 2 vervatte bepalingen aangaande den Gouverneur-Generaal, bestond. In het Eerste Hoofdstuk moest worden aangetoond, hoe ons art. 2 in zijn oorsprong was, en langs den weg van Memoriën en Verslagen gekomen is tot zijn tegenwoordige redactie; noodzakelijk om te weten, welke motiven den Wetgever genoopt hebben tot het vaststellen van deze bepalingen, en wat daarmede zijn bedoeling is. Een korte beschouwing van de quaestiën, die meer of min in de bepalingen van art. 2 gelegen zijn, vindt men in het Tweede Hoofdstuk, waarmede de kritische behandeling van dat artikel begint;

terwijl wij ons, van het Derde Hoofdstuk af, geheel bepalen tot de voornaamste quaestie, die van het Nederlanderschap. Doch reeds spoedig moesten wij de aangevangen ontwikkeling daarvan schorsen; wij mogten in die gewigtige zaak geen uitspraak doen, alvorens een naauwkeurig onderzoek te hebben ingesteld omtrent het Nederlanderschap, zoo als dat door de Nederlandsche Wetgeving wordt bepaald. Wij voldeden daarmede aan den last die ons gegeven wordt door art. 107 R. R. Eerst toen onderzocht was, wie de Nederlandsche Wetgeving als Nederlanders erkent, en welke regten zij aan Nederlanders toekent, kon het geding over de hoofdquaestie van ons art. gemakkelijker en spoediger voortgezet en ten einde gebragt worden. Het is het Vierde Hoofdstuk, dat aan dat onderzoek op Nederlandsch-regtelijk gebied gewijd is, terwijl het Vijfde de verdere ontwikkeling van de Nederlander-quaestie bevat. Wij meenden hiervan met een woordje vooraf te moeten gewagen, omdat wij vreezen dat bij een beoordeeling (zoo ooit iemand er aan denken mogt dit werkje aan zijn kritiek te onderwerpen) ons de vraag zal worden voorgelegd, of het niet beter geweest was, eerst de quaestie van art. 2 R. R. geheel af te werken, om daarna de beschouwing van de Ned. Wetgeving op het Nederlanderschap te geven; nu toch wordt de ontwikkeling van de meer gemelde quaestie in twee deelen gescheiden door een lang tusschenhoofdstuk over het Nederlandsche Regt.

Men zal dan, zoo wij hopen, zoowel uit het bovenstaande als uit het Proefschrift zelf, de ongewone en oogenschijnlijk zonderlinge orde, die wij daarin gevolgd hebben, genoegzaam verdedigd vinden.

INLEIDING.

Toen ik het art. 2 van het Regerings-Reglement tot onderwerp van mijn Proefschrift gekozen had, met beperking van mijn vorig plan om ook nog op eenige andere artikels van dat Reglement aanteekeningen te leveren [1]), wilde ik een deel van de Inleiding wijden aan een geschiedenis van het Gouverneurschap-Generaal; een waardigheid, die om haar belangrijkheid en hoog gewigt met regt steeds de belangstelling van een ieder opwekt, en tot welker vervulling de bekwaamste staatsmannen geroepen worden; een staatsambt, dat, trots alle tijdswisseling en gevaren, die het met een volkomen ondergang bedreigden, zich gedurende twee en een halve eeuw heeft staande gehouden.

Doch bij het opsporen van de bronnen daarvoor, werd ik verrast door een stukje in het Tijdschrift van Ned. Indië van het jaar 1843, dat hetzelfde onderwerp behandelt, en waarin de oorsprong en de attributen van die gewigtige betrekking, van de eerste tijden der O. I. Compagnie af, beknopt maar zakelijk medegedeeld worden.

---

[1]) Zie Voorrede, bladz. 2.

Daar het plan dat wij ons gevormd hadden, niet was, in uitvoerige beschouwingen te treden over die betrekking en haar attributen, bleek het thans onnoodig te zijn en verviel daardoor geheel. Wij achten een herhaling overbodig en verwijzen den lezer die daarvan meer begeert te weten, naar genoemd stuk, te vinden op bladz. 41 vlgg. van het T. v. N. I., jaarg. 1843.

Wij bepalen ons daarom, in deze Inleiding, thans slechts tot het noodzakelijke, en zullen geschiedkundig nagaan, wat vóór het Regerings-Reglement van 1854 bestond van elk der bepalingen, in art. 2 vervat.

§ 1. *De Gouverneur-Generaal moet Nederlander zijn.*

Aan de Oost-Indische Compagnie was, bij het Octrooi van 20 Maart 1602 (art. 35), door de Staten-Generaal de magt verleend, om „Gouverneurs, volck van Oorloge, ende Officiers van Justitie, ende tot andere nootelycke diensten, enz. te stellen." Hoewel hier volstrekt geen sprake kon zijn van Gouverneurs-Generaal, welke betrekking eerst in 1609, in het leven werd geroepen, werd die bepaling later stilzwijgend daarop van toepassing verklaard. De Compagnie was dus in haar keus volstrekt niet aan regels gebonden; alleen moesten die Compagnie's dienaren „eedt van getrouwicheyt doen aan de Statengenerael der Vereenichde Nederlanden, ofte hooge Overicheyt derselver, ende aen de Compaignie, soo veel die neringe ende trafficque aengaet," (hetzelfde art. 35). Bovendien moest de keus van de Compagnie door de Staten goedgekeurd en bekrachtigd worden [1]). Men vond daarin en in het eigen-

[1]) Zie hetgeen wij uit art. 35 van het Octrooi van 1602 daaromtrent aangehaald hebben, beneden op bladz. 13.

belang van de Compagnie zelf, genoegzamen waarborg voor een goede keus van het opperbestuur in Indië. Er werd derhalve, zoowel door de Comp., als door het Octrooi, bij de benoeming van een Gouverneur-Generaal geen onderscheid gemaakt tusschen Nederlanders en vreemdelingen, evenmin als voor alle andere betrekkingen in de Overzeesche Bezittingen. En geen wonder. Vooreerst stonden de politieke belangen van de Compagnie in O. I. geheel achter bij die van den handel, en waar zij bestonden, dienden zij slechts om den handel te bevestigen; zoodat men in dit opzigt van vreemdelingen niets meer te vreezen had dan van Nederlanders. Maar bovendien zou het in die eerste tijden onstaatkundig geweest zijn vreemdelingen uit Indië te weren. De bekrompen denkbeelden toch, die men in die dagen had van vreemde landen, Indië niet uitgesloten, en de vooroordeelen tegen dat verre land, hielden menig Nederlander af van dien toch al langen en gevaarvollen togt. Daarbij komt nog, dat in gansch Nederland welvaart heerschte, zoodat bijna niemand, die hier eenigzins in zijn bestaan kon voorzien, zich geroepen gevoelde een togt naar die verre gewesten te ondernemen. De Compagnie was dus wel verpligt, in haar eigen belang, wilde zij steeds kundige mannen tot haar dienaren hebben, daar dezen dikwijls moeijelijk uit het vaderland waren te lokken, den toegang tot Ned. Indië voor vreemdelingen open te stellen. Ook in de rij van de Gouverneurs-Generaal treft men meer dan één vreemdeling aan, als PATRAS, VAN CLOON, THEDENS en VAN IMHOFF. Dezen zijn echter, even als de meeste Gouverneurs-Generaal, in den Compagniestijd, van de lagere rangen in haar dienst langzamerhand opgeklommen tot die hooge waardigheid. Men behoefde daarom geen vrees te

koesteren voor hun mindere gehechtheid aan de Nederlanden, of liever aan de O. I. Compagnie.

Maar toen het Bestuur van Ned. Indië geheel overging op den Staat, door de ontbinding van de O. I. Compagnie in 1798, moest overeenkomstig de behoeften van den tijd en de omstandigheden, een wijziging worden gemaakt in de wijze van bestuur van onze Overzeesche Bezittingen. Ja, een geheele regeling van zaken was een dringende noodzakelijkheid geworden, wegens de regeringloosheid en wanorde in alle takken van bestuur, die in den laatsten tijd in N. I. heerschten. Maar de quaestie, hoe N. I. voortaan zou moeten bestuurd worden, was verre van uitgemaakt. De gevoelens daaromtrent in Nederland, in een tal van geschriften en brochures verkondigd, waren zeer verdeeld. De beantwoording van die moeijelijke vraag werd door het Staatsbewind van de Bataafsche Republiek in November 1802 opgedragen aan een Commissie, zamengesteld uit zeven leden, om het te dienen „van Consideratiën en Advys omtrent den voet en de wijze, waarop de handel op 's Lands Bezittingen in O. I. zoude behooren gedreven en die bezittingen bestuurd te worden, in dier voege, dat aan dezelve de hoogstmogelijke trap van welvaart, aan den koophandel der Republiek het meeste nut, en aan 's lands financiën het meeste voordeel worde aangebragt." Reeds den 31sten Augustus 1803 bragt zij haar uitvoerig en belangrijk Rapport uit, waarbij zij eenige Ontwerpen van Wet voegde. Ten opzigte van het onderwerp, dat wij thans behandelen, ontleenen wij daaruit het volgende. Een eenhoofdige Regering in Ned. Indië, onder den titel van Gouverneur-Generaal „waarvan de nuttigheid, door een algemeen en standvastig gebruik, boven alle bedenking schijnt gesteld te zijn," kwam de Com-

missie „allerheilzaamst en noodzakelijk voor." „Aan den Gouverneur-Generaal zouden dienen te worden toegevoegd eenige Raden, om, benevens hem, uit te maken het Lichaam der Hoge Regeering van Bataafsch Indiën, welke Regeering zoude hebben het beleid van alle zaken, de Policie en Civiele Regeering betreffende." Maar hing van dat Ligchaam het geheele bestuur van N. I. af, dan achtte men het ook noodig „alle die voorzorgen te nemen, welke binnen het Menschelijk bereik zijn, dat tot hetzelve altijd voorwerpen mogen worden gekozen, die door hunne begaafdheden en bekende probiteit daartoe geschikt zijn, en aan welke zulke groote belangen veilig kunnen worden toebetrouwd" [1]). Men meende, dat voor vreemdelingen, schoon in mindere ambten van hun dienst nut kon getrokken worden, toch de toegang tot de hoogste staatsambten moest worden afgesloten. Daartoe werden in het bijzonder alleen diegenen benoembaar geacht, op wier gehechtheid aan Nederland men staat kan maken wegens een naauwe betrekking tot dat land. De bepaling die men daarop voorstelde in art. 7 van het Ontwerp-Charter van 1803 [2]) luidde aldus: „de Gouverneur-Generaal en Raden van Bataafsch Indiën moeten zijn geborene ingezetenen der Bataafsche Republiek, en bereikt hebben den vollen ouderdom van dertig jaren." De eisch was streng, althans strenger dan die van het tegenwoordig Regerings-Reglement; daar de Nederlandsche Wetgeving aan het Nederlanderschap een ruimer begrip toekent dan dat van geboren ingezetenschap. Dit Charter is echter nooit in wer-

---

[1]) Mr. P. MIJER, Verzameling van Instructiën, Ordonn. en Reglem. van N. I. Batavia 1848, bladz. 165.

[2]) Mr. P. MIJER, Verz. van Instr. enz. bl. 227 vlg.

king geweest. Wel was door het Staatsbewind dien overeenkomstig een Besluit [1]) genomen, doch het werd nimmer ten uitvoer gelegd wegens de veranderingen, die het staatsbestuur in Nederland onderging, en weinig tijd overlieten om aan een regeling van de zaken in O. I. te denken.

〃In de Reglementen voor den Gouv. Gen. en voor den G. G. en Raden van 1807," zegt de Heer BLUME [2]), 〃werd niet op eenige naauwe betrekking tot Nederland of zijne bezittingen gewezen als vereischte van benoembaarheid tot sommige bedieningen." Maar dit ligt in den aard van die Instructiën; zij waren geheel speciaal voor den Gouv. Gen. DAENDELS vastgesteld, zoo als blijkt uit al de haar vergezellende omstandigheden [3]). Men kon daarin bezwaarlijk een bepaling opnemen, dat de Gouv. Gen. moest zijn Nederlander, of iets van dien aard; een bepaling, die dan voor Gen. DAENDELS, die reeds tot Gouv. Gen. aangesteld was, en op wien zij toch alleen betrekking moest hebben, niet van de minste kracht of beteekenis kon zijn.

In het Reglement op het Beleid van de Regering, het Justitiewezen, de Cultuur en den Handel in 's Lands Asiatische Bezittingen (het eerste dat dien naam droeg), door den Souvereinen vorst den 3^{den} Januarij 1815 vastgesteld, werd in art. 3 bepaald, 〃dat de Gouverneur-Generaal en Raden van Nederlandsch Indië moeten zijn geboren in de Nederlanden, of in eene van 's lands volk-

---

[1]) Het Charter voor de Asiatische Bezittingen van de Bataafsche Republiek, vastgesteld den 27sten September 1804.

[2]) In zijn Akademische Proeve, over Art. 105, 106, 107 en 109 Reg. Reglem. van N. I., Leyden 1857, bladz. 135.

[3]) Mr. P. MIJER, Verz. v. Instr. enz. Inleiding bl. XVII vlgg.

plantingen of bezittingen, of geene inboorlingen zijnde, genaturaliseerd zijn, enz." Terwijl het Charter van de Haagsche Commissie van 1803 zeer strenge eischen stelde, is dit Reglement zeer mild en vrijgevig. Zelfs vreemdelingen, mits zij of hier of in een van 's Lands Koloniën of Bezittingen geboren zijn, konden dingen naar de daar genoemde staatsambten. Maar ook dit Reglement werd nimmer in werking gebragt. De oorzaak hiervan lag thans niet in de tijdsomstandigheden, althans niet direct; zij werkten slechts middellijk daartoe. Het Reglement werd door den Souverein medegegeven aan de Commissarissen-Generaal, belast met de overname van Ned. Indië, krachtens het met Engeland gesloten tractaat van 1814, en met de uitoefening van de opperste magt aldaar; doch dezen oordeelden, dat, naar den stand van zaken in N. I., menige wijziging in dat Reglement noodzakelijk was, en het, zoo als het luidde, liever niet moest ten uitvoer gebragt worden. Zij werkten daarom met spoed aan het ontwerp van een nieuw Reglement; dat dan ook kort daarop, bij Publicatie van den 22sten December 1818 n°. 8 afgekondigd werd.

Wij lezen in dit Reglement in art. 7, „dat de Raden van Nederlandsch Indië moeten zijn geboren in Nederland, of in eene Nederlandsche bezitting, ofte wel het Nederlandsche burgerregt, volgens de vaderlandsche wetten verkregen hebben" [1]). Van den Gouverneur-Gen. is geen sprake; wat daarvan de reden is, weet men niet.

---

[1]) Te regt merkt de Heer BLUME (t. a. p. bl. 136) aan, dat de uitdrukking van dit artikel (schoon het, mijns inziens, niet van overtolligheid is vrij te pleiten) de voorkeur verdient boven die van het R. R. van 1815 en de latere tot 1836. Waarom daar juist van *natu-*

De overige Regerings-Reglementen vóór dat van 1854 (1827, 1830 en 1836) bevatten bepalingen gelijkluidend aan die van het R. R. van 1815, met uitsluiting echter van den Gouv.-Generaal, naar het voorbeeld van het Reglement van 1818. De Koning was derhalve in de keus van zijn vertegenwoordiger in N. I. geheel onbeperkt.

De bepaling van ons tegenwoordig Reg.-Reglement: „de Gouverneur-Generaal moet Nederlander zijn", is geheel nieuw. Want behalve dat het Ontwerp-Charter van 1803, of het daarnaar genomen Besluit van 1804, en het R. R. van 1815 nimmer ten uitvoer zijn gebragt, zijn de daarin gestelde voorwaarden tot benoembaarheid voor het Gouverneurschap-Generaal niet gelijk te stellen aan die van het Nederlanderschap. Wel mogt het dus bevreemden in de Memorie van Toelichting der Regering te lezen: „Art. 2 vereischt geene toelichting."

§ 2. *De Gouverneur-Generaal moet den ouderdom van dertig jaren vervuld hebben.*

Het vereischte van een eenigzins gevorderden leeftijd, en meer bepaald van den ouderdom van dertig jaar voor het bekleeden van staatsambten is niet nieuw. Dit beginsel, dat waarschijnlijk steunt op de algemeene opinie, dat op dien leeftijd het verstand tot rijpheid en mannelijke kracht is gekomen, bestond reeds bij de beide beschaafde volken van de Oudheid, de Grieken en Romeinen. Om te Athene een staatsambt, *magistratus*, te be-

---

ralisatie gesproken, en niet de uitdrukking van dit Reglement gevolgd *het burgerregt volgens de vaderlandsche wetten;* het species verkozen boven het genus?

kleeden, moest men den ouderdom van 30 jaar bereikt hebben [1]). Bij de Romeinen bestonden de *Leges Annales* [2]), waarbij de vereischte leeftijd voor ieder staatsambt bepaald was. Het ambt waarmede een Romeinsch burger gewoonlijk zijn staatkundige loopbaan intrad, was de Quaestuur, waarvoor hij zijn 31ste jaar moest bereikt hebben, of althans ingetreden zijn [3]). Deze regel is, hoewel oud, toch nog niet verouderd. Immers wij vinden in onze Grondwet, en overige wetten menigmaal den leeftijd als vereischte vermeld, ofschoon het zeker niet strookt met de begrippen van onze eeuw. Van den ouderdom van 30 jaar als vereischte tot de vervulling van de waardigheid van Gouverneur-Generaal, moeten wij in het kort het volgende opmerken.

In den Compagnie'stijd, zoo als wij boven reeds zagen, werd de Gouverneur-Gen. door de Bewindhebbers, geheel naar hun eigen goedvinden, benoemd. De Staten-Generaal hadden daaromtrent in het Octrooi geen beperkende bepaling gemaakt.

Het meergemelde Ontwerp-Charter van de Staatscommissie van 1803 was het eerste, dat dit vereischte stelde, naast dat van geboren Ingezeten van de Bataafsche Republiek. Art. 3 van het Regerings-Reglement van 1815 volgde het.

---

[1]) Cf. SCHOEMANN, Antiquitt. Jur. Publ. Graecorum, p. 238. — MEIER, Attisches Procesz. § 204. Door anderen wordt dit betwijfeld.

[2]) Ook wel *Lex Villia* genoemd, naar VILLIUS den volkstribuun, den ontwerper van die Wet. Cff. Livii Hist. Lib. XL. Cap. 44; Cic. Agrar. II. 2; Phil. V. 17; de Offic. II, 17; Dio Cass. Lib. IV. 25.

[3]) Ook om Senator te kunnen worden, moest men een magistraatsambt bekleed hebben, derhalve den dertigjarigen leeftijd bereikt hebben. Quaestorii viri leguntur in curiam.

In de overige Reg.-Reglementen werd deze voorwaarde, gelijk het met het Nederlanderschap het geval was, alleen van toepassing gemaakt op de Raden van Indië; van den Gouv.-Gen. behielden zij, op dit punt, het stilzwijgen. Het Regerings-Reglement van 1854 is derhalve de eerste vigerende Wet, waarbij een zoodanige bepaling gemaakt is, ten opzigte van den Gouv.-Generaal; want, zoo als wij in de vorige § reeds aanhaalden, is het Ontwerp-Charter noch het R. R. van 1815 ooit in werking geweest.

§ 3. *De Gouverneur-Generaal wordt door den Koning benoemd en ontslagen.*

Het Octrooi van 1602 verleende het regt van benoeming en ontslag in het algemeen aan de O. I. Compagnie. Zij mogt haar Gouverneurs, officiers en andere dienaren, naar eigen goedvinden en keus, aanstellen. De Staten-Generaal verlangden alleen, gelijk wij hierboven zagen [1]), dat die dienaren den eed van getrouwheid aan Hun Hoogmogenden zouden afleggen, maar bovendien nog, „dat die van de Compaignie, t'elcker wedercompste van de schepen gehouden sullen wesen, d'heeren Staten-generael te informeren van de Gouverneurs, ende officiers, die sijluiden in de voorsz. plaetssen ende forteressen sullen hebben gestelt, omme hunne commissiën alsdan geaggreert ende geconfirmeert te wordden", (in art. 35 van het Octrooi).

De Staten behielden zich dus slechts voor het regt van nadere goedkeuring en bekrachtiging der benoemingen van de Compagnie. Toch blijkt uit het Plakkaat van de Stat.-Gen. der Vereenigde Nederlanden van den 27sten Novem-

---

[1]) Zie boven bladz. 5.

ber 1609 [1]), dat al dadelijk de benoeming van den eersten Gouverneur-Generaal, PIETER BOTH, daarop een uitzondering maakt; en schoon op voorstel van Heeren Bewindhebbers van de O. I. Comp., geheel van de Staten uitging. Maar dit was, voor zoo ver ons bekend is, de eenige uitzondering op den door ons vermelden regel, die de geschiedenis meldt; waarbij toch de keus en voordragt gedaan was door het Bewind van de Compagnie.

Na de ontbinding van de O. I. Compagnie ging die benoeming uit van het opperbestuur van den Staat alhier, dat in den veel bewogen tijd vóór 1814 veel wijzigingen in aard en vorm onderging; totdat, sinds Nederland in een Constitutionele Monarchie herschapen is, aan den Koning, als Hoofd van de Regering, tot heden toe de magt is verleend geworden om den Gouv. Gen. van N. I. te benoemen en te ontslaan, krachtens de bepalingen van de verschillende Regerings-Reglementen na 1815, die, op dit punt, met elkander in volkomen overeenstemming zijn.

§ 4. *De Gouverneur-Generaal mag zijn waardigheid niet nederleggen, noch Nederlandsch Indië verlaten, zonder magtiging van den Koning.*

Wij kunnen met de vermelding der geschiedenis van van deze bepaling zeer beknopt zijn, daar hiervan, vóór het Charter van 1803, volstrekt geen melding gemaakt is. Dáár lezen wij, in art. 10, hetzelfde verbod aldus: „de Gouverneur-Generaal vermag zijn ambt niet te resigneren, ofte zijn ontslag te nemen, zonder uitdrukke-

---

[1]) Mr. P. MIJER, Verz. van Instr. enz., bladz. 3.

lijke toestemming van het Staatsbewind" [1]). Het Reglement van 1815 wijzigde die bepaling in dier voege, dat alleen „gedurende de vijf eerste jaren, na de aanvaarding van zijn ambt", de Gouv.-Gen. zich aan dat verbod had te houden.

Deze bepaling deelt in zoover in het lot van de overige van ons art. 2, dat zij vergeefs gezocht wordt in de Reg.-Reglementen van 1818, 1827, 1830 en 1836; en zelfs het eerste Ontwerp-Reglement van 29 October 1851 spreekt er in het geheel niet van. Eerst later, na een opmerking omtrent de wenschelijkheid van zoodanige voorziening in de Wet, uitgegaan van de Commissie van Rapporteurs in haar Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853, heeft de Regering ze in art. 2 opgenomen.

Na deze korte, geschiedkundige Inleiding gaan wij over tot het artikel zelf.

---

[1]) Mr. P. MIJER, Verz. van Instr. enz. bladz. 228.

EERSTE HOOFDSTUK.

ART. 2 IN DE WETSONTWERPEN EN IN DE BERAADSLAGINGEN VAN DE STATEN-GENERAAL.

---

§ 1. ONTWERP-REGLEMENTEN VAN 29 OCTOBER 1851 EN 4 OCTOBER 1852; EN HET VOORLOOPIG VERSLAG VAN 12 MAART 1853.

De geschiedenis van een wetsartikel, de kennis van den oorsprong en de wording daarvan kan dikwerf over zijn bepalingen een helder licht verspreiden. Schoon wij niet kunnen toegeven, dat dit zoo geheel toepasselijk is op ons art. 2, achten wij het toch geenszins overbodig een inzage te nemen van hetgeen tusschen de Regering en de Kamers (en hier meer bepaald de Tweede Kamer [1])) over den inhoud van dat artikel in de verschillende Memoriën en Verslagen gewisseld is; eensdeels omdat zij van tijd tot tijd uitvoerige beschouwingen bevatten, anderdeels ook omdat wij, gelijk later blijken zal, niet altijd deelen in de daarin geuite gevoelens van de Regering en de

---

[1]) In het eenige Verslag van de Commissie van Rapporteurs uit de Eerste Kamer, en de Mem. van Beantwoording der Regering daarop kwam ons art. 2 niet in aanmerking.

Commissie uit de Tweede Kamer, waarvan wij derhalve den lezer niet onkundig mogen laten.

In het Eerste Ontwerp-Reglement van 29 October 1851 [1]), en in het daarmede gelijkluidende van 4 Oct. 1852, las men in art. 2:

〃De Gouv.-Generaal wordt door den Koning benoemd en ontslagen.

〃Hij moet Nederlander zijn, en den ouderdom van dertig jaren bereikt hebben."

Behalve de later bijgevoegde voorziening tegen een eigenmagtig nederleggen van de waardigheid van Gouv.-Gen. en het verlaten van N. I. zonder magtiging van den Koning, en daargelaten de omgekeerde orde waarin de leden van dit artikel geplaatst zijn, in vergelijking met art. 2. R. R., is er, wat den inhoud betreft, tusschen beide artt. geen verschil,

De bepaling, in het tweede lid vervat, is, gelijk wij in de Inleiding vermeldden, geheel nieuw, en verdiende als zoodanig wel eenige verklaring. In stede daarvan lezen wij in de Memorie van Toelichting, bij het Eerste Ontwerp aangeboden, dat 〃art. 2 geene toelichting vereischt [2])."

De Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer [3]) stemde met dat gevoelen van de Regering niet geheel in. Zij vond de vereischte hoedanigheid van Nederlander tot het bekleeden van het Gouverneurschap-Generaal geenszins

---

[1]) Vergel. De Handelingen der Regering en der Staten-Generaal, betreffende het Reglement op het Beleid der Regering van Nederl. Indië. Utrecht bij KEMINK EN ZOON, 1857. 3 dln. Deel I bl. 2.

[2]) Handel. der Reg. en Stat.-Gen. Deel II. bladz. 7.

[3]) In haar Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853. Zie Hand. der Reg. en Stat.-Gen. 2de Deel bl. 46.

een punt, dat geheel uitgemaakt was. Volgens haar meening kon dat Nederlanderschap hier wel in geen anderen dan in politischen zin bedoeld zijn. En dan zou de wet van 28 Julij 1850, ter uitvoering van art. 7 Grondw. (*Staatsbl.* N°. 44) de vraag moeten beslissen. Hiertegen echter bestond een groot bezwaar, dat men meende te zien in de bepaling van art. 118 Grondw., dat de Grondwet en andere wetten alleen verbindende zijn voor het Rijk in Europa. Maar ook met de toepassing der bepalingen van het Burgerlijk Wetboek kon men zich niet vereenigen. Voorts stelde men twee Categoriën van personen, wier toestand, in het bovengestelde geval, toch twijfelachtig was en wel diende uitgemaakt te worden; die wij echter hier niet zullen aanhalen, daar wij ze in de volgende § zullen terug vinden in de Memorie van de Regering. Eindelijk achtte men het wenschelijk hierbij of op een andere geschikte plaats een bepaling te maken waarbij de G.-G. zou verboden worden, eigenmagtig zijn waardigheid neder te leggen of Ned. Indië te verlaten.

Bovendien werd op art. 10 van het Ontwerp [1]) een onbeduidende aanmerking op de redactie, ook van art. 2, gemaakt; men wilde namelijk in plaats van de twéé woorden *bereikt* en *vervuld*, in de beide artt. voorkomende, één van beiden gebezigd hebben, omdat het toch beter was in de geheele Wet voor hetzelfde begrip dezelfde woorden te bezigen.

---

[1]) Voorl. Verslag 1853, in de Hand. der Reg. en St.-G. 2de Deel bladz. 60.

§ 2. HET ONTWERP VAN 15 DECEMBER 1853 EN DE DAARBIJ AANGEBODEN MEMORIE VAN TOELICHTING.

Ten gevolge van de opmerkingen in het Voorloopig Verslag van de Commissie van Rapp., wier juistheid door de Regering niet geheel kon ontkend worden, werd aan art. 2 een nieuwe bepaling tusschen het 1ste en 2de lid toegevoegd, zoodat het thans aldus luidde:

„De Gouverneur-Generaal wordt door den Koning benoemd en ontslagen.

„Hij mag zijne waardigheid niet nederleggen, noch Nederlandsch Indië verlaten, zonder magtiging van den Koning.

„De Gouverneur-Generaal moet Nederlander zijn, en den ouderdom van dertig jaren vervuld hebben."

De overige opmerkingen aangaande het onbepaalde en onduidelijke van het vereischte Nederlanderschap, ontlokten aan de Regering, in de Memorie van Toelichting bij het nieuwe ontwerp, een uitvoerige beschouwing over die quaestie; welk niet onbelangrijk antwoord wij hier in zijn geheel zullen teruggeven, voornamelijk ook omdat wij in de volgende Hoofdstukken dikwijls daarop zullen terug komen.

„In het Verslag van 12 Maart 1853 wordt, met het oog op het Nederlanderschap, als vereischte voor de vervulling der waardigheid van Gouverneur-Generaal en van andere hooge Staatsambten in Indië, de vraag gedaan, wie in den zin dezer wet Nederlander is. Het kan naar het oordeel der Regering geen twijfel lijden dat, zoo als te regt in het Verslag wordt opgemerkt, het Nederlanderschap hier alleen in eenen politischen zin is bedoeld.

„Maar evenmin twijfelachtig schijnt het, dat de Wet van 28 Julij 1850 (*Staatsblad* N°. 44) hier tot leiddraad moet dienen. Het is volkomen waar dat die wet, in verband met art. 118 der Grondwet, voor het Rijk buiten Europa niet verbindende is; de toepasselijkheid echter in de hier bedoelde gevallen heeft niet in Indië, maar in Nederland plaats. De benoeming tot de betrekking van Gouverneur-Generaal en van andere hooge staatsambten voor de Indische dienst, tot wier vervulling het bezit der hoedanigheid van Nederlander volgens dit reglement vereischt wordt, geschiedt door den Koning in Nederland, onder de werking en de toepassing derhalve van de wet van 28 Julij 1850.

„Bij de aanbeveling, waarvan in art. 13 (12 nieuw) sprake is, zal, behalve op de overige vereischten, ook op het bezit van het Nederlanderschap moeten worden acht geslagen. Dat daarbij de hoedanigheid van Nederlander zal moeten beoordeeld worden naar eene in Nederland geldende, voor Indië echter niet verbindende wet, kan naar het inzien der Regering geen bezwaar opleveren, waar die aanbeveling dient voor eene benoeming in Nederland te doen. Wie in den zin der artt. 95 en 96 (101 en 102 nieuw) Nederlanders zijn, moet evenzeer de Nederlandsche wet van 28 Julij 1850 beslissen. Die de hoedaniggeid van Nederlander volgens die wet bezit, behoudt haar ook dan wanneer hij zich buiten Nederland bevindt, totdat hij haar, krachtens diezelfde wet, verloren heeft.

„Ter wegneming van allen twijfel is bij art. 103 [1]) (nieuw) bepaald, wie onder Nederlanders in dit Reglement te verstaan zijn.

---

[1]) Art. 107. R. R.

„In het Verslag is nog de vraag gedaan, welke, met opzigt tot het Nederlanderschap, de toestand is van personen uit Nederlandsche ouders in onze overzeesche bezittingen geboren en daar gevestigd gebleven, alsmede van hen, welke dáár uit *niet*-Nederlandsche ouders geboren zijn, maar er overigens hun leven hebben doorgebragt. Het antwoord ligt voor de hand. In eenen *burgerregtelijken* zin zijn de eersten zoowel als de laatsten, mits de ouders van dezen in de overzeesche bezittingen gevestigd zijn, Nederlanders, volgens art. 5 N°. 1 en 2 van het Burgerlijk Wetboek. In eenen *politischen* zin wordt de vraag beslist door de wet van 28 Julij 1850. Volgens art. 1 N°. 4 dier wet zijn de eerstbedoelden Nederlanders; hetgeen niet alleen volgt uit het onderling verband van de verschillende zinsneden van het aangehaalde artikel, maar ook uit eene verklaring der Regering in de Memorie van Beantwoording van het Algemeen Verslag over het ontwerp der wet van 28 Julij 1850. In dat verslag was de meening geuit, dat in het hier ter sprake gebragte art. 1 niet duidelijk genoeg uitkwam, dat de Nederlanders, die zich in de Koloniën of bezittingen van het Rijk in andere werelddeelen vestigen, niet slechts zelven Nederlanders blijven, maar dat ook hunne aldaar geborene en gevestigde afstammelingen die hoedanigheid erlangen en behouden, zoodanig, dat zij, in het moederland komende, aldaar dadelijk burgerschapsregten kunnen uitoefenen. De Regering antwoordde daarop dat, zoodra de 1ste alinea van art. 1 in verband met de laatste werd gelezen, alle twijfel verviel; dat als Nederlanders niet slechts allen blijven beschouwd worden die zich in de koloniën gaan vestigen, maar dat hunne kinderen en verdere afstammelingen daardoor niet minder als Nederlanders worden aan-

gemerkt. Op deze regtsgevolgen van de wet van 28 Julij 1850 wordt door artt. 95 en 96 (101 en 102 nieuw), evenmin als door eenige andere bepaling van dit reglement, inbreuk gemaakt.

„Anders is het gelegen met degenen, die in Indië uit *niet*-Nederlandsche ouders geboren zijn. De evengenoemde wet sluit dezen van het politische Nederlanderschap uit, en de Regering heeft, blijkens de Memorie van Toelichting op het Ontwerp dier Wet, opzettelijk de omschrijving van art. 5 van het Burgerlijk Wetboek en de staatsregtelijke wet gewijzigd, omdat er naar hare meening geene genoegzame redenen bestaan om de in 's Rijks Koloniën, bij voorbeeld van Engelschen, Spaanschen of Portugeschen stam geboren kinderen als leden des Nederlandschen Volks aan te merken. Bij die meening is zij blijven volharden, niettegenstaande bij het Verslag der Tweede Kamer enkele leden de bepaling van art. 5 N°. 1, Burgerlijk Wetboek in haar geheel wenschten te zien overgenomen, en het voorstel van art. 1 der wet van 28 Julij 1850 ongewijzigd is aangenomen.

„De Regering heeft geen bezwaar gezien tegen het opnemen in art. 2 van eene voorziening tegen het eigenmagtig nederleggen der waardigheid van Gouverneur-Generaal."

§ 3. VOORLOOPIG VERSLAG VAN 22 APRIL 1854, GEWIJZIGD ONTWERP EN WET VAN 2 SEPTEMBER 1854.

In het daarop gevolgde Voorloopig Verslag van 22 April 1854 werd in de aanteekening op art. 2 [1] een voorstel

---

[1]) Hand. St.-Gen. 2de deel bladz. 350.

gedaan tot verbetering van de redactie door de leden van het artikel ongeveer zóó te rangschikken, als in de tegenwoordige wet is opgenomen. Dat daaraan door de Regering voor een groot deel is gevolg gegeven, blijkt uit de tegenwoordige redactie van ons artikel.

Over het Nederlanderschap werd hier verder gezwegen; men uitte hier alleen den wensch, nog een paar noodzakelijke bepalingen bij dit art. gevoegd te zien, die wij echter, daar zij in de wet niet opgenomen zijn, en tot ons onderwerp in geen betrekking staan, zullen voorbijgaan. Maar op het nieuwe art. 103 (107 R. R.) wees men op de verkeerde gevolgen die de wet van 28 Julij 1850 voor veel ingezetenen van onze Bezittingen heeft, en werd op voorziening omtrent dat punt aangedrongen. „Afstammelingen van in Indië gevestigde vreemde Europeanen," zeide men [1]) „of wel de zoodanigen die niet bewijzen kunnen dat hunne voorouders in Nederland geboren zijn, zijn, gelijk op bladz. 13 en 14 (H. St.-G. 2 d. bl. 192) [2]) der Memorie van Toelichting wordt erkend, in den politischen zin geen Nederlanders. Het geval doet zich telkens voor, dat Europesche ingezetenen van Nederlandsch Indië die jaren aldaar gevestigd zijn geweest en wier gehechtheid aan Nederland niet twijfelachtig is, te gelijk kinderen hebben, die Nederlanders en andere die het niet zijn, omdat de eersten in ons vaderland, de laatsten in Indië geboren zijn. Zoo iets moest niet mogelijk kunnen wezen."

Op dit een en ander antwoordde de Regering in haar Mem. v. Beantw. [3]), dat die bedoelde verkeerde gevolgen

---

[1]) Hand. St.-Gen. 2de deel bl. 448.
[2]) Zie boven bladz. 21 en 22.
[3]) Hand. Reg. St.-G. 2de deel bl. 537.

wel een wijziging van de wet van 28 Julij 1850 konden noodzakelijk maken; maar dat in elk geval dit Ontwerp-Reglement op het Beleid der Regering van Nederlandsch Indië de gelegenheid tot voorziening omtrent dat punt niet aanbood. En niet ten onregte. Voorts moest zij opmerken, dat het onderscheid van politischen staat in de aangehaalde gevallen eenvoudig het gevolg is van de voorwaarde voor het politische Nederlanderschap in de evengenoemde wet gesteld.

De uitvoerige, meermalen gewisselde Memoriën en Verslagen tusschen de Regering en de Commissiën uit de Vertegenwoordiging, de gereede opname van den kant der Regering van menig juiste verandering door die Commissiën in haar Verslagen op de Ontwerpen voorgesteld, bekortten den tijd van de mondelinge beraadslagingen aanmerkelijk. Veel artikels werden zelfs zonder beraadslaging en hoofdelijke stemming aangenomen; onder dezen waren ons art. 2 R. R. en het nieuwe ter verklaring daarvan ingelaschte art. 107 R. R. De quaestie scheen thans genoeg besproken en overwogen; de uitlegging van de Regering voldoende; de bedoeling van de wet, vooral na de bijvoeging van de bepaling in genoemd art. 107, te duidelijk te zijn dan dat men het noodig oordeelde, er op terug te komen.

In hoever wij met dit een en ander instemmen, zal in de volgende Hoofdstukken blijken.

TWEEDE HOOFDSTUK.

ALGEMEENE BESCHOUWING VAN ART. 2.

Art. 2 Reg.-Reg.

De Gouverneur-Generaal moet Nederlander zijn, en den ouderdom van dertig jaren vervuld hebben.

Hij wordt door den Koning benoemd en ontslagen en mag zijne waardigheid niet nederleggen, noch Nederlandsch Indië verlaten, zonder magtiging van den Koning.

Wij vinden in dit artikel vereenigd de vereischten voor de hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal; en een aanwijzing van de bevoegde magt, waarvan de benoeming en het ontslaan van den Gouv.-Gen. uitgaan. De voorziening tegen het eigenmagtig nederleggen van die waardigheid in alinea 2 van ons art. werd niet gevonden in het eerste Ontwerp van 1851, maar eerst later na een daaromtrent gemaakte aanmerking in het Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853, op dit art. [1]), door de Regering er

---

[1]) Hand. Stat.-Gen., II^de deel; bladz. 46. — Vg. ook onze Inleiding in fine.

bijgevoegd. Mijns inziens had deze bepaling een betere plaats gehad in een afzonderlijk artikel. Terwijl de beide eerstgenoemde bepalingen de voorwaarden stellen waaronder de Gouv.-Gen. tot die hooge waardigheid geraken kan, geldt het hier een verpligting waaraan hij zich te houden heeft, of liever een verbod. Hij mag zijn waardigheid niet nederleggen, en moet in Nederlandsch Indië blijven, tenzij hij, altijd natuurlijk om bijzondere en gewigtige redenen, uitdrukkelijke magtiging van den Koning verkregen heeft om zijn ambt neêr te leggen of Indië te verlaten. In het Ontwerp-Charter van 1803 en het Reg.-Reglem. van 1815; waar deze bepaling, in het laatste alleen eenigzins gewijzigd, voorkomt, wordt zij te regt van de vorige bepalingen afgescheiden gevonden.

De Koning is dus in zijn keus door twee voorwaarden beperkt; hij mag geen ander persoon dan een Nederlander tot zijn vertegenwoordiger in Indië benoemen, en dan nog, niet beneden den ouderdom van 30 jaren.

De Gouv.-Gen. moet dien ouderdom *vervuld* hebben; in het eerste Ontwerp, zoo als wij in het vorige Hoofdstuk zagen, stond *bereikt*; om eeu gelijke terminologie in de Wet te hebben, heeft men dat woord vervangen door *vervuld* overeenkomstig de uitdrukking van art. 10 van het Wetsontwerp (art. 8 R. R.). Daar de taal echter tusschen die beide uitdrukkingen niet het minste onderscheid maakt, zien wij de noodzakelijkheid van die verandering niet in.

De laatste aliena verklaart; dat de Gouv.-Gen. zijn waardigheid niet mag nederleggen, zonder magtiging van den Koning. Er ligt, mijns inziens, wel wat ongerijmds in het denkbeeld, dat men eens de benoeming tot Gouv.-Gen. zich hebbende laten welgevallen, zou kuunen gedwongen worden, tegen zijn wil die waardigheid te blij-

ven vervullen. Het spreekt van zelf dat een zoodanig geval zeer zelden zich zal voordoen. Van den anderen kant achtte men het wenschelijk dat een bepaling van dien aard in het Reglement gevonden werd. Maar men had, dunkt mij, een termijn er bij kunnen stellen, binnen welken tijd den Gouv.-Gen. het eigenmagtig nederleggen van zijn waardigheid verboden werd [1]),

Van meer beteekenis en belang is de vraag, betrekking hebbende op het eerste deel van het eerste lid, en daar in het voorloopig Verslag van 12 Maart 1853 [2]) gedaan: wie hier onder Nederlanders moeten verstaan worden?

Wat door de Commissie van Rapporteurs uit de Tweede Kamer en door de Regering over en tegen dit punt is aangevoerd, is in het Eerste Hoofdstuk reeds breedvoerig door ons medegedeeld. Wij behoeven daarom hier niet in noodelooze herhalingen daarvan te vervallen. Wij zullen van zelf nog later daarop moeten terugkomen, waar die gevoelens met de onze in strijd zijn.

Het is de belangrijke quaestie van het Nederlanderschap van den Gouv.-Gen., waarmede wij ons verder alleen zullen bezig houden, en die wij ons ten doel gesteld hebben, in de volgende bladzijden uit een te zetten.

---

[1]) Wij geven daarom de voorkeur aan art. 5 van het Reg.-Regl. van 1815, dat aldus luidt: *Gedurende de vijf eerste jaren*, na de aanvaarding van zijn ambt, vermag de Gouverneur-Generaal hetzelve niet te resigneren, noch zijn ontslag te nemen, zonder de uitdrukkelijke toestemming van den Souverein."

[2]) Hand. R. en St.-Gen. 2[de] deel, bl. 46.

DERDE HOOFDSTUK.

ONTWIKKELING VAN DE QUAESTIE VAN HET NEDERLANDERSCHAP.

Na de korte beschouwing van het art. in het vorige Hoofdstuk, komen wij thans tot het belangrijke maar tevens moeijelijke vraagstuk: Wie is Nederlander? Wie wordt daaronder in art. 2 R. R. verstaan?

„Ter wegneming van allen twijfel is bij art. 103 (107 R. R.) bepaald, wie onder Nederlanders in dit Reglement te verstaan zijn," lezen wij in de Mem. van Toel. behoorende bij het Ontwerp van 15 Dec. 1853 [1]).

Wij dienen dus te rade te gaan bij art. 107. Het luidt: „Onder Nederlanders worden in dit Reglement verstaan, die het zijn volgens de Wetten van het Koningrijk."

De gevoelens over dit artikel loopen zeer uiteen. Dit is zeker dat de bewoording van art. 107 de bedoeling van de Regering in haar Memorie (op bladz. 191, Hand. Stat. Gen. II [1]) niet duidelijk wedergeeft, ja zelfs durven wij beweren, dat eer het tegendeel daaruit is op te maken. Maar hierover beneden nader. De Heer BLUME [2]) moet

---

[1]) Zie boven bladz. 20.

[2]) Acad. Proeve, bladz. 143.

om redenen door hem daartoe aangevoerd, „art. 107 R. R. als eene minst genomen overbodige bepaling beschouwen." Ik moet mij hiertegen verklaren. De Heer BLUME heeft — dit blijkt uit zijn gansche redenering — den oorsprong en de strekking van art. 107 niet gevat. „Het Nederlanderschap," zegt de schrijver [1]), „is een statut personnel, een staat dien men alleen door Nederlandsche Wetten kan verkrijgen en welke den persoon, waar hij zich ook bevindt, aankleeft, totdat diezelfde Wetten hem dien doen verliezen.

„Door het overbrengen van zijn verblijf buiten 's lands of in een vreemd land houdt alzoo niemand op Nederlander te zijn, tenzij de Nederlandsche Wet, waaraan hij zijn staat van Nederlander ontleent, hem dien ontneemt."

Hiermede kunnen wij vrij instemmen. Maar een weinig verder laat hij daarop volgen: „Eene wet bepalende wie Nederlanders zijn behoeft dus de clausule niet te bevatten, dat zij ook zal werken in N. I. evenmin als zij behoeft vast te stellen, dat zij ook in vreemde landen zal werken, waar toch het internationaal regt ze doet volgen, wanneer de vraag zich voordoet of iemand Nederlander is. Ten onregte werd daarom in het Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853 de verbindbaarheid in N. I. van Nederlandsche Wetten op het Nederlanderschap ontkend, op grond dat zij zelve hare toepasselijk verklaring in N. I. niet uitdrukkelijk inhouden. De Regering in deze bedenkingen, die inderdaad bij den eersten oogopslag gegrond schijnen, willende voorzien, maakte eene bepaling, die natuurlijkerwijze alleen eene denkbeeldige zwarigheid kon

---

[1]) t. a. p. bladz. 142.

wegnemen, en het gevolg hiervan was, dat aan het R. R. een niets beduidend artikel werd toegevoegd. Het spreekt toch wel van zelf, dat geene *vreemde* wet iemand ooit Nederlander, d. i. lidmaat der Nederlandsche maatschappij kan maken. Wilde het R. R. onder de benaming van Nederlander andere personen verstaan, dan die zulks zijn volgens de Ned. Wetten; het zou het met evenveel regt of liever met even weinig regt doen, als zij aan elk woord eene willekeurige beteekenis zou kunnen hechten, waardoor men het begrip er van volstrekt niet teruggeeft, en eene zoodanige opvatting zou daarom niemand inderdaad, meer of minder Nederlander maken, dan hij buitendien is. Om deze redenen moeten wij art. 107 R. R. als eene minst genomen overbodige bepaling beschouwen."

Het eerste gedeelte van deze redenering is zuiver en waar. Wij stemmen toe dat men Nederlander wordt door de Ned. Wetten, maar het ook blijft waar men zich ook bevindt, in N. I. of elders; dat een wet dit niet meer behoeft te verklaren; wij stemmen insgelijks toe dat het argument van het Voorloopig Verslag van 12 Maart 1853 tegen de verbindbaarheid van de Nederlandsche Wetten op het Nederlanderschap in N. I. onjuist en valsch is. Maar het aanvoeren van al deze gronden en de gevolgtrekking die de schrijver daaruit trekt, bewijzen, naar ons oordeel, overtuigend, dat hij niet gevat heeft, waarom art. 107 aan het R. R. is toegevoegd. De Heer BLUME toch beweert, dat het alleen te kennen geeft, dat de Ned. Wetten op 't Nederlanderschap ook in N. I. verbindende zijn; een regel, die zonder art. 107 toch bestond. Maar de aanleiding tot het inlasschen van dit art. is een geheel andere. Immers men ging van de meening uit dat er volgens onze Wetgeving twéé soorten van Nederlanderschap

zijn, een Staatsregtelijk en een Burgerregtelijk Nederlanderschap; waarvan het eerste door de Wet van 28 Julij 1850 omschreven wordt, het andere door het Burgerlijk Wetboek. Men vroeg in het Voorloopig Verslag welk van beiden in art. 2 bedoeld werd? Men meende, zonder twijfel, het eerste. Het antwoord van de Regering was gelijkluidend. Maar om allen twijfel weg te nemen, voegde zij dit art., ter bepaling van het Nederlanderschap, er bij [1]). De oorsprong en strekking van dit art. is dus om de quaestie over het politiek of civielregtelijk Nederlanderschap, in het R. R. bedoeld, voor goed te beslissen en uit den weg te ruimen. In hoever nu de Regering hierin geslaagd is, en art. 107 met haar bedoeling rijmt, zullen wij later zien. Het kan niet ontkend worden dat zijn bewoording in duidelijkheid veel te wenschen overlaat, en dat ieder nadenkenden lezer de vraag zal ontglippen: waarom hier niet slechtweg de Wet van 1850 genoemd, of, wilde men anders, het B. Wetboek? De eenige redenen die ter verschooning voor die redactie kunnen bijgebragt worden, kunnen, naar ons oordeel, zijn óf dat de Regering met het woord *Wetten* bedoeld heeft de Grondwet en de Wet van 28 Julij 1850 [2]), óf, zoo als de Heer BLUME gelooft, dat men gevreesd heeft, al te bepaald te worden en den regtstoestand der Nederlanders te veel te binden aan een bepaalde Wet, die, voor aanvulling en wijziging vatbaar zijnde, telkens een verandering van dit artikel zou noodig maken. Wij nemen de vrijheid geen van beide redenen als eenigzins afdoende te

---

[1]) Zie het Eerste Hoofdstuk, bladz. 20.

[2]) Hiervan is ons echter in de beraadslagingen over het Reg.-Reglem. niets gebleken.

beschouwen. In het eerste geval, had men, het Burgerlijk Wetboek willende uitsluiten, in duidelijke woorden de beide bedoelde Wetten moeten noemen, daar toch onder de algemeene uitdrukking *Wetten* wel het Burg. Wetb. zal moeten gerekend worden, dat een ganschen titel aan het Nederlanderschap wijdt. In het tweede geval had men, zoo als de Heer BLUME teregt aanmerkt, niet behoeven te verwijzen naar eene bepaalde *Wet*, maar naar een bepaald soort van Wetten, b. v. op het Staatsburgerschap.

Maar wij komen terug op ons eerste uitgangspunt. Art. 2 kan niet verklaard worden, zonder het in verband te beschouwen met art. 107 R. R. En dit verwijst ons wederom naar de Wetten van het Koninkrijk op het Nederlanderschap. Dezen zijn de Grondwet, en meer bepaald, de Wet ter uitvoering van art. 7 Grondwet, 28 Julij 1850 vastgesteld, én het Burgerlijk Wetboek. Wij zijn dus, geleidelijk als het ware, op Nederlandsch terrein gebragt. Alvorens nu de quaestie over het Nederlanderschap in art. 2 te kunnen uitmaken, zullen wij eerst een helder begrip moeten hebben van de Nederlandsche Wetgeving op dat punt. Wij zullen ons daarom een oogenblik moeten gunnen tot de beschouwing van die beide straks genoemde Wetten. Wij willen in het volgende Hoofdstuk onze meening daaromtrent blootleggen en, waar het noodig is, door argumenten staven; en daartoe de beide Wetten in verband met elkander beschouwen.

VIERDE HOOFDSTUK.

DE NEDERLANDSCHE WETGEVING OP HET NEDERLANDERSCHAP.

EERSTE AFDEELING.

BEGRIP VAN NEDERLANDERSCHAP.

Eer wij overgaan tot de Wetten op het Nederlanderschap, moeten wij zien welk begrip het woord *Nederlander* in zich sluit, en wat de wet daaronder verstaat. Een Nederlander is, naar ons oordeel, een lid van die maatschappij, die den Nederlandschen staat uitmaakt. Teregt heeft men het begrip van Nederlander ondeelbaar genoemd. Het woord beteekent burger van Nederland; hoe men tot dien staat geraakt, moet de wet bepalen, maar ook dat alleen. Toch spreekt men van een Nederlanderschap in politieken en in burgerregtelijken zin, d. i. van een Nederlanderschap dat staatsburgerlijke regten en een ander, dat burgerlijke regten verschaft; een onderscheiding die geheel oneigenlijk mag genoemd worden. Er bestaat in wezen geen Nederlanderschap in publiek- of civiel-regtelijken zin; men is Nederlander, d. i. lid van den Nederlandschen staat, en geniet als zoodanig regten door de wetten van dien staat verleend. Wil men aan de benaming van Nederlander toch een attribuut gevoegd hebben, dan zal men daaraan geen anderen zin kunnen hechten dan

een staatsregtelijken; het woord duidt de betrekking aan tusschen het individu en den staat waarvan het een deel uitmaakt. Elk Nederlander (*burger* zegt de Staatsregeling van 1798 meer algemeen en juist) moet het genot hebben van alle staatkundige regten, en mag ook als zoodanig, omdat hij staatsburger is, niet van de burgerlijke regten worden uitgesloten. Die regten, zoowel de staatkundige als de burgerlijke, moet den Nederlander geschonken en verzekerd worden door de Grondwet van het Rijk; daaruit alleen moet hij zijn aanspraak op die regten en de bevoegdheid tot de uitoefening daarvan putten; dat is de plaats waar een bepaling daaromtrent moet gevonden worden.

Onze tegenwoordige Wetgeving wijkt in meer dan één opzigt van bovenstaande stellingen af. Immers wij zien in onze Grondwet den Nederlander wel in het genot van burgerschapsregten, maar sommige politieke regten, als het regt van petitie en dat van vereeniging en vergadering worden hem dan eerst geschonken door art. 9 en 10 Grw., als hij *ingezeten* is. Nu is het wel waar dat de meeste Nederlanders tevens ingezetenen zullen zijn, en omgekeerd; maar er zullen toch niet weinig zijn, wie dat geluk niet te beurt valt, en die zullen dan verstoken zijn van regten, die aan niemand, zelfs niet aan een vreemdeling moesten worden geweigerd. Zijn die bepalingen aan achteloosheid van den Wetgever te wijten, of was het zijn bepaalde wil dat zoo te beschikken? Is dit laatste de waarheid, dan zien wij in art. 9 en 10 van de Grondwet een onbillijkheid. Doch wij zullen in de volgende § gelegenheid vinden om dit punt nader te beschouwen.

De Grondwet alleen, zeiden wij boven, moest den Nederlander bevoegd verklaren tot het genot van staatkundige en burgerlijke regten; zij is de plaats voor een be-

paling dienaangaande. Ook dezen door ons voorgestelden regel zien wij in onze Wetgeving niet toegepast. Wij vinden in de geheele Grondwet niet één artikel waarbij de Nederlander geregtigd wordt tot de uitoefening van burgerlijke regten. Het Burgerlijk Wetboek doet dit; dat wil zeggen, het bepaalt in art. 5 wie Nederlanders zijn, en dit, in verband gebragt met art. 1 B. W., ten aanzien van het genot van burgerlijke regten. Hier zal de vraag oprijzen: heeft men dan met opzet het Nederlanderschap willen. splitsen? Neen, de bepalingen van art. 5 B. W. zijn, zoo als de Heer NICOLAI aanmerkte [1]), op art. 8, 9 en 10 Grondwet (1815) geschoeid. Maar het Burg. Wetboek kan toch niet de plaats zijn voor bepalingen op het Nederlanderschap in het algemeen. Van waar dan de opname van art. 5? Alleen omdat de Grondwet zeer onvolledig was op dit punt, en men duidelijk en voor goed vaststellen wilde, wie verder als Nederlanders zouden beschouwd worden [2]).

Eindelijk, haalden wij aan, moet elk Nederlander, wien de Grondwet dien staat en het aan dien staat verbonden genot van staatkundige regten toekent, niet van het burgerlijk regt kunnen geweerd worden. Volgens het gevoelen van de meeste Nederlandsche regtsgeleerden vindt dat beginsel geen toepassing in onze tegenwoordige Wetgeving. Zij zien een schifting van burgerschaps- en burgerlijke regten; de bepalingen van de Wet van 28 Julij 1850 en van het B. W. dikwerf tegen elkander in strijd. Menigmaal treffen zij een staatsburger volgens de aangehaalde

---

[1]) Vgl. VOORDUIN, II, bladz. 25.

[2]) Vgl. RAEDT VAN OLDENBARNEVELDT, Academische Proeve over de Wet ter uitv. van art. 7. Grw. Leyden 1851, op bladz. 12.

staatswet als vreemdeling aan op burgerregtelijk gebied. Ik meen dit echter op goede gronden te mogen ontkennen. Ik beweer, dat, zoo als de Wet voor ons ligt, al wie staatsburger is, of — in andere woorden en meer beperkt uitgedrukt, — wie volgens de Wet van 28 Julij 1850 burgerschapsregten heeft verkregen, niet uitgesloten is van het burgerlijk regt; integendeel daardoor wezentlijk voldaan heeft aan de eischen van het Burg. Wetb. en in het volle genot van de burgerlijke regten zich kan verheugen; dat dus het genot van burgerschapsregten, als het meerdere, dat van de burgerlijke, als het mindere, in zich sluit.

Tot het betogen van deze stelling zullen wij in de volgende bladzijden de bepalingen der Wet van 28 Julij 1850 (Staatsblad N°. 44) op het Nederlanderschap, voor zoo ver dat noodig is, opzettelijk behandelen, en haar telkens in verband beschouwen met de bepalingen van het B. Wetb. [1]).

[1]) Mr. BOISSEVAIN gaat van hetzelfde beginsel uit als wij deden; ook hij is voor de theorie, die wij verkondigen, en die wel door de meesten voor waar wordt gehouden. Maar verder volgt hij een geheel andere wijze van beschouwing, echter om tot een zelfde resultaat te komen als het onze; hij wil hebben dat men dat beginsel in de Grondwet uitgedrukt, en door de Regering nader toegelicht, dat het Staatsburgerschap het meerdere is en het Burgerlijk Regt in zich sluit, steeds voor oogen moet houden bij de vergelijking van de Wet van 28 Julij 1850 met het Burg. Wetboek. Hij wil dus dat het practische regt zich schikt naar een theorie, dat de Wet daarnaar uitgelegd wordt, in plaats dat men uit de Wet de theorie haalt. Wij zullen trachten te bewijzen dat die theorie in de Wet niet alleen gevolgd, maar ook gelegen is. Zie zijn uitgave: Het Staatsregt van Nederland; Verz. der Staatsregtelijke organieke Wetten, die ten gevolge der Grondwet van 1848, worden ingevoerd; Arnhem 1851. En daar zijn Aant. op art. 5 Grw. (bladz. 52 vlg.), verder de Wet van 28 Julij 1850. Alg. Overz., bladz. 6 vlgg.

TWEEDE AFDEELING.

DE BEPALINGEN VAN DE WET 28 JULIJ 1850 (STAATSBL. N°. 44) IN VERBAND MET DIE VAN HET BURGERLIJK WETBOEK.

---

§ 1.

Art. 1. princ. Wet 28 Julij 1850:
Nederlanders, ten aanzien van het genot van burgerschapsregten, zijn:

De Wet ter uitvoering van art. 7 Grondwet, 28 Julij 1850, bepaalt in art. 1, wie Nederlanders zijn *ten aanzien van het genot van burgerschapsregten*. Wie de overige staatkundige regten genieten, wordt dáárdoor, naar ons oordeel, niet bepaald. Want ten onregte wordt door sommigen beweerd, dat het woord *burgerschapsregten* een ruimer beteekenis heeft, en alle staatkundige regten in zich sluit. De Regering verkeerde ook in die dwaling; haar Memorie van Toelichting zegt [1]: „het woord *burgerschapsregt* sluit in, al wat men door *staatkundige* of *politieke regten* kan verstaan; zoowel het regt om in de

---

[1]) Mr. J. C. VOORDUIN, Gesch. en Beginselen der Grondwet, bladz. 96.

steden, in de provinciën, als in het Rijk, *gemeente-, provinciale of staatsregten* uit te oefenen." Het burgerschapsregt, ook wel het *active politieke regt* genoemd, moet wel onderscheiden worden van de overige eigentlijk *politieke regten*. Het regt van petitie en van vereeniging en vergadering, waarvan art. 9 en 10 van de Grondwet spreken, het regt van bescherming van persoon en goed, dat van verzet, godsdienstvrijheid en anderen zijn wel politieke regten, maar daarom nog geen burgerschapsregten. Wij rangschikken onder dezen alleen de regten om in de gemeenten, in de provinciën, en in den staat te kiezen en verkozen te worden tot volksvertegenwoordiger of eenig ander deel in de Regering [1]). Om dezen te

[1]) Mr. C. W. OPZOOMER noemt het het regt om hetzij middellijk, hetzij onmiddelijk aan de regering deel te nemen. Vgl. zijn Staatsregt. Onderzoek, bladz. 102.

Mr. J. H. G. BOISSEVAIN noemt het in zijn boven vermelde uitgave van de Grondwet en andere Staatswetten (aant. op art. 5 Grondw.) „het *regt* van *deelgenootschap* in den staat of de provinciale of plaatselijke gemeente." Het bestaat volgens hem:

1°. „In de bevoegdheid van te kiezen of te benoemen tot eene verrigting van regeren;

2°. „In de bevoegdheid van daartoe gekozen te worden, en de regten uit te oefenen, uit die keuze voortvloeijende;

3°. „In het algemeen de volheid der regten te hebben, die de staat, de provincie of gemeente aan zijne of hare burgers toekent."

Wij kunnen niet geheel instemmen met deze definitie. De bepaling sub 3° geeft aan het burgerschapsregt een te ruim begrip. Wij betrappen hier zelfs Mr. BOISSEVAIN op een wonderlijke tegenstrijdigheid met zich zelf. Immers hij zeide even te voren (aant. op art. 5 Grw. bladz. 52: „Zoo zijn het regt der pers naar art. 8, het regt van godsdienst en onderwijs naar art. 164 en 194 Grw. *politieke* of *staatkundige* regten — maar in geene deele *burgerschapsregten*." Maar zijn dan de genoemde staatkundige regten niet tevens *regten, die de staat aan zijne burgers toekent*, welke Mr. BOISSEVAIN ook als *burgerschapsregten* erkent?

hebben, moet men Nederlander zijn, verklaart uitdrukkelijk art. 5 Grondwet.

Het genot van de *politieke regten* schenkt de Wet, op een paar uitzonderingen na, aan ieder, zoowel Nederlanders als ingezetenen, zelfs vreemdelingen die zich op Nederlandsch grondgebied bevinden. Die uitzonderingen zijn art. 8, 9, 152 en 153 Grw., waar sommige politieke regten uitdrukkelijk aan *Ingezetenen* worden verzekerd zonder dat er spraak is van Nederlanders. Wie ingezetenen zijn, wordt nergens in de Grondwet bepaald, zij vereischte een bepaalde Wet op het Nederlanderschap, niet op het Ingezetenschap. Moest dit dan door het Burg. Wetb. worden geregeld, en de bepalingen van het burgerlijke domicilie ook voor het Ingezetenschap gelden? Zonder twijfel, ware het niet, dat dit door de Wet van 28 Julij 1850 ter uitvoering van art. 7 Grw. voor goed aan regels onderworpen werd, en vóór dien tijd, mijns inziens, verklaard kan worden uit de taal van de vorige Grondwet. Art. 9 b. v. van de tegenwoordige Grondwet luidt: „Ieder ingezeten heeft het regt om verzoeken aan de bevoegde magt schriftelijk in te dienen, enz." Wie moest vóór de Wet van 28 Julij 1850 onder *ingezeten* verstaan worden? „Naar mijne opvatting wil dit zeggen: Ieder Nederlander," zegt de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]). En dat antwoord wil ik gaarne tot het mijne maken; doch niet, volgens zijn bewering, omdat het regt van petitie is een burgerschapsregt, en daarom hier art. 5 Grw. van toepassing is; een argument, dat wij om boven aangevoerde gronden als krachteloos en valsch beschouwen. Onze bewering steunt op de taal van de vorige Grondwet, die onder Ingezeten

[1]) Acad. Proeve, bladz. 23.

ook de uitdrukking Nederlander begreep, en waaruit dit art. 9 letterlijk is overgenomen. Wij kunnen hier geen breedvoerig betoog van die meening leveren, daar dit ons te ver van ons doel zou afleiden. Ware het niet zoo, dan meenen wij dat het Ingezetenschap uit de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek moest verklaard worden.

Na de invoering van de Wet van 28 Julij 1850, kan, dunkt mij, de opvatting van het woord *Ingezeten* geen twijfel meer doen ontstaan. De bepalingen van art. 3 der aangehaalde Wet verklaren thans voor goed, wie ingezetenen of gevestigd zijn volgens de Wet; en doen elke andere, daaraan gehechte beteekenis vervallen. Niemand mogt derhalve van dat oogenblik geacht worden, het regt van petitie en dat van vereeniging en vergadering (artt. 9 en 10 Grw.) te hebben, die niet voldaan heeft aan de vereischten van art. 3 van de Wet van 28 Julij 1850. Men moet dus, wil men aanspraak maken op het genot van deze politieke regten, binnen het rijk gewoond hebben gedurende de drie laatste jaren, of gedurende achttien maanden na aan het bestuur van zijn woonplaats het voornemen tot vestiging te hebben verklaard; en is men Nederlander, dan alleen gedurende de laatste achttien maanden.

Toch blijft de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT onder *Ingezeten* in artt. 9 en 10 Grw., *Nederlander* verstaan, en beweert, dat de Wet van 28 Julij 1850 daarop niet van toepassing kan zijn. „Men kan hier," zegt hij [1]), „het: *ingezeten zijn*, niet in den zin van art. 3 onzer Wet opvatten, want dan zou een Nederlander van geboorte, volgens art. 5 en 6, alle burgerschapsregten mogen uitoefenen, maar het burgerschapsregt uit art. 9 eerst

[1]) Acad. Proeve, bladz. 23.

dan, wanneer hij de laatste 18 maanden zijne woonplaats binnen het Rijk in Europa heeft gehad, terwijl de *ingezeten* vreemdeling die geene burgerschapsregten heeft, *dat* burgerschapsregt zal mogen uitoefenen." Behalve dat deze bewering wederom steunt op den valschen grond dat het regt van petitie een burgerschapsregt is, en alleen daardoor geen verdere wederlegging vordert, willen wij den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT nog opmerkzaam maken, dat zijn opvatting van de uitdrukking: *ingezeten* in den zin van *Nederlander* berust op een gissing, een vermoedelijken zamenhang tusschen de bepalingen van de Grondwet, en niet met zooveel woorden ergens in de Grondwet is omschreven: dat dus zijn redenering buiten de Wet om wel zal moeten zwichten voor den duidelijken wil van de Wet van 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44), die het Ingezetenschap voor goed aan vaste regels heeft onderworpen. Maar ware ook het regt van petitie een burgerschapsregt, dan nog zou men uit de woorden van art. 9 Grw. niets anders mogen besluiten dan dat de Grondwet met het burgerschapsregt van petitie een uitzondering heeft voorgehad, en het uitsluitend aan den Ingezeten heeft willen schenken. Een anderen even zwakken grond voert hij voor zijn meening aan in deze woorden [1]: „zoo als nu het art. daar ligt, is er geen twijfel aan, of hier zijn door den Grondwetgever met *ingezetenen*, alleen Nederlanders bedoeld; dit volgt bepaaldelijk uit art. 5 dier Wet. Het strijdt, mijns inziens, tegen de natuur en den aard der zaken, om den inwoner van het koningrijk, mits hij zich werkelijk op het grondgebied van het rijk bevindt,

---

[1]) Acad. Proeve, bladz. 24.

niet het regt te geven, van zich met eenige klagt of verzoek tot de bevoegde magt te kunnen wenden; waarom? omdat art. 3 der Grondwet gelijke bescherming van persoon en goederen, aan vreemdelingen als aan Nederlanders verleent, en hoe zal men nu die bescherming kunnen inroepen, als men geen verzoek aan de daarover beschikkende magt mag indienen. Art. 3 veronderstelt dus dat regt, anders zou in vele gevallen, deszelfs bepaling van nul en geene waarde zijn." Mr. J. R. THORBECKE tracht de beide artikels met elkander in harmonie te brengen. „Raken de verzoekschriften," zegt hij [1]), „wat hun onderwerp wel doorgaans zijn zal, bescherming van persoon en goederen, zoo heeft de vreemdeling uit art. 4 (art. 3 van de tegenwoordige Grondwet), hetzelfde regt als de ingezeten." Wij kunnen noch eenige bewijskracht in de argumenten van den eerste zien, noch de redenering van den laatste volgen. Wij vermeenen dat art. 3 Grw. den algemeenen regel bevat, en art. 9 Grw. op dien regel, waar de bescherming van persoon of goederen door verzoekschriften moet gevraagd worden, een uitzondering maakt. Verder moeten wij den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT daarop wijzen, dat zijn meening, dat het onbillijk is of tegen den aard van de zaak strijdt, ieder ander, dan een ingezeten het regt van petitie te weigeren, een redenering is *de jure constituendo*, die *de jure constituto* niets afdoet. Met even weinig regt, naar onze meening, verklaart hij art. 3 van de Wet van 28 Julij 1850 nog op meer artt. van de Grondwet niet van toepassing [2]).

---

[1]) Mr. J. R. THORBECKE, Aanteek. op art. 159 Grondw. (1840) 2de deel, bladz. 144 (2de uitgave).

[2]) Acad. Proeve, bladz. 93 en 94.

Teregt wordt in art. 152 en 153 Grw. het woord ingezeten door Mr. C. W. OPZOOMER [1]) als zeer onnaauwkeurig beschouwd. Maar niets veroorlooft hem, mijns inziens, te zeggen, „dat het er niets anders beteekenen kan dan *ieder, die zich op 's rijks grondgebied bevindt*," en daarmede de toepasselijkheid van de Staatswet van 1850 weg te cijferen. In art. 152 wordt voorzien in het geval, dat een ingezeten, in buitengewone omstandigheden, door het politiek gezag is gearresteerd; in art. 153 wordt de ingezeten beschermd tegen het binnendringen van anderen in zijn woning. De Grondwetgever heeft blijkbaar in beiden het woord: *Ingezeten* in den ruimsten en meest algemeenen zin bedoeld van: *ieder die op Nederlandschen bodem zich bevindt.* Haar bedoeling vervalt echter door onze Wet van 28 Julij 1850, die het Ingezetenschap, in haar art. 3 omschreven, algemeen en dus ook op deze beide artikels van de Grondwet van toepassing verklaart. In het geval van art. 152, meenen wij met Mr. BOISSEVAIN [2]), dat voor den *niet-ingezeten* de regel van art. 151 Grw. blijft gelden, dat niemand buiten de gevallen, in de Wet bepaald, in hechtenis mag worden genomen, dan op een bevel van den regter.

In art. 3 Gw. kan het woord *ingezetenen*, geen zwarigheid opleveren. Het eerste gedeelte van dat art.: „Allen die zich op het Grondgebied van het Rijk bevinden," luidt te algemeen, en maakt de woorden „hetzij ingeze-

---

[1]) Vergel. zijn Staatsregtelijk Onderzoek Bladz. 101. Mr. OPZOOMER, die het beginsel is toegedaan, dat men de wet altijd uit de wet zelf moet uitleggen, ten minste waar de woorden van de wet (zooals hier toch zeker het geval is) duidelijk en stellig zijn, heeft zich hier dus aan een inconsequentie schuldig gemaakt.

[2]) Zie zijn Aanteek. op artt. 152 en 153 Grw. t. a. p. bl. 155 vg.

tenen of vreemdelingen," overtollig en van geen beteekenis [1]).

Wij zullen hier in geen uitvoerige beschouwing treden van art. 3 der wet van 28 Julij 1850 [2]), daar dit buiten ons bestek ligt; wij hadden alleen te onderzoeken, welke regten in den aanhef van art. 1 van die wet: „Nederlanders ten aanzien van het genot van burgerschapsregten," daaronder bedoeld worden. Wij hebben thans aangetoond dat de eigentlijk politieke regten daar niet onder begrepen zijn, waarvan sommigen aan ingezetenen, anderen aan ieder zonder onderscheid, die zich op 's Rijks grondgebied bevindt, door de Grondwet geschonken worden.

Uit al het hierboven aangemerkte blijkt, dat het Nederlanderschap van de Staatswet van 1850 geen andere dan burgerschapsregten omvat, dat wil zeggen, het regt om in de gemeenten, de provincien en den staat te kiezen en gekozen te worden tot eenig deel aan de regering. Maar waarvoor dan nog die aanhaling van *Nederlanders ten aanzien van het genot van burgerschapsregten*, zelfs nadat in den Considerans van de wet gewezen werd op art. 5 en 6 van de Grondwet. *Nederlanders zijn* ware voldoende geweest, daar art. 5 Grw. verklaart dat men Nederlander moet zijn om een burgerschapsregt te hebben. De reden ligt hierin: men wilde het B. W. zijn artikels op het Nederlanderschap laten behouden, maar door de wet van 1850 niet te beperken tot het politieke Nederlanderschap, vreesde men, dat zij als een latere wet aan

---

[1]) Zie Mr. C. W. OPZOOMER Staatsregt Onderz. bl. 101 en RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, t. a. p. bl. 22, die van hetzelfde gevoelen zijn.

[2]) Men vindt het uitvoerig behandeld in de meermalen aangeh. Dissert. van den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT bl. 92—114.

de bepalingen van het B. W. zou derogeren. Maar daar tegenover staat een even ware regtsregel, dat wel een speciale wet aan een algemeene derogeert, maar niet omgekeerd. En men zal toch niet langer het B. W. voor een algemeene wet willen houden, zoodat er twee naast elkander zouden kunnen bestaan op het Nederlanderschap; in elk geval kan het B. W., zooals de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT te regt aanmerkt, nooit de plaats voor een algemeene wet zijn.

De woorden: *ten aanzien van het genot van burgerschapsregten* blijven dus overtollig. Overtolligheid is al een fout, doch er is hier meer; de Grondwet heeft een algemeene Nederlander-wet bedoeld. Men is dus in de wet van 28 Julij 1850 door de bijvoeging van bovenstaande uitdrukking, waardoor de wet een speciale tint krijgt, bniten de Grondwet gegaan. Gelukkig echter dat de strekking van de aangehaalde wet, in tegenoverstelling van het Burg. Wetb., facto even algemeen is; zooals wij in het volgende zullen zien.

---

§ 2.

Art. 1. N°. 1 Wet 28 Julij 1850 luidt:
Nederlanders, enz. zijn, die geboren zijn uit ouders binnen het rijk in Europa gevestigd.

Hier wordt dus als beginsel aangenomen, dat alleen de geboorte uit wien iemand Nederlander maakt, niet de plaats van de geboorte. Waar men is geboren, is de vraag niet, maar of de ouders tijdens de geboorte binnen het

rijk in Europa gevestigd waren. En hoe zal men dat *gevestigd zijn* moeten verklaren? Zonder twijfel overeenkomstig de bepalingen van art. 3 van deze Wet; een artikel, dat, volgens de eigen verklaring van de Regering, in deze Wet is ingelascht, om bij deze gelegenheid eens vooral de onzekerheden op te heffen die de uitdrukkingen *ingezetenen* en *personen aldaar gevestigd* in verschillende wetten en verordeningen voorkomende tot hiertoe telkens hebben te weeg gebragt.

Teregt wijst de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]) op de vele moeijelijkheden die het voor de kinderen in zal hebben om te bewijzen, dat hun ouders tijdens hun geboorte ingezetenen van het Rijk waren. Zij zullen moeten aantoonen dat hun ouders, als zij Nederlanders waren, de laatste 18 achtereenvolgende maanden vóór hun geboorte, binnen het Koninkrijk hun woonplaats gehad hebben (art. 3 N°. 2); en, als zij vreemdelingen waren, gedurende de drie laatste jaren of gedurende 18 maanden na aan het bestuur van hun woonplaats het voornemen tot vestiging te hebben verklaard, binnen het Rijk in Europa gewoond hebben (art. 3 sub 1° et 2°). Hoe zullen die ouders dikwijls de bewijzen kunnen leveren, dat zij gedurende dien *laatsten* bepaalden tijd hun woonplaats binnen het Koninkrijk hebben gehad?

Hoe zal men dat *woonplaats hebben* moeten uitleggen, daar het noch in de Grondwet, noch in deze Wet nader bepaald wordt? Naar ons oordeel: ongetwijfeld overeenkomstig de bepaling van het Burgerlijk Wetboek [2]). Maar

---

[1]) t. a. p. bladz. 52 vlgg.

[2]) Tot ons genoegen zien wij dat ook Mr. J. VAN HALL (in zijn Handl. tot Burg. Regt, II, bladz. 177) van dit gevoelen schijnt te zijn.

art. 1 van dat Wetboek strijdt er tegen, zal men mij tegenwerpen. Art. 1 B. W. zegt: „dat het genot der burgerlijke regten onafhankelijk is van de staatkundige regten, welke alleen overeenkomstig de Grondwet worden verkregen." Men heeft daaruit afgeleid dat de bepalingen van het Burg. Wetb. alleen betrekking hebben op het Burgerlijk regt. Dit is zuiver waar, zelfs al bestond art. 1 er niet; wij beweren ook niet dat men alle bepalingen van het B. W. moet toepassen op het staatsregtelijke, dat het B. W. de Grondwet moet beheerschen. Maar niets belet immers den Grondwetgever, waar hij dit goedvindt, de bepalingen van het B. W. te laten gelden op het een of ander staatsregtelijk punt; bijv. wanneer hij wil dat art. 5 B. W. tevens het staatsregtelijk Nederlanderschap bepalen zal. Maar ook waar hij vergeten heeft omtrent een of ander onderwerp bepalingen vast te stellen, waar de Grondwet gapingen aanbiedt, zal men die, mijns inziens, uit het B. W. mogen aanvullen. De eene Wet mag toch niet geheel onafhankelijk van de andere beschouwd worden. Het spreekt wel van zelf dat een verklaring, op de een of andere wijze te vinden uit de Grondwet zelf of een andere staatswet, de voorkeur zal moeten hebben. Nog andere en gewigtige zwarigheden ontstaan uit het *gevestigd zijn* van de ouders, in verband met art. 3 van deze Wet, die wij, om niet te uitvoerig te worden, onaangeroerd zullen laten; ook wijl het overbodig mag heeten na de breede ontwikkeling van al die quaestiën door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]).

---

[1]) t. a. p. bladz. 52 vlgg. Één quaestie wil ik niet onbesproken laten voorbij gaan. Het is die of hier onder *ouders* verstaan moet worden, dat vader én moeder *gevestigd* moeten zijn overeenkomstig

Hoe nu ten aanzien van het genot van burgerlijke regten? Zullen zij, die hun burgerschapsregten ontleenen aan art. 1 N°. 1 van deze Wet, ook overeenkomstig art. 5 B. W. het genot hebben van de burgerlijke regten, of worden zij daarvan uitgesloten? Van dit laatste gevoelen is de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT. Wij lezen dit op bladz. 50 en bladz. 57 van zijn werk. Het zal ons echter niet moeijelijk vallen, de door hem geopperde bedenkingen uit den weg te ruimen.

Art. 5 N°. 1 B. W. verklaart allen voor Nederlanders die geboren zijn binnen het Koninkrijk of de Koloniën uit ouders aldaar gevestigd. Het gaat derhalve van een geheel ander beginsel uit dan art. 1 N°. 1, Wet 28 Julij 1850. Terwijl hier alleen gelet wordt op de geboorte uit wien, eischt het B. W. nog bovendien een bepaalde plaats voor die geboorte; zij moeten geboren zijn binnen het Koninkrijk of de Koloniën. Maar N°. 2 van art. 5 (dit erkent ook de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, bladz. 49) maakt al aanstonds een uitzondering op dien regel door ook voor Nederlanders te verklaren, „die *buiten's lands* geboren zijn uit Nederlanders." „Men definieert daar Nederlanders door Nederlanders", zegt de schrijver. „Het

---

art. 3? Ik antwoord met den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT: ja. In het Burgerlijk Regt geldt de regel, dat de vrouw den staat van haar man volgt. Men heeft dit willen toepassen op ons art., en dit afgeleid uit een antwoord van de Regering. Ik ontken met genoemden schrijver de toepasselijkheid van dien regel op ons onderwerp; maar niet om de magtspreuk, dat het B. W. nooit mag dienen tot verklaring van een staatsregtelijk punt. Néén, het B. W. moet hier — en wij passen onze boven geuite meening al dadelijk toe — wijken voor een verklaring uit de staatswet zelf. Zie die verklaring bij den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT t. a. p. bladz. 56.

art. zal bepalen wie Nederlanders zijn, en onder diegenen die het zullen zijn, noemt het kinderen uit Nederlanders geboren, terwijl men nog niet weet wie Nederlander is." In abstracto is die definitie af te keuren; en bestond het geheele art. 5 uit alinea 2 alleen, dan was het geheel van beteekenis ontbloot. Zoo als het thans luidt, zal men het zoo moeten uitleggen, dat in N°. 2 gezegd wordt, dat Nederlanders zijn kinderen buitenslands geboren uit hen die de overige N°s. Nederlanders maken. Ik zal echter niet ontkennen, dat de wetgever beter had gedaan in plaats van het woord *Nederlander* een omschrijving van zijn bedoeling te bezigen, zoo als wij dat vinden in de Wet van 1850, in art. 1 N°. 4. Maar, om op onze quaestie terug te komen, wij zien uit art. 5 N°. 2 dat men niet behoeft geboren te zijn binnen het Rijk of zijn Koloniën, om Nederlander te kunnen zijn, men kan ook *buiten 'slands* zijn geboorteplaats hebben, mits de ouders voldaan hebben aan één van de overige vereischten, door dit art. tot het Nederlanderschap gesteld. N°. 4 eindelijk van art. 5 B. W. gaat nog verder, het schenkt de hoedanigheid van Nederlander aan „kinderen buiten 's lands geboren (zelfs) uit vreemde ouders, welke binnen het Koningrijk of deszelfs Koloniën gevestigd, doch voor 's lands dienst afwezig of anderzins op reis zijn."

De grenzen voor het Nederlanderschap worden door N°. 4 zeer uitgebreid. Art. 5 N°. 1 eischt een bepaalde plaats van geboorte, maar art. 5 N°. 4 wijzigt dit, zóó dat N°. 1 in verband gebragt met N°. 2 en N°. 4 geheel hetzelfde beginsel huldigt als art 1 N°. 1 van de Wet van 28 Julij 1850; met dit onderscheid dat het B. W. in zoover milder is, dat het een vestiging vordert niet uitsluitend binnen het rijk in Europa, maar ook in de Kolo-

niën toelaat, en dat het *gevestigd zijn* volgens het B. W. niet aan zooveel moeijelijkheden verbonden is als volgens art. 3 van de aangeh. staatswet. Die uitdrukking beteekent er niets anders dan het kiezen van woonplaats met het voornemen om te blijven wonen [1]).

En hoe redeneert nu de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT? „Nu geeft N°. 1 van *ons* art. 1 (Wet 1850) burgerschapsregten als Nederlanders, aan allen die geboren zijn uit ouders binnen het rijk in Europa gevestigd. Zij hebben dus alle staatkundige regten ingevolge de grondwet, en zie nu, die zelfde Nederlanders zijn nog vreemdelingen ten aanzien van het burgerlijk regt; want volgens dat Wetboek is het niet genoeg dat men uit ouders binnen het rijk gevestigd, geboren zij, men moet tevens *binnen het rijk* geboren zijn. Is men dat niet, dan voldoet men niet aan de voorwaarden, en men is vreemdeling. Een lid van de Tweede of Eerste Kamer alzoo, die het volk vertegenwoordigt, die een deel der wetgevende magt uitmaakt, maar niet binnen het rijk of de koloniën is geboren, is vreemdeling. Hij zal in een twistgeding voor den Burgerlijken regter cautie moeten stellen, enz." Na al het aangemerkte behoeft de onjuistheid van deze redenering, steunende op een geheel valschen grond, geen bijzonder betoog meer. Ons betoog vindt men in de voorafgaande beschouwing van art. 1 N°. 1 Wet 28 Julij 1850 vergeleken met art. 5 B. W. De schrijver heeft den kring van zijn vergelijking te naauw getrokken; hij heeft blijkbaar art. 5 N°. 1 B. W. in abstracto genomen en tegenover art. 1 N°. 1 van onze Wet gesteld; in

---

[1]) Vgl. Mr. C. W. OPZOOMER Aant. op B. W. ad art. 5 en art. 74 Bladz. 8, en 26 vlgg.

plaats van al de deelen van art. 5 B. W. in hun onderling verband te beschouwen; hij heeft N°. 4 van dat art. zooals het schijnt, geheel over het hoofd gezien. Doch neen, wij mogen dit niet veronderstellen, gelijk blijken zal; althans hij spreekt zich een weinig later wonderlijk tegen. Wij willen zijn eigen woorden aanhalen. Nadat hij nog eens in het kort op de gewaande anomalie van onze Wetgeving met betrekking tot genoemde artikels gewezen heeft, laat hij er onmiddelijk op volgen [1]: „Men ziet voorts dat N°. 4 van art. 5 B. W. in ons N°. 1 wordt teruggevonden; want daar de plaats der geboorte niets afdoet, en het hier alleen op het gevestigd zijn der ouders binnen het Rijk in Europa aankomt, zoo valt dat N°. 4 B. W. behoudens de uitzondering der koloniën, geheel onder de bepaling van N°. 1 onzer wet." Mij dunkt dat de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT hier in duidelijke woorden onze meening verkondigt. Maar van waar dan die zonderlinge redenering, te voren door ons aangehaald? Wij verklaren het niet te begrijpen. Is het dan niet juist gelijk of men door N°. 1 of door N°. 4 van art. 5 B. W. Nederlander wordt? Is de vraag of de staatsregtelijke Nederlander overeenkomstig art. 1 N°. 1 Wet 28 Julij 1850 de burgerlijke regten ook zal genieten, maar alleen door art. 5 N°. 1? Of zal zij zijn kortweg: Heeft hij nu, als Nederlander in politieken zin, ook overeenkomstig de bepalingen van het B. W., het Nederlanderschap in civielregtelijken zin?

En dan is, zoo als wij vermeenen, door ons in het voorgaande, voldoende bewezen, dat het antwoord op die vraag bevestigend moet zijn. Onze stelling heeft den eer-

---

[1]) t. a. pl. bl. 57.

sten proef doorstaan. De schijnbaar onoverkomelijke bezwaren daartegen van den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT en anderen zijn, voor een gedeelte althans, uit den weg geruimd. Wij zullen op dezelfde wijze onze stelling verder verdedigen. Wij komen nu tot N°. 2 van ons art. 1.

---

§ 3.

N°. 2 van Art. 1 van onze Wet maakt Nederlanders: die, binnen het Rijk in Europa uit aldaar niet gevestigde ouders geboren, binnen het jaar, nadat zij den vollen ouderdom van 23 jaren hebben bereikt, hun voornemen om dáár te blijven wonen aan het bestuur hunner woonplaats hebben verklaard.

Men vindt hierin een uitzondering op den in n°. 1 aangenomen regel. Terwijl daar de geboorte uit hier gevestigde ouders Nederlanders maakt, is het hier de plaats van de geboorte; de geboorte binnen het Koninkrijk die die het Nederlanderschap verschaft aan hen, wier ouders daar niet gevestigd waren tijdens die geboorte, mits zij binnen het jaar nadat zij den ouderdom [1]) van 23 jaar bereikt hebben, een verklaring afleggen van hun voornemen om daar te blijven wonen. De strekking van dit artikel is blijkbaar een gunst te verleenen aan hen, wier ouders vreemdelingen en niet-ingezetenen waren, en die

---

[1]) In de tekst lezen wij: den *vollen* ouderdom. Het woord *vollen* kon, mijns inziens. als overtollig aangemerkt en weggelaten worden. Of zou men ook den gedeeltelijken ouderdom van 23 jaar kunnen bereiken?

toevallig hetzij op een doorreize hetzij gedurende een kort verblijf van dezen, hier te lande geboren zijn. Zij worden door deze bepaling in de gelegenheid gesteld, om van die toevallige geboorte partij te trekken en Nederlanders te worden. Of de bepaling aan haar strekking strict beantwoordt, mag betwijfeld worden; zij stelt nu, door haar algemeene bewoording de deur open voor hen die art. 1 n°. 1 van onze Wet willen ontduiken om langs dezen weg tot het Nederlanderschap te geraken [1]).

De vraag of kinderen, binnen het Koninkrijk geboren uit ouders aldaar niet gevestigd, beschouwd moeten worden van het oogenblik van hun geboorte het Nederlanderschap te bezitten, en eerst dan te verliezen als zij het jaar na hun 23ste jaar hebben laten verloopen, zonder de vereischte verklaring af te leggen; dan wel of zij door die verklaring eerst, den staat van Nederlander erlangen, wordt door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT niet aangeroerd. Diezelfde quaestie bestaat ook in het Burgerlijk Regt; waar ze echter van minder practiesch belang is. Daar toch moet men meerderjarig zijn vóór men zich kan vestigen en de hoedanigheid van Nederlander verkrijgen; — want ik aarzel niet mij onder hen te scharen, die niet alleen de geboorte, maar geboorte en vestiging vereenigd tot voorwaarden stellen tot het bezit van het Nederlanderschap — in de Wet van 1850 daarentegen wordt (wel met het oog op de meerderjarigheid maar om niet afhankelijk te zijn van het Burgerlijk Regt op dat punt) de bepaalde ouderdom van 23 jaar vereischt. Volgens het B. W. kan men dus vroeger, hetzij door huwelijk, hetzij

---

[1]) Zie daarover breeder bij den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT t. a. pl. bl. 58 vlgg.

door brieven van meerderjarigverklaring tot het bezit van den staat van Nederlander geraken; terwijl onze Wet eischt dat men tot zijn 23ste jaar wacht, al is men ook reeds meerderjarig volgens het Burgerlijk regt. Art. 1 N°. 4 van onze Wet schenkt aan allen die afstammen van Nederlanders overeenkomstig de 3 vorige N°s, de hoedanigheid van Nederlander; gaat men nu van de meening uit, dat de *geboorte* alleen iemand Nederlander maakt, dan zal hij, bijv. vóór zijn 23ste jaar gehuwd en overleden, door het vaderschap zijn staatsregten kunnen overdragen. En hierin is het practische belang van onze quaestie gelegen. Daar in het Burgerlijke Regt het geval van huwelijk en vaderschap vóór de meerderjarigheid zich niet voordoet, wijl het huwelijk en de meerderjarigheid op één tijdstip zamenvallen en dus geen sprake is van overdragen van regten op kinderen vóór de meerderjarigheid mist deze quaestie hier het practische belang dat zij op staatsregtelijk gebied aanbiedt. Van de bovengemelde meening is de Heer BLUME [1]); hij beweert, dat zij die in ons gesteld geval verkeeren, „Nederlanders zijn van het oogenblik van de geboorte en als zoodanig ook regten kunnen overdragen, tot dat zij dien staat verliezen door een jaar na hun 23ste jaar te laten verloopen, zondèr de bedoelde verklaring af te leggen." Wij kunnen ons hiermede niet vereenigen; alleen de geboorte kan toch bezwaarlijk volgens ons art. 1 n°. 2 geacht worden het Nederlanderschap te geven, waar die geboorte met zoo duidelijke woorden afhankelijk gemaakt wordt van de verklaring van het voornemen om hier te blijven wonen. Evenmin deelen wij in het gevoelen van den Hoogleeraar

---

[1]) Acad. Proeve bladz. 156

Mr. J. VAN HALL [1]), dat nl. „de verklaring na de meerderjarigheid gedaan, noodzakelijk terugwerkt tot op het tijdstip van de geboorte." Deze uitlegging is zeker minder vrij dan die van den Heer BLUME; volgens Mr. VAN HALL wordt ten minste eerst na de bedoelde verklaring de persoon gehouden voor Nederlander van zijn geboorte af. Maar toch neemt hij hier een fictio juris aan die werkelijk in de bepaling van de Wet niet opgesloten ligt. N°. 2 vordert geboorte binnen het Koninkrijk, maar onder den *mits* van vestiging na het 23ste jaar en vóór het 24ste; vóór dat aan deze voorwaarde voldaan is, erlangt men, naar ons gevoelen, den staat van Nederlander niet. Wie derhalve, volgens het Burgerlijk Regt, na zijn meerderjarigheid zich niet vestigt, wordt geen Nederlander; zijn kinderen, als zij *hier* geboren zijn, zullen ook vreemdelingen blijven tot dat zij na hun meerderjarigheid zich hier gevestigd hebben; zij hebben door de geboorte slechts de bevoegdheid verkregen om eens Nederlanders te worden. Zijn zij buiten 's lands geboren dan zijn zij geheel vreemdeling, en kunnen om tot den staat van Nederlander te geraken, zich niet beroepen op één van de 4 eerste n^{os}. van art. 5 B. W.; hun schiet dan geen ander middel daartoe over dan naturalisatie krachtens n°. 5. Men mag dit geen onbillijkheid van de Wet noemen; de ouders toch die de belangen van hun kinderen kennen, en die behooren ter harte te nemen, hadden het kunnen verhoeden. Eveneens is het volgens de staatswet. Men wordt Nederlander, als men tusschen zijn 23ste en 24ste jaar de verklaring van het voornemen om binnen het Koninkrijk te blijven wonen, aflegt; die daad beslist het al

[1]) Handleiding tot de beoef. van het Burg. Regt II. bl. 88.

of niet Nederlander zijn. Heeft men dat jaar laten verloopen, dan heeft men niet, gelijk de Heer BLUME beweert, den staat van Nederlander *verloren*, maar *nimmer bezeten*, want slechts aan één van de voorwaarden is voldaan. De kinderen van hem, die binnen het Koninkrijk geboren is uit aldaar niet gevestigde ouders maar voor zijn 23ste jaar overleden is, kunnen zich niet beroepen op het Nederlanderschap van hun vader, en zich rekenen te behooren tot hen waaraan onze Wet in n°. 4 van art. 1 dat voorregt schenkt. Ook hun schiet niets over dan naturalisatie om Nederlanders te worden. Maar dat is dan wel hard; zij konden er toch niets toe doen, zij zijn buiten hun schuld vreemdeling, maar het is even hard voor een kind van een vreemdeling, een Duitscher bijv., dat gaarne Nederlander wil zijn; het heeft toch ook er niets toe gedaan dat zijn vader Duitscher was en geen Nederlander; maar toch al moet men het een hardheid noemen, — perdurum, sed lex ita scripta. Maar wat, als de 23jarige vóór zijn 24ste jaar geheel buiten de gelegenheid gesteld was om de gemelde verklaring af te leggen? De Wet onderscheidt niet; hij heeft dan zijn regt verbeurd, alweder een hardheid van de Wet, waaraan echter niets te veranderen valt.

Thans een vergelijking van ons n°. 2 met het B. W. en wel art. 5 n°. 3; want hij die langs art. 1 n°. 2 van onze Wet tot den staat van Nederlander geraakt, zal wel niet anders tot het Nederlanderschap in burgerregtelijken zin kunnen komen dan door de bepaling in art. 5 n°. 3 B. W., dat een gelijke soort van voorwaarde stelt als onze Wet. Alleen is het B. W. hier weder milder dan de staatswet. Wij hadden boven reeds gelegenheid dat op één punt aan te toonen; nl. in plaats van den in onze

Wet vereischten 23-*jarigen leeftijd*, lezen wij in dat Wetboek *woonplaats vestigen*, waartoe *meerderjarigheid* vereischt wordt, die vroeger kan invallen en dus oók het genot van de burgerlijke regten eerder ter beschikking van den meerderjarige stelt, als hij zich maar vestigen wil. Verder in het *zich vestigen*; men is burgerregtelijk veel eer en gemakkelijker gevestigd dan staatsregtelijk; men is niet aan al die tijdsbepalingen gebonden die tot voorwaarden gesteld worden voor het gevestigd zijn in art. 3 van de Staatswet van 1850. Ook wordt in het B. W. geen gewag gemaakt van een kennisgeving van de vestiging aan het bestuur van de woonplaats. Echter zal ieder wel doen, zijn voornemen om te blijven wonen aan het bestuur van zijn woonplaats te verklaren, daar hij daardoor zijn vestiging later des te gemakkelijker zal kunnen bewijzen. Eindelijk wordt door onze Wet maar één jaar gegund om zich te vestigen; het B. W. vordert alleen dat men dat doet (na zijn meerderjarigheid) en stelt verder geen termijn [1]). Na dit alles zal het wel aan geen twijfel meer onderhevig zijn, dat het B. W. aan de in art. 1 n°. 2 van onze Wet bedoelde personen het genot van de burgerlijke regten schenkt, dat ook hier het burgerschapsregt als het meerdere het burgerlijk regt in zich sluit. Maar daartegen komt de Heer RAEDT VAN OLDENBABNEVELT [2]) op, en met hem de Heer BLUME. N°. 2, zegt eerstgenoemde, „vordert slechts aflegging eener eenvoudige verklaring; men is door die verklaring, dat men voornemens is hier te blijven wonen, staatsbur-

[1]) Zie ook Mr. VAN HALL Handl. bl. 88.

[2]) T. a. pl. bl. 61. — Ook Mr. VAN HALL schijnt die meening toegedaan te zijn. t. a. pl.

ger, Nederlander met opzigt tot de burgerschapsregten. Maar daarom is men nog geen Nederlander met opzigt tot het Burgerlijk Regt. Neen, daartoe eischt het Burgerlijk Wetboek niet slechts eene eenvoudige verklaring, maar effective vestiging van woonplaats. Men is dus al weder Nederlander en tevens vreemdeling, waar er sprake is van het Burgerlijk Regt." Maar is dit juist en waar? Eischt onze Wet van 28 Julij 1850 wel werkelijk *slechts een eenvoudige verklaring*? De Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT heeft, naar onze meening, niet op de beteekenis, op den waren zin van de woorden van ons n°. 2 gelet. Er wordt, ja, een *verklaring* geëischt van het voornemen om hier te blijven wonen, maar ook duidelijk, om te *blijven* wonen. Zegt dat niet dat men reeds woonplaats moet gekozen hebben? Kan men wel *blijven* wonen, zonder vooraf te wonen? Mij dunkt, de zaak is te klaar en duidelijk dan dat er eenige twijfel over kon bestaan. De Heer BLUME [1]) schrijft het woord *blijven* toe aan een *slordige redactie;* „het is de bedoeling van den Wetgever niet geweest," zegt hij vervolgens, „en zij kan het ook niet zijn, dat aan een kind de regten hier toegekend, zouden worden ontnomen door den wil van zijn ouders of voogden, die hem kunnen laten verblijven waar hun goeddunkt." Op deze woorden kom ik later terug. Zijn de woorden *blijven wonen* aan een *slordige redactie* hun oorsprong verschuldigd, dan heeft de Wetgever het aan zijn slordige redactie te danken, dat hij geen onzin heeft neêrgeschreven, tenzij men de woorden *aan het bestuur van zijn woonplaats* ook aan een slordige redactie wil wijten. Hoe toch kan men aan het bestuur van zijn *woon-*

[1]) Acad. Proefschrift bl. 155 in een noot.

plaats zijn voornemen om te wonen verklaren als men nog geen woonplaats gekozen heeft? Men zal toch niet den Wetgever deze ongerijmdheid willen laten zeggen, dat men aan het bestuur van zijn *woonplaats in het vreemde land*, waar men zich bevindt, de verklaring moet afleggen van *binnen het koninkrijk* te willen wonen. Men zal dus moeten kiezen tnsschen het wegredeneren van het woord *blijven*, een uitlegging buiten de woorden van de Wet, en daarbij een allerongerijmdst resultaat; — èn — zich te houden aan de bewoording van de Wet, en een gezonde, billijke bepaling. De keus zal, zelfs voor ieder niet juris peritus, niet moeijelijk zijn. Maar „het kan de bedoeling van den Wetgever niet zijn," zegt nog de Heer BLUME, dat aan een kind de regten hier toegekend, zouden worden ontnomen door den wil van zijn ouders of voogden, die hem kunnen laten verblijven waar hun goeddunkt." Er zijn aan dat kind nog geen regten toegekend; de Wet schenkt hem die regten, zooals wij boven zagen, eerst na de in ons n°. 2 bedoelde verklaring. Maar al waren hem die regten toegekend, (hier zal dan bedoeld worden het Nederlanderschap, volgens de boven reeds wederlegde meening van denzelfden schrijver) dan is het onwaar dat ze hem zouden kunnen ontnomen worden door ouders of voogden omdat zij hem, bij voorbeeld, buiten 's lands kunnen laten verblijven. Er wordt immers niet gevorderd dat hij van zijn geboorte af in het Koninkrijk blijft wonen; hij kan volstaan met na zijn 23ste jaar een woonplaats te kiezen binnen het Koninkrijk en dan de verklaring af te leggen dat hij er wil blijven wonen; waar hij vóór dien tijd vertoefd heeft, wordt niet gevraagd. Dit is, naar ons oordeel, duidelijk uit de letter van de Wet op te maken. Ten overvloede moeten wij den

Heer BLUME opmerkzaam maken, dat onze uitlegging van het n°. 2 niet zoo geheel buiten de bedoeling van den Wetgever ligt. Wij meenen dit te moeten opmaken uit de Memorie van Toelichting, waar de Regering als reden, waarom de verklaring binnen één jaar na het 23ste jaar moet worden afgelegd, opgeeft: „dat anders aan hem, die bij voorbeeld op een doorreize zijner ouders, in Nederland geboren is, het regt zou zijn gegeven om, hoe lang hij ook buiten 's lands gewoond en daar in alle burgerschapregten gedeeld had, hoe vreemd hij indedaad aan Nederland ware zich steeds het inboorlingschap *door het houden zijner woonplaats* hier te lande en het afleggen eener eenvoudige verklaring te verschaffen, een regt waarvoor geen redelijke grond zou te vinden zijn" [1]), met welke woorden de Kamer instemde. Naar aanleiding van die woorden doen wij thans nog de vraag: Zou het doel van de Wetgever, blijkbaar uit de laatste van de aangehaalde woorden, door de interpretatie van den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT c. s., wel bereikt worden? Heeft de Regering daarin er zich niet stellig tegen verklaard, dat men zich buiten 's lands bevindende, door het afleggen van een eenvoudige verklaring zonder vestiging van woonplaats, Nederlander zou kunnen worden?

Maar genoeg reeds om allen schijn van waarheid en gegrondheid aan de tegenovergestelde meening te ontnemen. Wij kunnen, naar ons gevoelen, veilig aan die staatsburgers, die het geworden zijn langs den weg, hun door art. 1 n°. 2 van onze Wet aangewezen, de verzekering geven, dat zij alleen daardoor reeds het vrije en volle genot van de burgerlijke regten hebben, omdat zij

---

[1]) Bijlage Staatsc. II. bl. 411.

aan bovengenoemd art. 1 n°. 2 voldaan hebbende, dit des te eer deden ten opzigte van de ruimere bepaling van art. 5, n°. 3, B. W.

---

§ 4.

Art. 1. N°. 3. Wet 28 Julij 1850. Nederlanders door Naturalisatie.

N°. 3 van ons art. wijst de *Naturalisatie* als derde middel aan om tot het genot van burgerschapsregten te geraken. De wijze waarop die verkregen wordt, en de vereischten die men daartoe bezitten moet, vindt men opgegeven in art. 5—9 Wet van 28 Julij 1850. Een beschouwing van één en ander, als niet noodzakelijk tot het betoog van onze stelling en dus geheel buiten het daarvoor door ons afgebakende bestek liggende, zullen wij kunnen achterwege laten, vooral na de breedvoerige en naauwkeurige behandeling van dat punt door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT in zijn dikwijls reeds aangehaalde Academische Proeve (bl. 114 en volgg.) — Wij hebben hier weder alleen te doen met de vraag: Heeft de genaturaliseerde, overeenkomstig ons n°. 3, ook aanspraak, als zoodanig, op het genot van de burgerlijke regten?

Het Burgerlijk Wetboek bevat in n°. 5 van art. 5 een dergelijke bepaling: „allen welke zijn genaturaliseerd of het regt van inboorlingschap hebben verkregen;" en dit met terugzigt op art. 9 en 10 van de Grondwet (red. 1815) [1]).

De overtolligheid van deze bepaling, onder de Grond-

---

[1]) Vgl. VOORDUIN II. bl. 31.

wet van 1815, wordt door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]) beweerd op grond, dat „de burgerlijke regten wel van zelf aan dengene, die de volle uitoefening der burgerschapsregten heeft, zullen toekomen," omdat die Wet geen schifting kende van Nederlanders ten opzigte van de burgerschaps-, en Nederlanders ten opzigte van de burgerlijke regten. Daar wij ons op een geheel ander standpunt gesteld hebben dan de genoemde schrijver, daar wij van de stelling uitgaan, dat de regel, dat de burgerschapsregten de burgerlijke in zich sluiten, ook in de Nederlandsche Wetgeving toegepast is, zouden wij kunnen besluiten dat de bepaling van art. 5 n°. 5 B. W. ook na de Grondwetsherziening van 1848 even overtollig is gebleven. Maar deze conclusie zal dan eerst van kracht zijn, als wij bewezen hebben, dat die stelling van alle kanten den aanval heeft kunnen weêrstaan; dat zij waarheid bevat; nu zou onze redenering niets anders zijn dan een petitio principii. Maar wij behoeven die redenering hier dan ook volstrekt niet; naturalisatie maakt Nederlanders in staatsregtelijken zin, krachtens art. 1 n°. 3 van onze Wet, maar ook Nederlanders in civielregtelijken zin overeenkomstig n°. 5 van art. 5 B. W. Het staat er met duidelijke woorden geschreven; het behoeft dus geen verder betoog.

Onze meening dat deze bepaling door de Wet van 1850 overtollig is geworden, zal eerst later blijken waar te zijn, daar zij gegrond is op onze nog maar voor een gedeelte bewezen stelling.

---

[1]) t. a. p. bl. 62.

§ 5.

Art. 1. N°. 4. Wet 28 Julij 1850. Nederlanders door afstamming.

Wij zijn gekomen tot N°. 4, dat allen tot Nederlanders maakt, die van de in de 3 voorgaande N°s. genoemden afstammen. Al wie dus staatsregtelijk Nederlander beweert te zijn, moet bewijzen, òf dat hij uit binnen het Rijk gevestigde ouders geboren is, óf dat hij aan de vereischten van N°. 2 voldaan heeft, óf dat hij door de wet genaturaliseerd is overeenkomstig de bepaling van art. 7 Grw. en art. 5—9 van deze wet. Is dit eens bewezen, dan zijn zijn kinderen per se krachtens dit N°. 4 Nederlanders en behoeven daarvoor slechts hun afstamming te bewijzen.

Het Burgerlijk Wetboek bepaalt daaromtrent in art. 5 N°. 2 „Nederlanders zijn kinderen uit Nederlandsche ouders geboren." De Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT ziet een verschil tusschen die beide bepalingen. Art. 5. N°. 2. B. W., zegt hij [1]: „neemt alleen de *kinderen* uit Nederlanders geboren, en derhalve slechts in den eersten graad afstammenden, onder Nederlanders op." Maar is dit geen schijnbaar onderscheid? Het bestaat alleen in de woorden, facto bestaat het niet. Kinderen, zegt het B. W. uit Nederlanders geboren, zijn Nederlanders; maar zijn zij eens Nederlanders, dan zijn hun kinderen ook uit Nederlanders geboren en dus ook Nederlanders, en zoo gaat dit in een reeks van geboorten door [2]). Maar de Heer

[1]) t. a. pl. bl. 65.

[2]) Dit heeft reeds de Heer BLUME ingezien. Acad. Proeve bl. 158.

RAEDT VAN OLDENBARNEVELT stond niet alleen op dien dwaalweg; ook de Regering scheen het zoo in te zien als hij, wanneer zij in haar Mem. van Toel. [1]) van N°. 4, zegt, dat het is: „een bepaling die het dubbele voordeel aanbiedt, de klip waarop het Burgerlijke Wetboek verviel te ontgaan, en alle bewoners van de koloniën van den staat in te sluiten, welke in eersten of verderen graad uit ingezetenen van het Rijk in Europa zijn gesproten." Als of die bewoners van de Koloniën door het Burg. Wetb. uitgesloten werden! Neen, hun Nederlanderschap wordt verzekerd op 3 verschillende wijzen door N°. 1, 2 en 4 van art. 5. Het is blijkbaar, dat de Regering op dezelfde klip vervallen is als eerstgenoemde schrijver. Het Burg. Wetb. verdient de beschuldiging niet, door de Regering er tegen ingebragt; het is zelfs ten opzigte van de bewoners van de Koloniën veel milder, het schenkt in art. 5 N°. 1 aan kinderen van Javanen, Chinezen, enz., daar gevestigd, de hoedanigheid van Nederlander. In hoeverre echter dit daar van toepassing is, zal later blijken. Dat het woord *afstammen*, hier beter gebezigd zou zijn, als minder beperkend, en meer omvattend van beteekenis, valt niet te ontkennen. N°. 4 van art. 1 van onze Wet echter kon wel geen ander woord dan dat gebruiken, wilde de wetgever zijn doel bereiken, ten aanzien van de blanke ingezetenen der Koloniën van Nederlandschen oorsprong [2]).

Voorts moet opgemerkt worden, dat maar één van de ouders op het tijdstip van de geboorte Nederlander be-

[1]) Bijl. Staatsc. II bl. 397.

[2]) Zie de reden door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT opgegeven t. a. pl. bl. 64. Bijbl. Staatsc. II Zitting van 10 Julij 1850, bladz. 65.

hoeft te zijn, om door afstamming het Nederlanderschap te verkrijgen. Dit blijkt voornamelijk uit de laatste woorden van N°. 4: „ten ware de geboorte op een tijdstip mogt plaats hebben, waarop de *ouders* in één der termen van art. 10 waren vervallen." Heeft dus één van de ouders zijn staat van Nederlander op één van de wijzen in art. 10 omschreven, verloren, dit maakt het kind niet tot vreemdeling. Anders denkt de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]): „de afstamming loopt door tot dat in eenigen graad *een ouder* vreemdeling wordt," waartegen echter de uitdrukkelijke bewoordingen van de wet zich verklaart, en waarvoor ook geen redelijke grond bestaat. Nog een ander argument voor ons gevoelen voert de Heer BLUME aan [2]).

Ook werd nog bij dit onderdeel van het artikel, in het Verslag van de Commissie van Rapporteurs, het geval gesteld, dat kinderen geboren waren uit ouders, die eerst na het tijdstip van die geboorte door Naturalisatie Nederlanders geworden waren, en de vraag gedaan of zij begrepen waren in de bepaling van ons N°. 4, of althans het Nederlanderschap hadden [3]). Het antwoord van de Regering daarop luidde aldus: „De geboorte vóór het tijdstip der naturalisatie van den vader, neemt niet weg, dat het kind, zoolang het minderjarig is, daardoor ook Nederlander worde. Het volgt den staat zijns vaders tot aan zijne meerderjarigheid. Eerst daarna verkrijgt het zijnen staat uit eigen hoofde, en verliest dien niet door de omstandigheid, dat de staat van den vader verandering ondergaat [4])."

[1]) t. a. pl. bladz. 65.
[2]) t. a. pl. bladz. 158 vgg.
[3]) Bijl. Staatsc. bl. 409.
[4]) Mem. van Beantw. Bijl. Staatsc. bladz. 411.

Men zou uit deze woorden moeten opmaken, dat in het gestelde geval het kind alleen, zoolang het minderjarig is, Nederlander is, maar die hoedanigheid verliest terstond bij de meerderjarigheid, tenzij het nog door een andere wettelijke reden het Nederlanderschap deelachtig is geworden. Wij kunnen ons daarmede niet vereenigen; òf het kind is, in dat geval, in het geheel geen Nederlander, òf hij ontleent het Nederlanderschap aan den staat van zijn vader, maar behoudt het dan ook na zijn meerderjarigheid, als het ten minste op een wettelijken grond steunt, — tertium non datur. Mr. BOISSEVAIN meent, „dat hetgeen door de regering wordt beweerd, bij gemis van eene stellige wetsbepaling, niet zoo geheel boven allen twijfel verheven is [1]." Hij laat dus de beslissing in het onzekere, daar hij het tegenovergestelde niet verdedigt. Ook de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT deelt niet in het gevoelen van de Regering. De regel van het burgerlijk regt kan, volgens zijn meening, nooit op deze wet van toepassing zijn. Daar de gevolgen van de Naturalisatie ten opzigte van de echtgenoot en kinderen van den genaturaliseerde bij deze wet niet geregeld zijn, „schijnt het hem allezins aanbevelenswaardig, dat nu voortaan, bij ieder bijzonder geval van Naturalisatie, ook de bijzondere gevolgen van dien worden geregeld, naar de bijzondere daarop betrekkelijke omstandigheden. In elk bijzonder geval zal nu de toestand der personen moeten onderzocht en daaruit bepaald worden of de naturalisatie slechts persoonlijk zal zijn of niet." Ook hiermede kunnen wij niet instemmen. Het antwoord op onze vraag kan, naar ons

---

[1]) Wet tot uitvoering van art. 7 Grondwet. Aanteek. op art. 1 N°. 4. bladz. 28.

gevoelen, duidelijk uit de Wet worden afgeleid. Intusschen de vraag komt ons voor wel een nadere beschouwing waardig te zijn, vooral daar zij nog al van eenig belang mag geheeten worden.

Er kunnen zich hier twéé gevallen voor doen, nl. òf dat *beide de ouders*, tijdens de geboorte van het kind, zijn vreemdelingen en niet-ingezetenen, òf dat *één van de ouders* Nederlander is en de ander niet-ingezeten vreemdeling. In het laatste geval is de uitspraak door ons reeds zoo even gedaan, toen wij betoogden, dat slechts één van de ouders Nederlander behoeft te zijn om door afstamming Nederlander te worden. Is het kind dus reeds om deze reden, krachtens ons art. 1 N°. 4 Nederlander, dan doet de latere Naturalisatie van zijn anderen ouder niets af tot zijn staat. In het eerste geval daarentegen beweren wij, dat het kind vreemdeling zal zijn en alléén door de latere Naturalisatie van de ouders onmogelijk het Nederlanderschap kan erlangen. Hiervoor pleit, naar ons gevoelen, de ratio legis van ons art. 1 N°. 4. Dit immers stelt tot voorwaarde dat de ouders, *tijdens de geboorte van het kind*, het Nederlanderschap niet verloren hebben. Zullen dan niet, volgens de bedoeling van de Wet, uitgesloten moeten worden kinderen van ouders, die tijdens de geboorte van die kinderen wild vreemd waren aan Nederland? Zou het rationeel zijn dezen, als zij 22 jaren lang (het geval toch is mogelijk) vreemdelingen geweest zijn, alleen door de Naturalisatie van hun ouders even vóór hun 23ste jaar Nederlanders te verklaren, terwijl kinderen wier ouders op het tijdstip van hun geboorte op één van de wijzen, in art. 10 omschreven, den staat van Nederlander verloren hebben, waarin dan toch nog meer Nederlandsch bloed

stroomt, daardoor vreemdelingen zijn? Bovendien kunnen wij het argument van de Regering, dat het kind den staat van zijn vader volgt tot zijn meerderjarigheid, uit de staatswet zelf wederleggen. Art. 1 N°. 1 van onze Wet bijv. zegt: dat kinderen, uit binnen het Rijk in Europa gevestigde ouders geboren, Nederlanders zijn. Stel dat die ouders op één van de in art. 10 omschreven wijzen het Nederlanderschap verliezen, dan zouden die kinderen, volgens den door de Regering aangenomen regel den staat van hun vader moeten volgen en vreemdelingen worden. Maar neen, zij zijn dan niet minder Nederlanders; immers zij hebben niets anders te bewijzen dan dat hun ouders tijdens hun geboorte binnen het Rijk in Europa gevestigd waren. Zijn zij eens Nederlanders dan kunnen zij dien staat niet verliezen dan door art. 10 van deze Wet, waar de regel, door ons bestreden, niet als één van de voorwaarden tot dat verlies genoemd wordt. Wij zien dus dat de Wet zelf dien regel niet erkent; er bestaat derhalve geen wettelijke grond om de kinderen van vreemdelingen niet-ingezetenen door de latere Naturalisatie van hun ouders Nederlanders te verklaren, wél om het Nederlanderschap hun te ontzeggen. Wij merken hier nog aan, wat in het buitenland hieromtrent geldt. In Oostenrijk en Pruissen zijn de kinderen in het gestelde geval wel in de Naturalisatie begrepen; in Frankrijk daarentegen niet, waar de Naturalisatie als een zuiver persoonlijk regt wordt beschouwd [1]). In België is bij art. 4 van

---

[1]) Zie hierover MERLIN Répert. v. *Naturalisation* N°. 4, en dáár het arrest van het Parlement van Parijs van 6 Sept. 1811, v. *Legitime* Sect. III. § 1 N°. 9 in de noot. Voorts DURANTON I. N°. 189; MALEVILLE ad art. 19 Cod. Civ.; en LOCRÉ Législ. Civ. IV. p. 302 (note).

de Wet van 27 September 1835 *sur la Naturalisation* voorgeschreven, dat bedoelde kinderen na hun meerderjarigheid de verklaring moeten afleggen, of zij al of niet willen deelen in de door hun vader verkregen Naturalisatie. Dáár volgen zij dus *regtens*, even als volgens onze Wet, niet den staat van hun vader.

In beide gestelde gevallen blijft onze stelling ongeschonden; in het eerste geval heeft de staatsregtelijke Nederlander de burgerlijke regten krachtens art. 5 N°. 2 B. W. In het laatste geval komt de vergelijking niet te pas, daar men dan staatsregtelijk geen Nederlander wordt. Dus ook in art. 1 N°. 4 heeft zij geen beletsel gevonden, dat haar in den weg staat.

---

§ 6.

Art. 2 van onze Wet luidt:

Natuurlijke, door eenen Nederlandschen vader erkende, kinderen;

natuurlijke, door den vader niet erkende kinderen eener Nederlandsche vrouw;

vondelingen binnen het rijk in Europa, die aldaar verbleven zijn tot aan den vollen ouderdom van 23 jaren,

zijn met hunne afstammelingen, overeenkomstig de bepaling van N°. 4 van het voorgaand artikel, eveneens Nederlanders.

Een bijzondere verklaring van dit artikel achten wij overbodig nadat alle quaestiën, daaruit voortvloeijende,

reeds in het breede uiteengezet zijn door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT op bl. 65 vlg. van zijn Dissertatie. Alleen willen wij hier opmerken dat indien uitgemaakt is, wat wij in het vorige artikel beweerden, dat slechts één van de ouders Nederlander behoeft te zijn, om in het geval van ons art. 1 N°. 4 tot den staat van Nederlander te geraken, dit veel schijn van waarheid geeft aan de bewering van den Heer BLUME, dat de beide eerste leden van dit artikel 2 overtollig zijn [1]).

Immers hier wordt geen ander beginsel gehuldigd, dan het door ons aangehaalde; de vader alleen van natuurlijke *erkende* kinderen behoeft Nederlander te zijn of de moeder alléén van natuurlijke niet erkende kinderen. Als men hiertegen zou willen aanvoeren, dat hier uitdrukkkelijk gevorderd wordt *Nederlanderschap* van vader of moeder, en dus de natuurlijke kinderen van ingezetenen, binnen het Koninkrijk gevestigden, uitgesloten worden; dan moeten wij daartegen opmerken dat het geval van art. 1 N°. 1 hier bedoeld toch uitgesloten wordt al waren deze beide bepalingen van art. 2 niet geschreven. Immers dat art. 1 N°. 1 spreekt van in wettig huwelijk geboren kinderen, en sluit van zelf natuurlijke, zelfs erkende, kinderen uit; ook omdat dezen bezwaarlijk op het tijdstip van de geboorte erkend kunnen zijn, dat het eenig mogelijke geval zou zijn, overeenkomende met de bedoeling van genoemd artikel.

Is overtolligheid, algemeen erkend, geen deugd van een wetsbepaling, wij moeten deze beide eerste leden van art. 2 nog uit een ander oogpunt beschouwd, streng afkeuren. Zij bieden, zooals zij thans luiden, moeijelijkhe-

---

[1]) t. a. p. bl. 159 vlg.

den aan, die men, door ze achterwege te laten, althans zou ontgaan. Alinea 1 eischt, zooals teregt de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT heeft aangetoond, dat het erkende kind bewijzen moet, dat de erkenner werkelijk zijn vader is. Men kan hier niet spreken van een vergissing, van een ingeslopen fout in de redactie, of wat dies meer zij; men heeft, zooals uit de beraadslagingen blijkt, opzettelijk dat gevorderd, opdat daardoor de weg zou afgesneden worden aan wild vreemde kinderen, om door zich voor wat geld een erkenner te koopen, die Nederlander was, de hoogste staatsburgerlijke regten te kunnen erlangen. Nu moge men bedenkingen opperen, als de Heer BLUME, z. a.: „Hoe is het mogelijk dat de vaderschap van iemand wordt bewezen? Zou dit zelfs staande een huwelijk denkbaar zijn?" Het antwoord daarop zal heel kort zijn: de onmogelijkheid en ondenkbaarheid van dat bewijs moge waar zijn; maar als het kind het vaderschap van zijn erkenner niet kan bewijzen, dan kan hij slechtweg geen Nederlander zijn. Het is wel heel ongelukkig en hard, maar de Wet vordert dat nu eens. Deze moeijelijkheid, zeiden wij, zou men ontwijken, door eenvoudig deze bepalingen achterwege te laten; vooral daar het daarin geschonken voorregt aan natuurlijke kinderen ook begrepen is in N°. 4 van het vorige artikel.

Op alinea 2 veroorloven wij ons ook nog een opmerking; daar wij met den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT niet in gevoelen overeenstemmen. „Zóó ver heeft de Wetgever het beginsel van den staat als vaderlijk zorger voor zijne kinderen uitgestrekt," zegt hij, [1]) „dat hij in al. 2 ook aan de Nederlandsche vrouw het regt heeft ge-

---

[1]) t. a. pl. bl. 69.

schonken, om aan hare natuurlijke kinderen, *door de erkenning*, staatsburgerlijke regten te verzekeren." Wij erkennen dit, maar gaan nog een weinig verder en beweren dat, ook zonder de erkenning van de moeder, het natuurlijke kind staatsburgerlijk Nederlander zal kunnen zijn, als het maar bewijst, dat de vrouw, die het voor zijn moeder verklaart, werkelijk hem heeft ter wereld gebragt (art. 343 Burg. Wetb.), en dat zij een Nederlandsche vrouw is. De uitdrukking, *door den vader niet erkende kinderen* sluit daarom nog niet in dat zij door de moeder moeten erkend zijn; dit blijkt verder nergens.

Maar wij haasten ons na die opmerkingen weder tot een vergelijking over te gaan met het Burg. Wetboek. Dit Wetboek spreekt in het geheel niet van natuurlijke kinderen en vondelingen, het laat dus den toestand van dezen, met betrekking tot het Nederlanderschap in het onzekere. Men moet hier dus uitspraak doen naar algemeene regtsregels en naar analogie uit de Wet. Mr. OPZOOMER [1]) beweert dat natuurlijke, niet erkende kinderen zich alleen kunnen beroepen op art. 5 N°. 3 B. W. om zich de hoedanigheid van Nederlander te verschaffen; en dat, „omdat het artikel 5, overigens overal in het meervoud van ouders sprekende, het bestaan van een huwelijk onderstelt, en dus den staat van wettig kind." Maar spreekt N°. 3 niet van *ouders?* Wordt daar niet gevorderd dat het kind geboren is *uit ouders*, hoezeer niet binnen het koninkrijk gevestigd? Of zal in het ééne het woord *ouders* het bestaan van een huwelijk en den staat van wettig kind onderstellen, en in het andere niet? Bovendien al „heeft noch de vader noch de moeder, het na-

---

[1]) Aant. B. W. ad. 5 bl. 7 vlg.

tuurlijke kind erkend," dan is het nog niet geheel waar, „dat men dan in het geheel geene ouders kent." Het kind wordt, krachtens art. 343 B. W., tot het onderzoek naar het moederschap toegelaten; en als het het moederschap bewezen heeft van de vrouw, die het voor zijn moeder houdt, dan is, naar ons oordeel, daarop toepasselijk wat Mr. OPZOOMER van het natuurlijke, door de moeder *erkende* kind zegt; dan behoort alleen op *haar* te worden gelet, zoo dikwijls artikel 5 van *ouders* spreekt. Maar is nu het natuurlijke kind in het geheel niet erkend, of kan het het moederschap niet bewijzen, dan kan het geenszins zich beroepen op art 5 N°. 3 B. W., om bovengemelde redenen. Wat dan regtens is, willen wij niet beslissen; genoeg is het ons aangetoond te hebben dat het Burgerlijk Wetboek van dat geval geheel zwijgt. En dan kunnen wij de woorden van den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT dienaangaande tot de onze maken [1]): „Voorts zal het niet overbodig zijn te zeggen, dat de in dit art. 2 genoemden, omdat het Bugerlijk Wetboek hen niet tot Nederlanders verklaart, en omdat deze wet met opzet de wettige en natuurlijke kinderen onderscheidt, zoowel Nederlanders ten opzigte der burgerschaps- als der burgerlijke regten zijn. Wanneer toch eene speciale Wet niet zegt, natuurlijke kinderen zijn ten opzigte der burgerlijke regten Nederlanders, maar eene algemeene Wet zegt dat natuurlijke kinderen en vondelingen Nederlanders zijn, dan sluit het genot der burgerschapsregten de burgerlijke regten, het meerdere het mindere, in." Zijn het natuurlijke, erkende kinderen dan is de zaak boven allen twijfel

---

[1]) t. a. pl. bl. 73 en 74.

verheven, daar dezen hun Nederlanderschap uit de ruimere bepalingen van art. 5 B. W. putten [1]).

Wij zouden thans, voortgaande de artikels van de Wet van 28 Julij 1850, die het Nederlanderschap betreffen, te beschouwen, komen aan art. 4, dat een fictio juris daarstelt ten gunste van hen, op wier staat van Nederlander de afscheuring van België van invloed heeft kunnen zijn; zij worden door dit artikel, mits voldaan hebbende aan één van de daar gestelde voorwaarden, tot Nederlanders verklaard, of in geval zij overleden zijn, gerekend die hoedanigheid tot hun dood bezeten te hebben. De meening immers van hen die het in dit art. bepaalde een *Collective Naturalisatie* noemen, ook wel een *buitengewone Naturalisatie*, is voldoende wederlegd door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [2]). Maar al beschouwen wij deze bepaling als betrekking hebbende op het Nederlanderschap, hetgeen ook werkelijk zoo is, dan toch zullen wij niet lang daarbij behoeven stil te staan; daar het art. een speciale bepaling inhoudt, een bijzonder geval behandelt, en geen algemeenen regel stelt voor het Nederlanderschap. Althans is hier de quaestie dadelijk uitgemaakt; daar het Burgerlijk Wetboek, de speciale Wet niet spreekt over de hier genoemde personen, en dus ook niet derogeert aan de algemeene Wet, zullen zij zonder twijfel ook aan het genot van burgerschapsregten dat van de burgerlijke kunnen voegen.

---

[1]) Zie boven en Mr. OPZOOMER t. a. p.

[2]) t. a. p. bladz. 74—83. Ook Mr. BOISSEVAIN heeft zich tegen die meening verklaard. Zie zijn Algemeen overzigt op de Wet van 28 Julij 1850, bladz. 18 vlgg.

§ 7.

Art. 10 van onze Wet luidt:

De staat van Nederlander wordt verloren:

1°. door het aannemen van naturalisatie in een vreemd land;

2°. door buiten Onze toestemming zich in vreemde krijgsdienst te begeven, of openbare bedieningen aan te nemen, welke door eene vreemde regering zijn opgedragen.

3°. door een vijfjarig verblijf in een vreemd land, met het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren;

Het oogmerk om terug te keeren wordt geacht te bestaan bij buitenlandsch verblijf in verband met inlandsche handels-inrigtingen.

De staat van Nederlander wordt dus verloren 1° door het aannemen van Naturalisatie in een vreemd land. Het Burgerlijk Wetboek bevat dezelfde bepaling in art. 9 n°. 1 met verandering van de woorden: *staat* en *aannemen* in: *hoedanigheid* en *bekomen.* Teregt geeft de Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT aan het woord *staat* de voorkeur boven *hoedanigheid*, als meer conform met de op de meeste plaatsen voorkomende uitdrukkingen van den staat der personen; in beteekenis verschillen zij hier niet; men zal met beiden wel hetzelfde begrip bedoelen. Grooter verschil bestaat er, naar men meent, tusschen *aannemen* en *bekomen.* Dat men den staat van Nederlander tegen zijn wil door de daad van een vreemde regering zou kunnen verliezen, zeide de Regering, scheen onbillijk [1]). Zij neemt hier dus het woord *bekomen* in den zin van iets toevallig erlangen

[1]) Zie Mem. van Toel. Bijl. Staats. II, bladz. 399.

zonder eigen toedoen; ja dan is het met regt een onbillijkheid te noemen, iemand van zijn staat van Nederlander vervallen te verklaren, alleen bij voorbeeld omdat hij een talentvol man is, en om uitstekende verdiensten, zoo als gebeuren kan [1]), Naturalisatie in Frankrijk bekomt. Ik kan dat echter niet aannemen. De letter van de Wet zegt het, zeker; ik ben er ook zeer voor, dat men de uitlegging van een artikel uit de woorden van dat art. zoekt; maar dit moet niet zóó ver gaan, totdat men in ongerijmdheden vervalt. Wanneer nu daarbij komt, dat nergens blijkt dat de wetgever dit zoo bedoeld heeft, als men thans het opvat; wanneer daarentegen het tegenovergestelde zonneklaar blijkt uit de woorden van de Regering en Leden van de Kamer gedurende de beraadslagingen, namentlijk dat hier gedacht werd, niet aan een eenvoudig bekomen van naturalisatie, maar bekomen na voorafgaand verzoek of aanneming van Naturalisatie [2]), dan mag men, dit alles in overweging nemende, mijns inziens,

---

[1]) Volgens het Fransche Senatus consulte van 26 Vendemiaire An XI Art 1, gehandhaafd door een Wet van December 1849, kan een vreemdeling om uitstekende verdiensten met het Fransche burgerschap begiftigd worden. Ook volgens de Belgische Wet kan de Groote Naturalisatie wegens uitstekende verdiensten aan den Staat bewezen, worden geschonken. Onze wetgever heeft het voorbeeld van den Franschen en Belgischen opgevolgd in art. 7 van deze Wet.

[2]) Wij maken dit op uit het volgende. Een afdeeling van de Kamer verlangde te weten, waarom N°. 2 van art. 10 Wet 1822 (thans art. 9) „door het uitoefenen van eenig staatkundig regt bij eene vreemde natie," moest wegvallen, zoo als voorgesteld werd bij het ontwerp van 1832. „De hoedanigheid van Nederlander wordt toch niet verloren door het *bezit* van eenig staatkundig regt bij eene vreemde natie, maar door het *uitoefenen* van dat regt. Diegene dus, welke zoodanig regt bezit, heeft de keuze, of hij zijne burgerlijke regten alhier wil behouden, dan van zijn staatkundig regt bij de

veilig het er voor houden, dat het woord *bekomen* hier aan een onnaauwkeurige redactie moet geweten worden, en niets anders kan beteekenen, dan wat nu in onze staatswet staat. Het onderscheid bestaat dan in schijn; echter is het in de nieuwe Wet goed te keuren, dat men er het woord *aannemen* in plaats van *bekomen* heeft gebezigd [1]).

---

vreemde natie gebruik te maken. Men vond alzoo niets onbillijks in de bepaling." De Regering antwoordde: „Omdat Nederlanders somtijds bezittingen hebben, waaraan de uitoefening van staatkundige regten verbonden is, zoo als, bij voorbeeld, kiesregt, en men den Nederlander niet heeft willen belemmeren en met het verlies der burgerlijke regten bedreigen, zoolang hij zich niet elders *laat naturaliseren*, of een openbare bediening buiten toestemming des Konings aanneemt." Men ziet hier dus, dat de Regering haar eigen bepaling verklaart; niet door een bloot bekomen, toevallig erlangen van naturalisatie, maar door een *zich laten naturaliseren*. En heeft men dit gedaan, dan doet men dit met het doel om het aan te nemen. Als men het zoo uitlegt dan verliest men burgerregtelijk niet zoo spoedig het Nederlanderschap als staatsregtelijk; daar in het B. W. dan bepaald gedacht zou worden aan een eigen verzoeken om naturalisatie en niet een aangeboden naturalisatie.

Voorts kunnen tot versterking van hetzelfde strekken de woorden van NICOLAI. Nadat hij de redenen had opgegeven waarom men zich in vreemde krijgsdienst kon begeven en openbare bedieningen aannemen, door een vreemde regering opgedragen met toestemming van den Koning, zeide hij van de in art. 9 n°. 1 en 3 bedoelde personen: „Ceux qui *quittent la patrie pour toujours*, ceux, qui forment en pays étranger des établissements, sans esprit de retour, ont rompu tout les liens, qui les attachaient à la famille politique." Hij spreekt dus van een voor goed verlaten van het vaderland, waarvan de oorzaak wel zal moeten zijn het *aannemen* van naturalisatie. Men vindt dit een en ander bij VOORDUIN, II, 38, 39 en 40.

[1]) Zou *bekomen* niet altijd de logische beteekenis hebben van iets *verkrijgen ten gevolge van een zoeken*, *trachten of streven*, dus hier *na een voorafgaand verzoek*, en elk begrip van toeval uitsluiten? Ook Mr. J. VAN HALL ziet geen onderscheid hieromtrent tusschen de Wet van 1850 en het Burg. Wetboek. Zie zijn Handl. B. R. II, bladz. 91.

§ 8.

Art. 10. N°. 2 luidt: „Door buiten Onze toestemming zich in vreemde krijgsdienst te begeven of openbare bedieningen aan te nemen, welke door eene vreemde regering zijn opgedragen," een bepaling die in het Burgerlijk Wetboek (n°. 2 van art. 9) geheel wordt teruggevonden. Van schifting van burgerschaps- en burgerlijke regten is hier dus in het geheel geen spraak. De vraag of het Episcopaat in partibus infidelium, een door den Paus op te dragen kerkelijke bediening als een *openbare bediening* in den zin van beide deze artikels moet beschouwd worden, en de Paus als vertegenwoordiger van een *vreemde regering*, kan na het besprokene door den Hoogleeraar OPZOOMER (op art. 9 B. W.) voor uitgemaakt gehouden worden.

---

§ 9.

Art. 10. N°. 3. „Door een vijfjarig verblijf in een vreemd land met het kennelijk oogmerk om *niet* terug te keeren.

Het kennelijk oogmerk om terug te keeren wordt geacht te bestaan bij buitenlandsch verblijf, in verband met inlandsche handels-inrigtingen."

In het ontwerp las men, „door een vijfjarig verblijf buiten 's lands, zonder het uit feiten en omstandigheden blijkbaar oogmerk om terug te keeren." Hierin dus is een wettelijk vermoeden gelegen, dat men door vijfjarige afwezigheid afziet van het genot der burgerschapsregten, en wordt de last van bewijs, dat men het oogmerk had

om terug te keeren, aan den uitlandige opgelegd. De tegenwoordige redactie wil juist het tegenovergestelde; men wordt vermoed, steeds het Nederlanderschap te hebben willen behouden, zoolang niet bewezen is dat men het bepaalde oogmerk had om *niet* terug te keeren. „En dat bewijs," wordt teregt door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT aangemerkt [1]), „zal men moeijelijk kunnen leveren, ook al heeft iemand den geheelen zetel van zijn vermogen naar een vreemd land overgebragt. Wanneer toch soortgelijke kwestie voor den regter werd behandeld, zou het bewijs deugdelijk moeten zijn; maar hoe bewijst men mij dat ik den wil had om niet terug te keeren? De slotsom is, dat men nu niet zoo gemakkelijk zijnen staat van Nederlander zal verliezen, want van de 1000 gevallen zal in 999 dat bewijs te kort schieten."

En zal men ook burgerregtelijk op dezelfde wijze zijn staat van Nederlander verliezen, of liever behouden?

Wij lezen in het Burgerlijk Wetboek in N°. 3 van art. 2: „Door het buiten 's lands vestigen van zijn woonplaats met het kennelijk oogmerk om niet in het Koningrijk weder te keeren." Het eerste verschil bestaat in de uitdrukking: *buiten 's lands* in de wet van 28 Julij 1850 veranderd in: *in een vreemd land.* Dat dit ook een verschil van beteekenis te weeg brengt in de beide artt., gelijk de meening is van den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, ontken ik ten sterkste. „Volgens die woorden," zegt hij, „was het ook genoeg, dat men in de koloniën of bezittingen van het rijk in andere werelddeelen zich gevestigd had, om daardoor het Nederlanderschap te verliezen. Dit nu, en te regt, kwam den wetgever onbillijk

---

[1]) t. a. pl. bladz. 140.

voor. Ook de anomalie in het Burgerlijk Wetboek is te zeer in het oogloopend, en daarom zijne bepaling onhoudbaar, dat men volgens N°. 4 van art. 5 aldaar, door vestiging in de Koloniën het Nederlanderschap kon verkrijgen, maar het evenzeer door vestiging aldaar zou verliezen."

Het zal ons niet moeijelijk vallen te bewijzen dat die redenering op een valschen grond gebaseerd is, en daarom niet opgaat. Wij zullen daartoe trachten aan te toonen, dat in de taal van het Burg. Wetboek het woord *buiten 's lands* in geen anderen zin kan worden opgevat dan van *in een vreemd land.* Wij behoeven de voorbeelden niet ver te zoeken, de bewijsstukken liggen voor de hand; wij vinden ze al dadelijk bij het begin van het B. W. in het meergemelde art. 5. Nadat in N°. 1 gesproken was van degenen. die geboren zijn binnen het Koningrijk *of deszelfs Koloniën*, wordt in N°. 2 een bepaling gemaakt voor hen die daarvan uitgesloten zijn; men wilde hen, die noch in het Rijk noch in de Koloniën geboren waren, den toegang tot het Nederlanderschap niet geheel afsluiten. En wat lezen wij daar? „Kinderen *buiten 's lands* geboren uit Nederlanders."

Nog duidelijker zal het blijken uit N°. 4 van hetzelfde artikel: „Kinderen *buiten 's lands* geboren uit vreemde ouders, welke binnen het Koningrijk *of deszelfs Koloniën* gevestigd, doch voor 's lands dienst of anderzins op reis zijn." Hier wordt *buiten 's lands* lijnregt tegenover *binnen het Koningrijk of deszelfs Koloniën* gesteld. De Koloniën kunnen hier onder *buiten 's lands* niet begrepen worden, ook reeds omdat kinderen uit vreemde ouders, in de Koloniën gevestigd, geboren, reeds tot de in N°. 1 genoemden behooren.

Voorts kan dit nog bevestigd worden door de 5de Afdeeling van het Eerste Boek, die tot titel voert: „Van de huwelijken, welke *buiten 's lands* zijn voltrokken," terwijl de beide artikels van die afdeeling telkens spreken van *een vreemd land*. Dat de Wetgever dus beide uitdrukkingen voor synonym gehouden en gebezigd heeft, kan aan geen twijfel meer onderhevig zijn. En als bovendien krachtens art. 5 N°. 4 vestiging in de Koloniën den staat van Nederlander kan doen erlangen, zouden wij dan de uitdrukking *buiten 's lands* in art. 9 N°. 3 B. W. in dien zin moeten opvatten, dat de Koloniën daaronder begrepen zijn, hetgeen dit artikel in strijd brengt met het eerstgenoemde van hetzelfde Wetboek? En dat, niettegenstaande in de taal van dat Burg. Wetboek daaraan een andere beteekenis wordt gehecht, die de beide artt. tot elkander in de beste overeenstemming brengt? Eindelijk kunnen wij de vraag niet achterhouden, waarom de Wetgever, die zulk een groot verschil zag in de genoemde uitdrukkingen, in alinea 2 van ons art. 3 spreekt van *buitenlandsch verblijf*, in denzelfden zin als in alin. 1 van *in een vreemd land*? De Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT [1]) merkt dit wel op, maar kan het evenmin verklaren.

Dat was het eerste verschilpunt. Maar schoon dit bezwaar al moge uit den weg geruimd zijn, er doet zich een andere oogenschijnlijk grootere moeijelijkheid op in de bewoordingen van art. 9 n°. 3 B. W. Immers terwijl de Wet van 28 Julij 1850 aan den Nederlander een speling van 5 jaren overlaat om zich te beraden of hij Nederlander wil blijven, dan vreemdeling worden, wordt men

[1]) t. a. p. bl. 142 vlg.

burgerregtelijk door het enkele vestigen van zijn woonplaats buiten 's lands met het kennelijk oogmerk om niet in het Koninkrijk terug te keeren, vreemdeling. Vooreerst dient hier gelet te worden op de woorden: *vestigen van woonplaats*. Volgens het Burgerlijk Wetboek beteekent het niet anders dan ergens gaan wonen of liever den zetel van zijn vermogen plaatsen met het voornemen om er te blijven wonen [1]). Men mag echter vragen, of men hiervoor niet bij de Wetten van het vreemde land, waar men zijn woonplaats gaat vestigen, te rade moet gaan? Of dus de vorm van die handeling niet beoordeeld moet worden naar die vreemde wetten volgens den regel bij art. 10 Wet houdende Algemeene Bepalingen van Wetgeving van het Koningrijk vastgesteld? [2]). Naar onze meening, lijdt het niet den minsten twijfel. Is dit waar, dan hangt ook de meer of mindere uitgestrektheid van dit art. 9 N°. 3 af geheel en al van de verschillende vreemde wetten, van den vorm die daar voorgeschreven wordt voor het vestigen van woonplaats. Het Burg. Wetboek verschilt in dit ééne opzigt van onze Wet, een verschil door den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT niet opgemerkt, althans niet aangeroerd; maar dit verschil doet aan onze stelling niets te kort; integendeel, het verlies van de hoedanig-

---

[1]) Vgl. Mr. OPZOOMER, Burg. Wetb. Aant. op art. 74.

[2]) De vraag of de Nederlander in een vreemd land niet even wettig alle handelingen door de Nederlandsche Wet gevorderd, volgens de Ned. Wetten kan verrigten; of art. 10 A. B. niet bloot *facultatief* te nemen is, wordt breedvoerig behandeld door Mr. OPZOOMER, Wet houd. Alg. Bep. ad art. 10. Het is vreemd dat men nog over de bedoeling aan de Wet heeft getwijfeld; waar deze zoo duidelijk zich uitdrukt. Het verkeerde van zulk een beginsel als van onzen Wetgever wordt door denzelfden schrijver t. a. p. aangetoond.

heid van Nederlander wordt daardoor burgerregtelijk eer moeijelijker gemaakt.

Maar, zal men ons tegenwerpen, volgens de Wet van 28 Julij 1850 kan men zich ten minste nog vijf jaren bedenken of men Nederlander blijven wil, al of niet; het B. W. maakt den Nederlander vreemdeling terstond nadat hij zijn woonplaats buiten 's lands gevestigd heeft. Wij zouden kunnen antwoorden, dat men dat niet zoo in abstracto beschouwen moet, dat men wel letten moet op het verband van de woorden onderling.

Er wordt niet tot het verlies van den staat van Nederlander bloot een vestiging van woonplaats buiten 's lands gevorderd; daar wordt in N°. 3 nog iets aan toegevoegd, er moet aan die handeling een doel verbonden zijn; men moet zijn woonplaats gevestigd hebben *met het kennelijk oogmerk om niet in het koningrijk terug te keeren.* Wat boven gezegd is ten opzigte van onze Wet, geldt ook hier; het bewijzen van dat oogmerk kan gerekend worden tot de onwaarschijnlijkheden, ja bijna tot de onmogelijkheden te behooren. Men kan zich volgens onze Wet gedurende 5 jaren beraden; volgens art. 9 N°. 3 B. W. tot het oogenblik van vestiging van woonplaats; maar men kan met aan de daarvoor vereischte vormen te voldoen, wachten zoolang men wil. En dan toch wie belet mij, zonder tot dat middel mijn toevlugt genomen te hebben, terug te keeren na 15, 20 jaren en langer mij beraden hebben, en te zeggen dat ik het oogmerk geenszins had om niet terug te keeren? [1])

Ook de Regering was van die meening; zij zeide hier-

---

[1]) De Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT erkent dit zelf ten volle op bl. 141 en 142 van zijn Proefschrift.

omtrent in haar Memorie van Toelichting bij het Ontwerp van deze Wet „dat het zelden mogelijk is met zekerheid te bepalen, dat er een kennelijk oogmerk bestaat om *niet* terug te keeren, vermits dit uit de buitenlandsche vestiging zelve niet mag worden afgeleid" [1]. Mr. J. R. THORBECKE, toenmalige Minister van Binnenlandsche Zaken, merkte daaromtrent, gedurende de beraadslagingen, nog het volgende aan: „De geachte spreker (de heer WINTGENS) „heeft dat buiten 's lands vestigen zijner woonplaats met het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren zóó verstaan, als of de hoedanigheid van Nederlander wierd verloren aanstonds bij het overbrengen zijner woonplaats naar elders, met dat oogmerk. Maar wanneer gebeurt dit? Op welk tijdstip zal men hem zeggen, dat deze bepaling werkt? Op welk tijdstip zal men kunnen zeggen dat de Nederlander, die zich buiten 's lands vestigt met het kennelijk oogmerk om niet terug te keeren, de hoedanigheid van Nederlander heeft verloren? Ik kan mij geene omstandigheid voorstellen, waarin dit punt volgens deze bepaling der burgerlijke Wet met zekerheid kan worden beslist" [2]. En wat verder: „Wanneer iemand 10, 12, 20 jaren afwezig is geweest, moet worden bewezen, dat hij het kennelijk oogmerk heeft gehad om niet terug te keeren. Maar dat is uit geene omstandigheden ter wereld met eenige zekerheid af te leiden. En is hij teruggekeerd, wat is er dan van de omstandigheden, waaruit men had gemeend te kunnen afleiden, dat hij het kennelijk oogmerk had om niet terug te keeren? Heeft hij dan niet door zijn terugkeeren vernietigd wat uit die omstandigheden af te leiden ware [2]?"

---

[1]) Bijl. Staatsc. II. bladz. 399.

[2]) Bijblad Staatsc. II. Zitting van 10 Julij bladz. 13.

Doch hoe zeldzaam en onwaarschijnlijk het moge zijn, dat het oogmerk om niet terug te keeren zou kunnen bewezen worden, het geval laat zich toch denken, dat men dat bewijs, hoe moeijelijk ook, uit feiten of omstandigheden, of door getuigen of zelfs wanneer de uitlandige een schriftelijke verklaring van dat oogmerk heeft gegeven, zal kunnen leveren. En dan moeten wij toegeven, dat het Burgerlijk Wetboek hier strenger en beperkter is in zijn bepaling; dat dit geval een uitzondering daarstelt op onzen regel; maar ook een uitzondering die dien regel bevestigt en versterkt. Immers bestond er meer dan één reden om van die in het Burgerlijk Regt noodzakelijk strenge bepaling af te wijken. Uit de beraadslagingen van de Staten-Generaal blijkt dat men opzettelijk, wel indachtig aan het beginsel waarvan men was uitgegaan, dat de Burgerschaps-regten de Burgerlijke moeten insluiten, ruimer en milder heeft willen zijn dan de Burgerlijke Wetgever.

Terwijl sommigen de uitdrukking van het Burg. Wetboek wenschten over te nemen, zeide men van een anderen kant, dat men die zucht om overeenstemming en harmonie te houden tusschen deze Wet en het Burg. Wetb. niet te ver moest drijven. Men gaf als redenen op, vooreerst, dat de bepaling van dat Wetboek te streng is. Volgens die bepaling was het genoeg, dat iemand zijn woonplaats vestigt buiten 's lands om hem het Nederlanderschap te doen verliezen. Men had daarbij het oog op zoo velen van onze landgenooten, die hun woonplaats vestigen in Noord-Amerika. Zij doen dit veelal niet uit weelde, zelden uit neiging, maar altijd met een droevig hart. Moeten nu die lieden, als zij, na een kort verblijf, naar het vaderland terugkeeren, als vreemdelingen beschouwd worden?

Ten tweede vond men de bepaling van het B. W. onvoldoende, omdat het dikwijls niet gemakkelijk valt uit te maken, of iemand al dan niet zijn woonplaats naar een ander land heeft overgebragt, terwijl integendeel wanneer bij het betwiste feit zich voegt vijfjarige afwezigheid, men met zekerheid uit de omstandigheden mag besluiten dat werkelijk de vestiging in een vreemd land bestaat. Verder kwam het voor, dat men niet zoo gemakkelijk de Burgerschapsregten moest verliezen, omdat zij zoo moeijelijk zijn terug te krijgen, men kan die alleen terug bekomen door naturalisatie, terwijl men de Burgerlijke regten, als men die verloren heeft, kan terugkrijgen door eenvoudig zijn woonplaats iu het vaderland te vestigen en te houden gedurende zes jaren, of zelfs zonder dat zesjarig verblijf als die vestiging geschied is met toestemming van den Koning, volgens de bepalingen van art 10 en 8 B. W. Bovendien is het, naar ons gevoelen, in art. 9 N°. 3 B. W. goed te keuren, dat er niet als in de Wet van 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44) een tijd van 5 jaren wordt toegestaan om zich te beraden of men Nederlander wil blijven al of niet. Immers in het Burgerlijk Regt bij aanraking met derden, bijv. in een regtsgeding, in het geval van dagvaarding, van cautio, enz. kan die stelling gevaarlijk genoemd worden. En als dit zoo is, vragen wij of deze enkele uitzondering het regt geeft om onze stelling, die tot hiertoe ongedeerd en ongeschonden ieder aanval heeft doorstaan, valsch te verklaren? Wij meenen van neen, en antwoorden nogmaals, als boven, dat zij eer den regel, dat de Burgerschaps-regten de Burgerlijke in zich sluiten, bevestigt.

Alinea 2 van Art. 10 N°. 3 luidt:

„Het oogmerk om terug te keeren wordt geacht te be-

staan bij buitenlandsch verblijf, in verband met inlandsche handelsinrigtingen." Zij bevat dus een regtsvermoeden ten gunste van kooplieden; als dezen bewijzen, dat hun verblijf buiten 's lands in verband staat met inlandsche handelsinrigtingen, dan is dit een wettelijk vermoeden, dat zij Nederlanders hebben willen blijven, waartegen geen tegenbewijs wordt toegelaten. Maar het Burgerlijk Wetboek strekt die bepaling veel verder uit. Dáár wordt geen handelsinrigting, op zich zelf beschouwd, geacht het oogmerk om niet terug te keeren aan den dag te leggen, terwijl in het staatsregtelijke nog het bewijs moet geleverd worden, dat die handelsinrigting in verband staat met een inlandsche. De bepaling is dus burgerregtelijk ruimer; nimmer zal het civiele Nederlanderschap in dit geval eer verloren worden dan het staatsregtelijke; weshalve er hier in geen geval sprake zal zijn van schifting van Burgerschaps- en Burgerlijke regten.

Wij hebben thans de Wet van 28 Julij 1850, altijd voor zoover haar artikels het Nederlanderschap betroffen, geheel doorloopen, en haar telkens in verband beschouwd met de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek op dat punt. Wij hebben getracht — en zoo wij hopen en meenen, op voldoende wijze — de schijnbare anomaliën, die zouden voortgevloeid zijn uit het gelijktijdig vigeren van twee hetzelfde onderwerp regelende wetten, weg te redeneren. Wij hebben derhalve aangetoond, dat hetgeen *de jure constituendo* algemeen voor waar erkend wordt, dat het Nederlanderschap onsplitsbaar is, wij bedoelen hier in zóóver dat de Staatsburger, qua talis, reeds ook het genot van de burgerlijke regten moet hebben, *de jure constituto*

niet minder waar is. Wij hebben gezien dat de Wet van 28 Julij 1850 en het Burgerlijk Wetboek, schoon beiden op verschillende tijden vastgesteld, alleen in dat opzigt van elkander verschillen, dat het laatste zijn bepalingen op het Nederlanderschap ruimer gesteld heeft en vrijgeviger dan eerstgenoemde.

De Regering heeft derhalve haar bedoeling bij de beraadslagingen meermalen bekend gemaakt [1]), in de Wet van 28 Julij 1850 niet verloochend. Wat wij echter afkeuren, is de vorm; zooals thans die Wet voor ons ligt, moet men haar een speciale wet noemen, naast een andere speciale wet, het Burgerlijk Wetboek, bestaande; naar den inhoud echter, in vergelijking met het B. W., kan zij veilig den naam van *algemeen* dragen. De Regering heeft zich laten verleiden tot het inlasschen van de woorden, *ten aanzien van de burgerschapsregten* door de meening dat de bepalingen van het B. W., schoon naar haar gevoelen zeer onvolkomen, niet mogten veranderd worden, en men daarnaast een Wet speciaal voor het Nederlanderschap in politischen zin moest vaststellen, die dan meer beperkt zou zijn.

Hoe een en ander aangaande dit onderwerp is en behoorde te zijn, is door ons in een vorige § gezegd en uiteengezet [2]).

---

[1]) Vergel. de aanhalingen hier en daar bij den Heer RAEDT VAN OLDENBARNEVELT, t. a. p. bl. 12 vlg.

[2]) Zie bladz. 33 vlgg.

VIJFDE HOOFDSTUK.

VERDERE ONTWIKKELING VAN DE QUAESTIE VAN HET NEDERLANDERSCHAP IN ART. 2 REG. REGL.

---

§ 1.

HET BURGERLIJK WETBOEK OOK VAN TOEPASSING OP ART. 107 EN ART. 2 R. R.

Wij keeren thans terug tot het Regerings-Reglement, en wel tot de twistvraag, uit de bewoordingen van art. 2 en 107 ontstaan, welker beantwoording wij reeds begonnen waren in het 3de Hoofdstuk, maar hebben geschorst, om in het vorige de Nederlandsche Wetgeving op het Nederlanderschap na te gaan. Wij hebben ons tot de Ned. Wetgeving moeten wenden, omdat wij daarheen verwezen werden door de woorden van art. 107: „Onder Nederlanders worden in dit Reg. Regl. verstaan die het zijn volgens de Wetten van het Koningrijk."

De Nederlandsche Wetgeving erkent een Nederlanderschap in politischen zin en een Nederlanderschap in burgerlijken zin. Zij heeft wel, naar ons in het vorige Hoofdstuk blootgelegd en ontwikkeld gevoelen, eenig verband daartusschen gesteld, nl. dit, dat het eerste het andere in zich sluit; met andere woorden, dat geen Staatsburger

niet tevens burgerregtelijk Nederlander is; maar dit belet niet dat zij een hoedanigheid van Nederlander erkent publiek- en civiel-regtelijk. Wanneer dus art. 2 R. R. eenvoudig zegt: „de Gouverneur Generaal moet Nederlander zijn," dan mogt de Commissie van Rapp. in haar Verslag met het volste regt de vraag doen, wie onder Nederlanders hier verstaan worden? Zij meende, voegde zij er bij, dat geen ander Nederlanderschap kon bedoeld worden dan het politische. (Zie ons Hoofdstuk I.) Ook de Regering zegt in haar Mem. van Toel. bij het 3[de] Ontwerp aangeboden: „dat het naar haar oordeel geen twijfel kon lijden, dat het Nederlanderschap hier alleen in eenen politischen zin is bedoeld." Toch achtte zij het raadzaam, bij een nieuw artikel (107 Wet 1854) „ter wegneming van allen twijfel" te bepalen wie zij onder Nederlanders verstond. Na nog eenige weinig beduidende opmerkingen heeft de Comm. van Rapporteurs uit de Tweede Kamer, en deze zelf door haar stilzwijgen, blijkbaar zich vereenigd met het gevoelen van de Regering aangaande dit punt. Men kan dus aannemen dat het de bedoeling van den Wetgever is geweest, onder het woord *Nederlander* in art. 2 R. R. te verstaan: *Nederlander door de Wet van* 28 *Julij* 1850. Maar dit mag ons niet bewegen, om daarnaar onze uitspraak te doen over de bestaande quaestie. De bedoeling van den Wetgever mag, waar de woorden van de Wet stellig en duidelijk zijn, niets anders zijn en blijven dan een gevoelen even als de meening van ieder ander regtsgeleerde, dat de regter mag raadplegen, maar niet als wet beschouwen. Dat voorschrift vindt hij in art. 11 A. B. Wij respecteren dan ook dat gevoelen als zoodanig, en zullen ons het regt niet aanmatigen het voor nul en van geen waarde te verkla-

ren of te verwerpen, zonder argumenten daartegen aangevoerd te hebben.

Volgens ons oordeel moet men de bewoording van art. 107 naauwkeurig nagaan, en mag men alleen daarnaar de twist beslechten. En dan lezen wij er: » Onder Nederlanders worden in dit Reglement verstaan, die het zijn volgens de *Wetten van het Koningrijk.*" Het spreekt dus in het meervoud van *Wetten.* De Regering bedoelde toch klaarblijkelijk alleen de wet van 28 Julij 1850. Waarom dit dan ook niet met zooveel woorden gezegd, waarvoor een algemeene uitdrukking gebezigd, waar zij duidelijkheidshalven verpligt was de Wet bij den naam te noemen? Wij weten het niet [1]). Waarom de Kamer die het toch ook anders bedoelde, hierin stilzwijgend toestemde, is ons eveneens onverklaarbaar. Intusschen wij lezen: *Wetten van het Koningrijk*, dat wil hier zeggen: de Wet van 28 Julij 1850 (Staatsblad N°. 44) en het Burgerlijk Wetboek.

Welnu, zal men mij welligt toevoegen, volgens uw stelling, dat de Wet van Julij 1850, als het meerdere omvattende, het mindere van het B. W. in zich sluit, is de zaak gemakkelijk uit te maken. De eerstgenoemde Wet zal wel alleen beslissen, wie door art. 107 R. R. en dus ook door art. 2 onder Nederlanders verstaan worden. Immers die aan de eischen van deze Wet voldaan heeft, heeft ook aan die van het Burgerlijk Wetboek beantwoord. Men heeft dan aan beide wetten voldaan, en wat is het anders dat art. 107 verlangt? Oppervlakkig beschouwd, houdt

[1]) Wij hebben boven op bladz. 31 vg. een paar gissingen daaromtrent opgegeven; maar dat bleven slechts gissingen, met zekerheid waren de redenen niet op te geven.

deze uitlegging veel schijn van waarheid in. Bij een eenigzins naauwkeuriger beschouwing van ons art. 107 echter, zal het ieder terstond in het oog vallen, dat ze te beperkt is en niet met den wil van de woorden der wet strookt. Laten wij onderstellen, dat benoemd wordt tot Gouverneur-Generaal, of Raad van Indië, of in een van de overige gevallen uit het Reg. Regl. waarop ons art. slaat, iemand die wel burgerregtelijk den staat van Nederlander bezit, maar wien de Wet van 28 Julij 1850 geen burgerschapsregten toekent, hij zal dan volgens de aangehaalde meening onbevoegd zijn tot de vervulling van de hem opgedragen waardigheid. Men zal tegen die benoeming kunnen opkomen. Maar zal hij zich niet met het volste regt kunnen beroepen op zijn staat als Nederlander, verkregen door het Burgerlijk Wetboek, dat, volgens zijn meening, begrepen is in de uitdrukking van art. 107: *Wetten van het Koningrijk?* Zal hij niet kunnen zeggen: die uitlegging die gij aan dat art. geeft, is te beperkt, en mag zóó niet toegepast worden; gij neemt onder *Wetten van het Koningrijk* wel het Burg. Wetb. op, maar alleen in zóóver als dit Wetboek in zijn bepalingen overeenstemt met de Wet van 1850; gij hebt dus de bepalingen van dat Wetboek willekeurig besnoeid? Inderdaad het komt mij voor, dat de ruimste uitlegging hier de ware is, naar de stellige woorden van ons art.; nl. zóó, dat én zij die door één der vereischten van de Wet van 28 Julij 1850, én zij welke door die van het Burgerlijk Wetboek den staat van Nederlander hebben verkregen, onder Nederlanders volgens art. 107 en derhalve ook art. 2 zijn te verstaan.

Het spreekt te stellig en algemeen van *Wetten* van het Koninkrijk, zonder uitsluiting van één wet; het

onderscheidt volstrekt niet, men mag daarom niet naar willekeur een beperkter uitlegging van die woorden aannemen, noch ook afgaan op de gevoelens van de Regering of leden van de Kamer, zelfs niet op de bedoeling van den Wetgever.

Dat beide de wetten van toepassing zullen zijn, zegt de Wet, maar er zouden bezwaren kunnen zijn die de toepassing van één van beiden onmogelijk maken. Wij hebben daarom thans te bewijzen dat er daartegen geen beletsel bestaat. En dan kunnen wij, naar wij meenen, volstaan met het bewijs te leveren van de toepasselijkheid van het Burgerlijk Wetboek op ons art. 2 R. R. Wij redeneren daarover aldus: als zij, die Nederlanders zijn overeenkomstig de bepalingen van het Burg. Wetboek, die (om die uitdrukking eens te bezigen) de mindere qualiteit van Nederlander bezitten, bevoegd en bekwaam worden geacht tot het bekleeden van het hooge staatsambt van Gouverneur-Generaal, hoeveel te eer zullen dan de Staatsburgers krachtens de Wet van 28 Julij 1850 (Staatsblad N°. 44) die daardoor van zelf reeds burgerregtelijk Nederlanders zijn, daartoe bevoegd en bekwaam moeten zijn? Wij zullen alzoo bewijzen, dat het Burgerlijk Wetboek toepasselijk is op art. 107 en dus op art. 2 R. R., waaruit de toepasselijkheid van de Staatswet van 1850 als van zelf voortvloeit. En dat bewijs is te meer noodzakelijk omdat inderdaad daartegen bezwaren zijn geopperd van verschillende kanten, gedeeltelijk, zoo als wij reeds gezien hebben, door de Regering en de Commissie van Rapporteurs op het Ontwerp-Reglement. Wij zullen in de volgende § de geopperde bedenkingen nagaan en trachten te wederleggen.

---

§ 2.

BEZWAREN TEGEN DE TOEPASSELIJKHEID VAN HET BURGERLIJK WETBOEK OPGEHEVEN.

De Heer BLUME, die art. 107 Reg. Regl. afzonderlijk behandeld heeft, in zijn meermalen aangehaalde Academische Proeve, beweert dat de Ned. Wetgeving op het Nederlanderschap in Neêrland's Indië geen toepassing kan vinden om verschillende redenen. Wij willen hier hem in zijn redenering volgen en de kracht van zijn argumenten onderzoeken. De gronden waarop zijn bewering steunt, zijn: „Omdat de verhouding van den Nederlander tot N. I. eene geheel andere, dan die tot Nederland is en voorts de N. I. wetgeving het begrip van staat geheel en al ter zijde stellende, ook geene verhoudingen, dus ook geene regten en verpligtingen der individuën als burgers en staatsburgers aanneemt." Ik stem toe, dat de verhouding van den Nederlander tot N. I. eenigzins anders is, dan die tot Nederland, ik ontken echter, dat de N. I. Wetgeving het begrip van staat geheel ter zijde zou stellen, en er geen regten en verpligtingen van de individuën als burgers en staatsburgers zouden bestaan. De Nederlander in N. I. moet Neêrland's Indië als een nieuwen staat beschouwen, maar als in een zeer naauwe betrekking tot en ondergeschikt aan Nederland. Wij verwijzen den Heer BLUME naar eenige artikels uit het Reg. Reglement. Hij zal zien, dat bijna alle staatkundige regten, door de Grondwet van het Koninkrijk aan de Staatsburgers of Ingezetenen van Nederland toegekend, dáár aan Nederlanders en Ingezetenen van N. I. worden geschonken.

Bescherming van persoon en goederen wordt hun verzekerd door art. 108 R. R. Volkomen vrijheid in het belijden van zijn godsdienstige meening wordt ieder geschonken in art. 119. Even als in Nederland heeft ook daar ieder ingezeten regt van petitie (art. 112). Hij kan niet afgetrokken worden van den door de Wet hem toegekenden regter (art. 80); en is beveiligd tegen alle schennis van zijn eigendomsregt, behalve die door den Staat als het het algemeen nut geldt. (art. 77). Zoo heeft hij ook verpligtingen; hij moet medewerken tot handhaving van het gezag door deelneming aan de schutterijen (art. 113). Een uitzondering op de Grondwet van het Koninkrijk maken art. 110 en 111 waar de vrijheid van drukpers en het regt van vereeniging eenigzins beperkt worden. Vergelijk ook nog artt. 81, 85, 86, 87 en 88 R. R. Maar dit alles doet ook niets ter zake af; art. 107 geeft een nadere bepaling, van hetgeen de Wetgever onder *Nederlanders* wil begrepen hebben. Overal waar die uitdrukking in het Regerings-Reglement voorkomt, worden de Nederlanders beschouwd in hun betrekking tot het Koninkrijk Nederland. Geen van deze artikels toch (artt. 2, 4, 8, 45, 46, 47 en 105) maakt daarop een uitzondering. Er is dus geen sprake van verhouding van den Nederlander tot N. I. En wat nu meer in het bijzonder ons art. 2 aangaat, de Wet wil aan het hoofd van het Bestuur van N. I. een persoon, die niet geheel vreemd is aan Nederland, die of door geboorte, of eigen wil het Nederlanderschap in het algemeen heeft verkregen; dit is natuurlijk, maar dan bestaat er ook geen reden om de Nederlanders in burgerregtelijken zin uit te sluiten.

De Heer BLUME verklaart zich verder, in zijn aangehaalde Dissertatie, uitsluitend voor de toepasselijkheid van

de Wet van 28 Julij 1850, en geheel tegen het Burg. Wetboek. Hij zet dat gevoelen uiteen op bl. 148 vlgg. Toch ziet hij wel in, dat zijn bewering op niet zeer hechte grondslagen staat, dat ook de tegenovergestelde stelling, de onze, wel te verdedigen is. Wij lezen dit in de volgende woorden, op bl. 149 te vinden: „Mogt men eindelijk bij het stellen van art. 107 R. R. van meening geweest zijn, dat de zaak boven allen twijfel verheven en het gevoelen door de Regering op den voorgrond gesteld onfeilbaar is, dan moet ik opmerken dat niettegenstaande ik zelf er mede instem, menigeen er anders over zal denken en misschien *geldige bezwaren* aanvoeren tegen den onvoorwaardelijk door mij aangenomen regel." Mij dunkt hij velt hier zijn eigen vonnis, door te erkennen dat er *geldige* bezwaren kunnen aangevoerd worden tegen den *onvoorwaardelijk* door hem aangenomen regel. Maar wij laten dit daar.

Welke bewijzen voert hij dan aan tot staving van zijn gevoelen? Alleen negative bewijzen, die allen kunnen worden teruggebragt tot één argument, waarvan wij de valschheid aanstonds zullen betoogen. Het eenige positive argument door hem aangegeven, zouden wij moeten vinden in het volgende [1]: „Wanneer wij de voorregten in Nederlandsch Indië aan Nederlanders toegekend beschouwen, als elke bevoorregting van Nederlanders in een vreemd land, dan geldt het hier zijn staatsregtelijken toestand en moet volgens eens aangenomene beginselen de Wet van 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44) gevolgd worden." Als wij een blik werpen op hetgeen hij daaraan laat voorafgaan, dan zien wij dat hij hier van de grondstelling uitgaat, dat art. 107 R. R., bepalende dat het Nederlan-

[1]) Aangeh. Diss. bl. 149.

derschap beoordeeld moet worden naar de Wetten van het *Koninkrijk*, overtollig is; en ook alleen daarvan uitredenerende, kon hij met wegcijfering van hetgeen in art. 107 gezegd wordt, het Nederlanderschap in het Reg. Reglement naar algemeen aangenomen beginselen verklaren. Wij hebben echter die stelling van den Heer BLUME in een vorig Hoofdstuk, gelijk wij meenen, voldoende wederlegd [1]). Wij behoeven daarom hier niet in herhaling te treden. Is zijn grondstelling valsch, dan vervalt ook zijn gansche redenering; hij mag dan niet buiten de Wet om volgens eigen beschouwingen een verklaring voor die Wet zoeken. Zijn uitspraak, naar eens aangenomen beginselen, nemen wij de vrijheid te verwerpen; eu wij gelooven daartoe het volste regt te hebben.

Uit de Wet zelf kan de Heer BLUME geen argumenten putten voor zijn meening, dit heeft hij zelf erkend; hij wilde toen zijn kracht zoeken in het voor overtollig verklaren van art. 107 en redeneringen naar algemeene beginsels; ook dit kon niet opgaan. Het laatste redmiddel voor zijn stelling is het betoog uit de Ned. Ind. Wetgeving zelf, dat de bepalingen van het Burgerlijk Wetboek op het Nederlanderschap daar *niet* van toepassing kunnen zijn, en men daarom wel de Wet van 28 Julij 1850 zal *moeten* volgen.

Maar wij zullen zien dat deze laatste en eenige muur, waarop het halfingestort gebouw nog steunt, op een zwakken en valschen grond gebouwd, het drukkende gevaarte niet lang meer zal kunnen dragen.

„Volgens art. 5 B. W.," zegt de schrijver [2]), „zijn in de eerste plaats Nederlanders, alle personen, geboren uit ouders

[1]) Zie ons Derde Hoofdstuk bl. 29 volgg.

[2]) Acad. Proeve bl. 150.

in N. I. gevestigd; dus ook verre weg het meerendeel der Inlanders en der met hen gelijkgestelden. Het komt ons dadelijk meer dan waarschijnlijk voor, dat de Ind. Wetgeving hen niet benoembaar heeft willen stellen tot die hooge staatsambten in onze koloniën, waaraan het belang van geheel onze Bezittingen verbonden is, en hem ook niet heeft willen doen plaats nemen in Europesche Regtbanken. Wanneer wij daarenboven kunnen aantoonen, dat de Inlanders en met hen gelijkgestelden, niet door haar onder de Nederlanders worden begrepen, is dit voor ons een groot bezwaar tegen de toepassing van art. 5 B. W. omdat dit zonder tegenspraak hen er onder rangschikt."

Om nu aan te toonen dat Inlanders en met hen gelijkgestelden niet onder Nederlanders begrepen worden door de N. I. Wetgeving, haalt hij het volgende aan: Om lid te kunnen zijn van één der Raden van Justitie in de Buitenbezittingen behalve dien te Macassar, moet men slechts *Europeaan* zijn, men behoeft daartoe geen Nederlander te zijn; wel om lid van één der Raden van Justitie op Java of dien te Makassar, of Omgaande Regter of lid van het Hoog Geregtshof te wezen. Men kan verder aannemen, dat wie benoembaar is voor deze opgenoemde betrekkingen, het insgelijks zal zijn voor één der Raden van Justitie in de Buitenbezittingen.

„Moest men nu," vervolgt de schrijver, „voor het Nederlanderschap bij art. 102, 120, 152 van het Regl. op de Regt. Org. in N. I. bedoeld, art. 5 B. W. raadplegen, dan zouden Inlanders en met hen gelijkgestelden in de voornoemde gevallen benoembaar zijn, dit kan echter niet, want zij zijn zelfs niet benoembaar voor een der Raden van Justitie in Buitenbezittingen: deze stellen als vereischte dat men Europeaan zij."

Verder wijst hij op art. 4 Alg. Bepalingen van Wetgeving voor N. I., waaruit blijkt, dat dáár de inboorlingen en landzaten niet als Nederlanders beschouwd worden. Eindelijk haalt hij nog aan art. 46 en 47 R. R. „deze wijzen ons duidelijk aan," zegt hij, „dat daar onder Nederlanders geen Inlanders of met Inlanders gelijkgestelden begrepen worden, want terwijl die artikelen voorschrijven, dat van de daar bedoelde politieke maatregelen, wanneer zij Nederlanders treffen, niet alleen kennis wordt gegeven aan den Minister van Koloniën, maar zelfs, dat de Koning de Staten-Generaal hiermede bekend maakt, wordt noch het een noch het ander voor de Inlanders gevorderd." Wij voegen hierbij nog art. 109 R. R., een bepaling overgenomen uit de Alg. Bepal. van Wetg. voor N. I. (art. 6), waar Inlanders tegenover Europeanen gesteld worden, en dus *a fortiori* tegenover Nederlanders.

Zeker, genoeg bewijzen dat door de Ned. Ind. Wetg. de Inlanders en met hen gelijkgestelden niet onder Nederlanders begrepen worden. Maar is het een bezwaar tegen de toepassing van art. 5 B. W. op ons art., zooals de Heer BLUME beweert, omdat dit art. 5 zonder tegenspraak hen er onder rangschikt? Wij begrijpen die wijze van uitlegging niet. Wij meenen dat daardoor juist het eenige *schijnbare* bezwaar, dat volgens sommigen in de toepassing van het Burg. Wetboek bestaat, opgeheven is.

Art. 5 B. W. drukt zich algemeen uit: „Nederlanders zijn allen die geboren zijn binnen het Koningrijk of *deszelfs Koloniën*, uit ouders aldaar gevestigd." Het deelt daardoor ook aan kinderen van Javanen, Arabieren, Chinezen, enz. het Nederlanderschap mede, mits zij geboren zijn uit ouders in N. I. gevestigd. De Regering meende die bepaling zoo te moeten voorstellen, opdat zij zou overeenkomen met de

bedoeling van art. 8 Grw. (1815). De Grondwet intusschen sprak van *Nederlandsche* Ingezetenen, d. i. Ingezetenen van de Koloniën, die zelf Nederlanders wàren [1]. De bedoelde overeenstemming tusschen de beide artikels bestaat derhalve in werkelijkheid niet; dat het artikel welligt dus verkeerd gesteld is, kan aan het regt niets veranderen; de Wet onderscheidt niet, en schenkt aan de bovengenoemde personen, — dat zijn volgens art. 109 R. R. Inlanders en met hen gelijkgestelden — de hoedanigheid van Nederlander, als zij in N. I. geboren zijn uit dáár gevestigde ouders. Niemand zal daarom den Javaan beletten, als hij aan dit vereischte voldaan heeft, in Nederland gekomen, zich als Nederlander te beschouwen, en zijn aanspraak te doen gelden op de Burgerlijke regten, door het B. W. aan den Nederlander toegekend. In Ned. Indië zal hij zich geen Nederlander kunnen heeten; daarin is hem een hinderpaal de Ned. Ind. Wetgeving, zooals wij zooeven gezien hebben. De Nederlandsche Wetten op het Nederlanderschap zijn, krachtens art. 107 R. R., geldende in alle gevallen, waar in dat Reglement van Nederlanders sprake is, dus ook het Burgerlijk Wetboek; maar dit wordt dan daarvoor gewijzigd door de N. I. Wetgeving, volgens den regtsregel: lex posterior derogat priori. Zij wil dat Inlanders en met hen gelijkgestelden geen Nederlanders zijn. Welnu, dit is, hoe men het ook noemen wil, een uitzondering of wijziging van art. 5 B. W. voor Ned. Indië; maar behoeft niet, zooals de Heer BLUME beweert, een bezwaar te zijn, tegen de toepassing van dat Wetboek. Integendeel, het bezwaar dat

[1]) Vgl. VOORDUIN II. bl. 28 en 29, en Mr. J. VAN HALL, Handleiding Burg. Regt, 2de stuk bl. 87.

zoowel de Regering als de Tweede Kamer, zooals wij reeds boven daarvan met een enkel woord gewaagden, daartegen zagen, en dat daarin bestond dat het B. W. te ruim gestelde bepalingen bevatte, en Inlanders en met hen gelijkgestelden onder zijn Nederlanders opnam, wordt door de bepalingen van de N. I. Wetgeving geheel opgeheven; het is nu geen bezwaar meer, nu die Wetgeving er in voorzien heeft.

En welke kracht ziet men in een redenering als deze: „Wij kunnen toch niet eene verandering in de lezing van art. 5 B. W. aanbrengen en in plaats van personen in onze koloniën gevestigd, alleen Europeanen en daarmede gelijkgestelden bedoeld achten; niets wettigt die lezing meer dan eenige andere die men zou kunnen voorslaan; wij moeten de Wet in haar geheel aannemen, zooals zij daar ligt, of haar laten varen, en dan schiet ons niets over dan de Wet van 28 Julij 1850 (Ned. Stbl. N°. 44) te volgen, die ook inderdaad den staat van Nederlander niet toekent aan die personen, die volgens het B. W. Nederlanders zijnde, door de Ned. Ind. Wetg. niet als zoodanig worden beschouwd?"

De eerste van de hier aangehaalde woorden bewijzen naar ons oordeel te veel, en dus niets; wij eischen geen verandering in de lezing van art. 5 B. W.; die wijziging, zóó zij noodig was, wordt ons aangeboden door de Ind. Wetg.; op het overige van die redenering kunnen wij veilig een verder antwoord schuldig blijven.

De argumenten van den Heer BLUME meenen wij hiermede genoegzaam wederlegd te hebben. Eindelijk wordt in het Voorloopig Verslag der Commissie van Rapporteurs van 12 Maart 1853, reeds in een vorig Hoofdstuk door ons vermeld, een bedenking opgeworpen tegen de verbind-

baarheid van de Wet van 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44) in Ned. Indië, daar art. 118 van de Grondwet dat zou verbieden [1]). Als dat zóó was, dan zou ook het Burg. Wetboek, op het punt van Nederlanderschap altijd, niet verbindend kunnen zijn voor N. I., want art. 118 Grw. spreekt in het algemeen van *de Grondwet en andere Wetten.* Wat de Regering in haar Mem. van Beantw. [2]) daartegen aanvoert, dat de benoeming van Gouvern. Gen. door den Koning in Nederland geschiedt, en daarom de toepasselijkheid van de Wet van 28 Julij 1850 niet in Indië maar in Nederland plaats heeft; is van niet het minste gewigt. Op een voldoende wijze echter is die bedenking uit den weg geruimd door den Heer BLUME op bladz. 131 vlg. van zijn meergemelde Diss.

Eenige meer speciale gevallen of regtsvragen, welke onze artt. 2 en 107 aan de Commissie van Rapp. ter overweging en beantwoording opleverden, raken meer bijzonder het Nederlanderschap en vinden dan ook hun beantwoording in het Hoofdstuk dat wij aan het Nederlandsche Regt gewijd hebben.

Na al hetgeen wij hierboven tot verdediging van onze meening hebben bijgebragt, zal, zoo wij hopen, niemand langer twijfelen aan de toepasselijkheid van het B. W. op beide artt. 2 en 107 R. R. De Nederlander in burgerregtelijken zin zal niet mogen uitgesloten zijn bij de keus die de Koning te doen heeft voor de hooge staatsambten in N. I., als het Gouverneurschap Gen., het lidmaatschap van den Raad van Indië en anderen, waartoe het

---

1) Zie Hoofdstuk I, bl. 18.
2) Zie boven bl. 20.

Nederlanderschap gevorderd wordt. En hieruit zal dan, zooals wij boven reeds zeiden, de toepasselijkheid van de Wet van 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44) *a fortiori* voortvloeijen.

---

§ 3.

DE TOEPASSING VAN HET BURGERLIJK WETBOEK OP ART 2. R. R., DE JURE CONSTITUENDO, VERDEDIGD.

Wij hadden bij het einde van de vorige § de pen kunnen nederleggen, en onze taak voor afgedaan beschouwen, ware het niet, dat wij een vraag op de lippen van menig lezer zien zweven, die wij niet onbeantwoord mogen laten; een vraag de jure constituendo, deze: of het niet beter ware, dat het Burg. Wetboek uitgesloten was? Of niet alleen en uitsluitend de Staatsburger moest benoembaar gesteld zijn voor het hooge ambt in art. 2 bedoeld? De hooge waardigheid van Gouverneur-Generaal, den vertegenwoordiger van den Koning in onze Overzeesche Bezittingen, waarvan de welvaart, men zou haast willen zeggen, het bestaan van Nederland afhangt, het bestuur van die uitgestrekte, rijke gewesten, de zorg voor zoo veel millioenen menschen, een taak van zoo wijden omvang en van zoo groote verantwoordelijkheid, moesten daarvoor niet liever mannen gekozen worden, die door hun positie meer gehecht zijn aan Nederland, Staatsburgers? En moesten bijv. kinderen van vreemde Europeanen, in N. I. gevestigd, wie het B. W. toch als Nederlanders erkent, niet buiten de keus gesteld zijn?

Uit de gewisselde Memoriën en Verslagen blijkt, dat

de Regering en de Commissie uit de Tweede Kamer die denkbeelden toegedaan waren. Men meende immers, zoo als wij vroeger gelegenheid hadden van tijd tot tijd aan te stippen, dat in art. 2 het Nederlanderschap niet anders dan in politischen zin kon bedoeld zijn. Uit de Mem. van Toel. van de Regering [1]) ontleenen wij voorts, dat de Gouv. Gen. niet alleen een *Indische specialiteit* moest zijn, maar tevens een *Nederlandsch Staatsman.*

Wij erkennen het groote gewigt van het ambt van den G. G. Wij erkennen, dat voor dat hooge staatsambt in N. I. een keus moet gedaan worden uit mannen gehecht aan Nederland; eindelijk ook dat de G. G. een *Nederlandsch Staatsman* moet zijn. Wij ontkennen echter dat men uitsluitend *Staatsburger* moet zijn. Er is toch een groot onderscheid tusschen een Staatsman en Staatsburger. Of erlangt men, met het Staatsburgerschap, tevens als bij ingeving, de staatsmanstalenten? Zullen er niet velen gevonden worden burgerregtelijk Nederlanders, maar uitgesloten door de bepalingen van de Wet van 28 Julij 1850, aan wier trouw en gehechtheid aan Nederland niet te twijfelen valt, en die den naam van Nederlandsch Staatsman wel waardig zijn? En moeten die buiten de keus van den Koning gesteld worden?

Maar bovendien, de Regering heeft, hetgeen wij zooeven aanhaalden, niet ontkend, dat de Gouv. Gen. ook een *Indische specialiteit* moet zijn; althans mag hij niet geheel ontbloot zijn vau Indische zaakkennis. Wij kunnen dit ook elders uit opmaken. Immers dit is de eenige reden, waarom men in art. 4 R. R. aan den Koning de magt verleend heeft om aan den Gouv. Gen. nog een

---

[1]) Handel. der Stat.-Gen. betreffende R. R. II deel bladz. 194.

Luitenant-Gouverneur Generaal toe te voegen. Men wilde een bepaling, waarbij de Koning, zijn keus hebbende laten vallen op iemand, die nooit in Indië geweest was, of geen gelegenheid had kennis van Indische zaken op te doen, de magt zou hebben dien man als voorloopigen opvolger van den G. G., onder den titel van Luitenant-Gouv. Gen., naar Indië te zenden, om zich den tijd vóór zijn benoeming tot G. G. te kunnen ten nutte maken en zich op de hoogte stellen van den stand der zaken aldaar. De Regering gaf dit in duidelijke woorden te kennen in haar Mem. van Beantwoording van het Voorl. Verslag [1]). Zij haalde daarbij een voorbeeld aan in de benoeming van den Luit.-G. G. DE EERENS, waarbij bepaald was, dat hem het bestuur niet zou overgegeven worden dan 12 maanden na zijn aankomst in Indië. — En zal het nu niet ligt mogelijk zijn, dat veel van die mannen van Indische zaakkennis, volgens het Burgerlijk Wetboek Nederlanders zijnde, doordien zij of in N. I. geboren zijn uit ouders, niet binnen het Rijk in Europa gevestigd, of niet afstammen van ouders in het Koninkrijk gevestigd, of om andere belemmerende omstandigheden van nog geringer belang, alleen daarom, hoewel zij evenveel of mis-

---

[1]) Hand. Staten-Gen. 2e deel bladz. 194. — Gedurende de beraadslagingen over art. 5 Ontwerp (Art. 4 R. R.) zeide de Minister van Koloniën: „Het doel waarmede dit artikel is ontworpen, de wenschelijkheid namelijk, die kan ontstaan om hem die — voor de gewigtige en allezins moeijelijke taak van Gouverneur-Generaal allezins berekend, evenwel de noodige kennis van Indische zaken ontbeert, deze kennis te verschaffen — dat doel heeft de Regering geleid om, zonder in zoodanig geval verpligt te zijn den Vice-President uit zijne betrekking te verwijderen, den gang van zaken voor de toekomst te verzekeren door de instelling van deze waardigheid." Zie Hand. St.-Gen. 3e deel bl. 137.

schien meer talenten bezitten dan veel andere staatsburgers en even gehecht aan het Koninkrijk zijn, uitgesloten worden van de hooge Staatsambten in N. I. tot het bekleeden waarvan het Nederlanderschap vereischt wordt? [1])

Van den anderen kant, al was het, dat de Ned. Ind. Wetgeving de Inlanders en daarmede gelijkgestelden niet van het Nederlanderschap uitsloot, en dus geen perken stelde op het Nederlanderschap van het B. W., dan nog zien wij het bezwaar, en volgens sommigen zelfs het gevaar er van niet in, dat die personen mede zouden kunnen dingen naar dergelijke hooge staatsambten; immers de benoeming en de keus van de personen, die ze vervullen moeten, is door de Wet opgedragen aan den Koning; het staat dus aan hem, te benoemen wie hij daartoe geschikt acht; en men kan en mag niet van hem verwachten dat hij aan het bestuur van onze Overzeesche Bezittingen, die voor Nederland, als het ware, een levensquaestie zijn geworden, personen zal plaatsen als Inlanders of daarmede gelijkstaanden.

Wij houden het er voor, dat in het tweede lid van ons art. 2 R. R. een genoegzame waarborg gevonden wordt tegen al die geopperde bezwaren van staatkundigen en anderen aard.

---

[1]) Wij moeten hierbij nog opmerkzaam maken op hetgeen wij lezen in het Verslag der Comm. van Rapp. van 22 April 1854 (Hand. St.-Gen. 2e deel bl. 448). Men wijst daar, op art. 103 (107 R. R.), op de verkeerde gevolgen van de toepassing der Wet van 28 Julij 1850, en onder anderen ook op „het geval dat zich telkens voordoet, dat Europesche ingezetenen van N. I., die jaren aldaar gevestigd zijn geweest en wier gehechtheid aan Nederland niet twijfelachtig is, te gelijk kinderen hebben, die Nederlanders en andere die het niet zijn, omdat de eersten in ons vaderland, de laatsten in Indië geboren zijn. Zoo iets moest niet mogelijk kunnen wezen.”

ADDENDUM.

AD HOOFDSTUK IV 2de AFD. § 5.

Onder het afdrukken van dit Proefschrift kwam ons het Bataviaasch Handelsblad van 30 September 1861 N°. 19 in handen, waar op bladz. 617 vlgg. in een paar artikelen melding gemaakt wordt van een Circulaire van het Militair Departement in N. I. van 21 Augustus 1861, inhoudende een kennisgave, dat alle officieren, die niet in het geval verkeeren van Art. 1 N°. 1 Wet 28 Julij 1850 (Staatsbl. N°. 44), d. i. die niet geboren zijn uit ouders binnen het rijk in Europa gevestigd, door die Wet niet als Nederlanders ten aanzien van het genot van burgerschapsregten erkend, „als nog behooren te worden genaturaliseerd, om bij hunne beurt tot bevordering in aanmerking te kunnen komen." Wij deelen dit mede, vooreerst omdat de uitlegging van het Militair Departement in strijd is met de onze, en ten tweede omdat daaruit kan blijken, dat een opzettelijke beschouwing van de Wetgeving op het Nederlanderschap tot nog toe geenszins overbodig is. Teregt, naar ons gevoelen, komen de schrijvers van de beide gemelde artikelen tegen die Circulaire op. Wij willen de argumenten nagaan, waarop de redenering van beide stellers steunt.

De schrijver van het artikel: „Eene Circulaire van het

Militair Departement," (overgenomen uit de Samarangsche Courant van 13 September N°. 37) de Heer v. d. l(eeuw?) beweert, dat art. 5 B. W. na 28 Julij 1850 niet meer geldend is; [1]) en erkent, zoo het schijnt, dat het Militair Departement regt had te zeggen, dat niemand Nederlander is dan die, volgens art. 1 N°. 1 Wet 28 Julij 1850 geboren is uit ouders, binnen het rijk in Europa gevestigd. Hij zoekt echter zijn argumenten tegen de Circulaire, 1°. in het antwoord van den toenmaligen Minister van Binnenl. Zaken, den Heer THORBECKE, op een vraag van den Heer VAN HOËVELL, welk het lot van die Overzeesche Ingezetenen zou zijn, die voor Nederlanders doorgingen, zonder te kunnen bewijzen, dat zij van Nederlanders afstamden. Dat antwoord luidde, dat wanneer inderdaad een zoodanig bewijs mogt worden gevorderd, en dit bewijs niet mogt kunnen worden geleverd, de menschen niet zullen worden gerekend in het genot van het Nederlanderschap te wezen. De Heer v. d. l. haalt hieruit een argumentum a contrario, „dat hij die *kan* bewijzen uit Nederlandsche ouders geboren te zijn, ook gerekend *wordt* Nederlander te zijn."

Wij noemen zulk een argument zeer zwak en gevaarlijk, en erkennen daaraan in dit geval volstrekt geen kracht toe, omdat het nog steunt op een bloot gezegde van den Minister, niet op de Wet. Maar de schrijver kon zich van datzelfde wapen tegen de Circulaire bedienen, maar dat veel zekerder en sterker, uit de woorden van art. 1 N°. 4 van de aangehaalde Wet, dat duidelijk dezelfde leer verkondigt. Ten tweede meende hij — en dit teregt — dat die Wet, krachtens art. 4 Alg. Bep.,

---

[1]) Wat hiervan waar is, zie boven bladz. 35 en 44 vlg.

alleen verbindt voor het toekomende en geen terugwerkende kracht heeft, dat dus aan niemand, die voor 28 Julij 1850 de hoedanigheid van Nederlander bezat, die ontnomen kan worden door art. 1 van de Wet van 1850.

Meer afdoende heeft de schrijver van het tweede artikel: *Naturalisatie*, de Heer H. J. L(ION) gewezen eenvoudig op N°. 4 van art. 1 der bedoelde Wet van 28 Julij 1850; en verder gezegd: „*Alle* officieren dus, geboren uit Nederlandsche ouders, *in* Indië gevestigd, eveneens als de kinderen van *genaturaliseerde* ouders [1]), *zijn* Nederlanders in het genot van burgerschapsregten en behoeven dus niet eerst genaturaliseerd te worden om aanspraak te hebben *op elke landsbediening*. (art. 6 der Grondwet)."

Maar wij kunnen hem daarentegen niet volgen in deze volgende redenering.

„Maar er is hier meer.

„Volgens het Burgerlijk Wetboek (art. 5) zijn Nederlanders, in het genot van burgerlijke regten, alle kinderen van Europesche afstamming in Nederlandsch Indië geboren.

„Al die menschen komen ook, bij de noodige geschiktheid, in aanmerking voor alle *burgerlijke* landsbedieningen en worden c. q. daartoe benoemd.

„Er kan en mag echter geen onderscheid bestaan tusschen de benoembaarheid tot civiele of militaire bedieningen, zoo ver die benoembaarheid afhangt van de staatsregtelijke positie.

---

[1]) Dit is naar ons gevoelen gedeeltelijk waar, niet wanneer de ouders genaturaliseerd zijn na de geboorte van de bedoelde kinderen. Zie hetgeen wij boven over die quaestie geschreven hebben op bladz. 65—68.

„Bovendien is *niemand*, zoolang hij verblijf houdt *in* Nederlandsch Indië, in het *feitelijk* genot der Nederlandsche burgerschapsregten.

„De eisch tot naturalisatie, om voor landsbedieningen in Nederlandsch Indië in aanmerking te komen, kan dus ook alleen gedaan worden aan *vreemdelingen*.

„Zijn dan kinderen, uit Europesche ouders in Nederlandsch Indië geboren, *vreemdelingen in Nederlandsch Indië?*"

Of „al die menschen," dat zijn *civielregtelijk* Nederlanders in aanmerking komen voor alle *burgerlijke* landsbedieningen en daartoe benoemd worden, wij weten dit niet. Dit zou echter niet veel bewijzen, daar zij dan ten onregte daartoe benoembaar gerekend worden, vermits de Grondwet die benoembaarheid alleen aan staatsburgers toekent.

Dat er geen onderscheid mag bestaan tusschen civiele of militaire landsbedieningen, is in zoover waar, dat voor beiden het Staatsburgerschap moet gevorderd worden.

Het is waar dat niemand, zoolang hij verblijf houdt in Ned. Indië, in het *feitelijk* genot van de Ned. burgerschapsregten is, maar *dit* wordt ook niet vereischt om in aanmerking te kunnen komen voor een landsbediening. Daartoe is alleen noodig, dat men voldaan heeft aan de eischen van art. 1 Wet 28 Julij 1850 (Ned. Stbl. N°. 44).

Wat de schrijver verder aanhaalt, dat „de eisch tot naturalisatie, om voor landsbedieningen in N. I. in aanmerking te komen, dus ook alleen kan gedaan worden aan *vreemdelingen*," dit is een axioma, geen eisch tot naturalisatie hoegenaamd kan aan anderen dan vreemdelingen gedaan worden. Nederlanders behoeven natuurlijk niet tot Nederlanders gemaakt te worden door naturalisa-

tie, maar het Militair Departement doet dien eisch ook aan hen, die het als vreemdelingen (schoon ten onregte) beschouwt.

En eindelijk op de vraag of kinderen uit Europesche ouders in N. I. geboren, dan *vreemdelingen in Nederlandsch Indië* zijn, antwoorden wij: burgerregtelijk hebben zij het Nederlanderschap krachtens art. 5 N°. 1. Doch staatsregtelijk worden zij door art. 1 Wet 28 Julij 1850 (Ned. Stbl. N°. 44) als vreemdeling beschouwd tenzij hun Europesche ouders *Nederlanders* zijn (art. 1 N°. 4 aangeh. wet). Zij zullen in ieder ander geval evenzeer vreemdelingen zijn in *Nederlandsch Indië* als in Nederland.

STELLINGEN.

I.

De regel dat de Burgerschapsregten de Burgerlijke in zich sluiten, is in de Nederlandsche Wetgeving op het Nederlanderschap gehuldigd. (Zie Proefschrift bl. 36—88).

II.

Onjuist zijn de woorden van Mr. J. R. THORBECKE (Aant. op art. 159 Grondw. (1840) (art. 9 Grw. 1848) 2de deel bl. 144 2de Uitg.): „Raken de verzoekschriften wat hun onderwerp wel doorgaans zijn zal, bescherming van persoon en goederen, zoo heeft de vreemdeling uit art. 4 (art. 3 Grw. 1848) hetzelfde regt als de ingezeten." (Pr. bl. 42).

III.

Ten onregte beweert Mr. C. W. OPZOOMER (Staatsr. Onderzoek bl. 101), dat het woord *Ingezeten* in art. 152 en 153 Grw. „niets anders beteekenen kan dan *ieder die zich op 's Rijks grondgebied bevindt.*" (Pr. bl. 43).

IV.

De woorden: *ten aanzien van het genot van burgerschaps-regten* in art. 1 N°. 1. Wet 28 Julij 1850 (Stbl. N°. 44) zijn overtollig en in strijd met de bedoeling van de Grondwet. (Pr. bl. 45).

V.

Kinderen, geboren vóór het tijdstip van de Naturalisatie van hun ouders (art. 1 N°. 3 en 4 Wet 28 Julij 1850. Stbl. N°. 44), zijn niet Staatsregtelijk - Nederlanders. (Pr. bl. 65—68).

VI.

Minder juist is de meening van Mr. C. W. OPZOOMER (Aant. op art. 5 B. W. bl. 7), dat natuurlijke, niet erkende kinderen zich kunnen beroepen op art. 5 N°. 3 B. W. om zich de hoedanigheid van Nederlander te verschaffen. (Pr. bl. 72).

VII.

Het woord: *Nederlander* in art. 2 en 107 Reglement op het Beleid der Regering van N. I. sluit het burgerregtelijke Nederlanderschap niet uit. (Pr. bl. 89—106).

VIII.

In regula: necessarias impensas ipso jure dotem minuere, verba *ipso jure* ita accipienda sunt quasi *ex consequentia* vel *ex ratione juris.*

IX.

Uxori ante nuptias licebat pacisci et stipulari ut dos, impensis necessariis non deductis, soluto matrimonio restituatur.

X.

In L. 5 pr. D. de impens. in res dot. fact. (XXV. 1), si verba ita transponamus ut legamus, „etenim haec res faciet desinere fundum esse dotalem vel partem ejus; ceterum absurdum est, deminutionem corporis fieri propter pecuniam etc.," sensus melius procedet, et sanum hic Ulpiani locus praebebit sensum.

XI.

In L. 56 § 3 D. de jure dot. (XXIII. 3), verbis: „Magis est ut ager in causam dotis revertatur etc." Paulus Scaevolae sententiam (ibidem ante citatam) *explicare* mihi videtur, quasi diceret, eam sententiam magis ita esse accipiendam, *ut ager*, — quamquam si verba tandem adtenderimus, impensis intra annum ab uxore non oblatis, post annum desinit dotalis esse, — doti tamen quodammodo nexus remaneat et impensis post annum, sed constante matrimonio, redditis, *plene in causam dotis rever-*

tatur. — Minus recte igitur Cujacius (Opp. Tom. VII. p. 1400) et novissime Dernburg (Die Compensation nach Röm. Rechte p. 143 seq.) Scaev. sententiam a Paulo quidem corrigi nec autem correctam probari putant.

XII.

Errare videntur Puchta (Vermischte Schr. 562) et qui cum eo facit Arndts (Pand. S. 145), quippe qui contendunt, eum qui suo nomine sed mandatu alterius rem emisset, cum hoc ignoraret venditor, mandanti statim acquirere dominium.

XIII.

De bepaling van art. 10. B. W. verdient afkeuring.

XIV.

Wanneer op het oogenblik dat een huwelijk met een gevolmagtigde voltrokken wordt, de lastgever reeds overleden is, is het huwelijk niet nietig.

XV.

Onder het woord *Regenten* in art. 421. B. W. moeten niet alleen *mannen*, maar kunnen ook *vrouwen* verstaan worden.

XVI.

Ten onregte beweert Mr. C. W. OPZOOMER (aant. op art. 1395 § 1. B. W.) dat de ontvanger te kwader

trouw, van hetgeen onverschuldigd betaald is, verpligt is ook die vruchten, welke hij niet genoten heeft, maar had kunnen genieten, aan den betaler terug te geven.

XVII.

In art. 176 N°. 3. W. v. B. Rv. moet onder de woorden: „dat een stuk valsch of vervalscht is" niet alleen *materiele* maar ook *intellectuele* valschheid begrepen moet worden.

XVIII.

De regter kan het onderzoek, in art. 182. W. v. B. Rv. vermeld, weigeren als hij het niet noodig rekent.

XIX.

Indien een boedel is failliet verklaard, kunnen de erfgenamen van den gefailleerde een accoord aanbieden.

XX.

Onder *bevorens* in art. 889. W. K. moet verstaan worden: vóór de insolventverklaring (art. 851 W. K.)

XXI.

Conatus falsi testimonii cogitari et ex factis effici potest.

XXII.

Qui e carcere effugiens, arcam aliquam inde furatur,

non committit crimen effracturae (effraction) secundum art. 396 al. 2. C. P.

XXIII.

De bewering, dat de Vice-President van den Raad van N. I. (art. 7 Reglement op het Beleid der Regering van N. I.) geen lid is van dien Raad, en dat hem volgens art. 36 R. R. geen bijzondere commissiën kunnen worden opgedragen, is onjuist.

XXIV.

Uit art. 44 R. R. kan niet worden opgemaakt, dat de Staten-Generaal inzage moet hebben van de daarin vermelde verdragen met Indische vorsten en volken.

XXV.

Wettelijke Verordeningen, door den Gouverneur-Generaal gemaakt, kunnen verbindend zijn, ook al zijn zij niet afgekondigd geworden op de wijze bepaald bij art. 31, 32 en 33 R. R.

XXVI.

De bepaling van art. 1638 B. W. verdient, uit een staathuishoudkundig oogpunt beschouwd, afkeuring.

XXVII.

Het volgens ons Regt geoorloofde, eeuwigdurende erf-

pachtsregt is in strijd met de beginsels van de staathuishoudkunde. Teregt is in veel nieuwere Wetgevingen de erfpacht aflosbaar gesteld en de vaststelling daarvan in perpetuum verboden.

XXVIII.

In een soliden staat kunnen renteloooze, geldvertegenwoordigende papieren als het Ned. Muntbillet, geschikt als middel worden aangeweud om de Staatsschuld te delgen, mits het geschiede onder genoegzame waarborgen.

XXIX.

Dit is vooral met het oog op onzen finantiëlen toestand aanbevelenswaard.

INHOUD.

INHOUD.

DERDE HOOFDSTUK.

VIERDE HOOFDSTUK.

DE NEDERLANDSCHE WETGEVING OP HET NEDERLANDERSCHAP.

VIJFDE HOOFDSTUK.

VERDERE ONTWIKKELING VAN DE QUAESTIE VAN HET NEDERLANDERSCHAP IN ART. 2 R. R.

Ev Elf
8/9/29

LEYDEN: BOEKDRUKKERIJ VAN A. W. SYTHOFF